

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Кафедра теорії та методики навчання мистецьких дисциплін

МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної науково-практичної конференції
«МИСТЕЦТВО ТА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ»

17-18 квітня 2025 року

м. Запоріжжя
(університет тимчасово переміщений)
2025

Міністерство освіти науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України
Відділ змісту і технологій педагогічної освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Рівненський державний гуманітарний університет
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича
Інститут міжкультурних студій центрально-східної Європи
Варшавського університету

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

«МИСТЕЦТВО ТА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ»

17-18 квітня 2025 року

Запоріжжя (університет тимчасово переміщений)
2025

УДК 78.071.5:008](062)

М 65

*Рекомендовано до друку вченою радою Бердянського державного педагогічного
університету (протокол № 12 від «29» травня 2025 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

СИЧКОВА Яна Олександрівна – докторка технічних наук, професорка, проректорка з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету;

ЛЕСИК Анжеліка Сергіївна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету;

БУЗОВА Олена Дмитрівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;

ГРИГОР'ЄВА Вікторія Вікторівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна Борисівна – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка.

ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта Іванівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету.

М 65 Мистецтво та мистецька освіта в сучасному європейському соціокультурному просторі : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (17-18 квітня 2025 р., м. Запоріжжя) / [упоряд. В.В. Григор'єва, А.І. Омельченко]. Запоріжжя : БДПУ, 2025. 180 с.

До збірника увійшли доповіді та повідомлення, у яких відповідно до заявлених секцій розглядаються такі проблеми: «Актуальні дискурси методики викладання мистецтв: традиції та європейська інтеграція», «Міжкультурна комунікація та популяризація національно-патріотичних цінностей в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти», «Сучасні аспекти розвитку цифрових технологій в мистецькій освіті», «Штучний інтелект та майбутнє мистецької освіти: теорія і практика», «Виконавська майстерність майбутнього вчителя мистецьких дисциплін».

УДК 78.071.5:008](062)

Автори доповідей та повідомлень відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, належність поданого матеріалу їм особисто, правильне цитування джерел та посилання на них. Думки авторів можуть не збігатися із позицією редакційної колегії.

© Колектив авторів, 2025

© Кафедра теорії та методики навчання
мистецьких дисциплін, ФППОМ, БДПУ, 2025

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

БУЗОВА О. Д. Забезпечення педагогічних аспектів музичної підготовки студентів	8
ВОВК М. П. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: виклики та перспективи	15
КОРОЛИК-БОЙКО Л. Мистецька освіта і міжнародні фестивалі-конкурси: сприяння культурній інтеграції та популяризація національних цінностей	23
СТРАТАН-АРТИШКОВА Т. Б. Івент-технології у творчо-виконавській підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва	32
АКТУАЛЬНІ ДИСКУРСИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦТВ: ТРАДИЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ	
БУЗОВА О. Д., АНДРЕЄВА Н. Педагогічна інтерпретація художньої культури в змісті підготовки вчителя мистецтва	36
ГРИГОР'ЄВА В. В., СТЕНГЕЦЬКА І. Структурні компоненти готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва ЗВО до використання технології змішаного навчання.....	44
ЗУБЧУК А. І. Основні етапи формування суб'єкт- суб'єктивних відносин між учасниками освітнього процесу.....	49
КАЧЕРОВА О. Г., ФЕДОРЧЕНКО А. Мистецтво майбутнього: арт-терапія як чинник соціальних трансформацій і розвитку суспільства.....	55
КОВАЛЬ К. В. Виховання толерантності здобувачів початкової освіти у контексті реалізації інтегрованого курсу «Мистецтво».....	59

ОМЕЛЬЧЕНКО А. І. Розвиток емоційного інтелекту в майбутніх вчителів мистецтва в сучасних умовах	62
ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., ГРИГОРОВИЧ О. Вплив мистецтва на психоемоційний стан учнів.....	68
ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., ОЧЕРЕТЕНКО П. Особливості пісенного репертуару та його вивчення на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти	71
ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., УСТЯНСЬКА С. Роль мистецтва в розвитку креативності та самовираження учнів.....	76
СОФРОНІЙ З. Особливості вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання	79
ШЕВЦОВА О. Педагогічні принципи у формуванні творчого потенціалу майбутнього викладача музичного мистецтва.....	84
ШЕРШОВА Т. Формування виконавської майстерності викладача естрадного вокалу в умовах трансформації сучасної музичної освіти.....	89
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	
ДОБРОВОЛЬСЬКА Р. О. Швейцарія як приклад інноваційних програм з музикотерапії	94
ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., ПОЛЬСЬКА Г. Популяризація української народної пісні в творчості сучасних виконавців.....	98
ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., РАСТОРГУЄВА К. Психосоматика тілесних зажимів у вокально-хоровій роботі під час занять музичним мистецтвом.....	104
ЗАМАШНЮК В. О., СОРОКОТЯГА Д. Ганс Ціммер : саундтрек до епохи.....	107

ПЕТРИК К.

Інтеркультурна компетентність майбутнього вчителя початкових класів:
український контекст..... 111

ФАТЬЯНОВА Т.

Формування національної ідентичності засобами мистецтва в
інтегрованому курсі «Я досліджую світ»..... 116

ШВЕЦЬ І.

Формування духовних цінностей школярів засобами мистецтва 121

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАЙБУТНЄ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., САМАТОВА К.

Особливості музичної освіти в дистанційному форматі..... 126

ОМЕЛЬЧЕНКО А. І., ЧЕРНЕНКО Т.

Формування творчої особистості вчителя мистецтва засобами цифрових
технологій 131

ПОПОВА О. І., ЛЕСИК А. С.

Інтеграція штучного інтелекту в мистецьку освіту: теорія і практика 136

ТКАЧЕНКО І. О., Сюй Бінцзе

Роль цифрових технологій у розвитку музичної імпровізації в дитячих
музичних школах 139

СТРАТАН-АРТИШКОВА Т. Б., НЕТЕЧА С.

Методика використання інформаційних технологій у процесі вивчення
музично-теоретичних дисциплін 142

**ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН**

БАКУМ В. А.

Творчий стиль композитора Олега Безбородька та його вплив на розвиток
сучасної української музичної культури 148

БАРБОЛІН М.

Виконавська майстерність майбутнього вчителя мистецьких дисциплін ... 154

ДУДНИК Є. Порівняльний аналіз оркестрового та ансамблевого виконавства	158
КОЧЕРГА Є. Психологічні аспекти популяризації національно-патріотичних цінностей в мистецькій освіті	163
КУЛКОВА С. Теоретико-методологічні засади формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва	167
СТРАТАН-АРТИШКОВА Т. Б., БОГУНЕНКО Д. Метод імпровізації у формуванні творчих якостей майбутнього викладача музичного мистецтва	171
СТРАТАН-АРТИШКОВА Т. Б., МЕРЗЛІКІН Н. Музично-виконавська культура у професійній підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва	174

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 378.147:78.071.2

Олена БУЗОВА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету,
м. Запоріжжя, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ АСПЕКТІВ МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглядаються педагогічні аспекти організації музичної підготовки студентів у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу на необхідності інтеграції теоретичних знань та практичних навичок у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців музичного мистецтва. Аналізуються ефективні методи та форми навчання, які сприяють розвитку виконавської майстерності, музичного мислення та креативності студентів. Окреслено основні педагогічні умови, що забезпечують результативність музичної освіти, зокрема індивідуальний підхід, мотиваційну підтримку, рефлексивність і творчу самореалізацію.

Ключові слова: мистецька культура, поліхудожнє осмислення, поліхудожні зв'язки, асоціативні реакції, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Важливим напрямком удосконалення музичної підготовки майбутніх учителів у педагогічних університетах має стати її педагогічна спрямованість. При підготовці уроку майбутній вчитель має опікуватися організацією ефективної, педагогічно доцільної взаємодії образів музики, літератури і образотворчого мистецтва. На формування мистецької культури учня орієнтує і

сама програма, яка інтегрує тематично-творче використання засобів виразності образів музики, літератури та образотворчого мистецтва.

У теорії і методиці музичного навчання студентів вищих закладів педагогічної освіти цим питанням присвячено ряд ґрунтовних досліджень (Г. М. Падалка [4], О. Я. Ростовський, Т. Б. Стратан та ін). У цих роботах увагу зосереджено переважно на тих аспектах майбутньої професійної діяльності студентів, які стосуються музичного виховання школярів. У роботах О.П. Щолокової [5] можна простежити дещо інший, більш розширений підхід - реалізація завдань художнього розвитку учнів засобами комплексної опори на різні види мистецтва, підготовка учителів до здійснення поліхудожнього виховання школярів.

Першу серію завдань (ознайомлювальну) було спрямовано на вивчення студентами досвіду залучення різних видів мистецтв до музично-педагогічної діяльності. Ознайомлення з літературно-методичними джерелами, спостереження практики дають змогу студентам увійти в контекст майбутньої професійної роботи, розширюють їх педагогічні уявлення. Індивідуальна форма музичних занять, об'єктивна можливість досягнення особливого педагогічного контакту з викладачем фахових дисциплін (з постановки голосу, гри на музичному інструментів, в класі диригування) давали змогу не тільки вибудувати довірливі стосунки, атмосферу психологічного комфорту при обговоренні шкільної проблематики, а й активізувати формування внутрішніх компонентів оцінного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності.

Основними питаннями професійно-функціональних бесід мають стати такі, як цільове призначення опори на інші види мистецтв у процесі проведення уроку музичного мистецтва; характер застосування художніх аналогій, їх доречність у процесі опрацювання зі школярами музичного матеріалу; образна відповідність мистецьких аналогій, що пропонуються учням; організаційні підходи до поліхудожнього виховання на уроках з музичного мистецтва тощо.

Обговорення результатів педагогічних спостережень не мають займати багато часу на індивідуальних заняттях. Важливим предметом обговорення мають стати питання щодо доречності проведення художніх аналогій. У процесі проведення практичних занять було зауважено, що не тільки результати практичних спостережень мають стати об'єктом обговорення, а й результати ознайомлення з методичною літературою. Тому, студентці М. було запропоновано порівняти характер розкриття теми кохання в музичній моновиставі під назвою «Поетам всіх віків потрібна була Муза» і в методичній розробці уроку на тему «Кохання – вічна тема мистецтва» опублікованій в журналі «Мистецтво і освіта», №19, 2001р. Як позитивні моменти моновистави «Поетам всіх віків потрібна була Муза» студентка назвала вибір творів, що являють собою перлини музичної літератури, вишукане «оформлення» музичного матеріалу поезіями Ліни Костенко, вдалу театралізацію окремих мізансцен, застосування декоративних деталей в концерті. Як позитивні моменти уроку «Кохання – вічна тема мистецтва» студентка назвала послідовність і розкриття духовної сутності кохання, доречний вибір поетичних рядків, що не лише асоціюються з музичними творами, а і відтворюють характер світовідчуття старшокласників, сприяючи тим самим активізацію особистісного переживання теми, запропонованою педагогом.

У процесі вивчення досвіду, студентів орієнтували на класифікацію поліхудожніх зав'язків, що встановлюються на уроках у школі за ступенем складності реалізації з методичної точки зору:

- а) при вивченні синтетичних музичних жанрів (опера, балет, жанри вокальної музики), літературне першоджерело якого добре відомо учням;
- б) при «програмуванні» асоціативних реакцій для створення певного емоційного настрою;
- в) при розробці методики особливих домашніх завдань – добір літературних творів (синхронізованих за часом створення, за певними поліхудожніми ознаками або відповідних настрою музики) та ілюстрацій, які спрямовані на

пробудження фантазії і моделюють нові образи на основі асоціативного творчого мислення [2].

Друга серія завдань (вибіркова) має на меті залучення студентів до самостійного вибору творів мистецтва для реалізації завдань художньо-виховної роботи зі школярами. Педагогічна сутність завдань «на вибір» полягає в активізації оцінного ставлення студентів до методичних проблем застосування різних видів мистецтв у майбутній професійній діяльності. Особливо ефективними виявились завдання, що передбачали вибір поліхудожнього навчального матеріалу на певну тему. До таких відносяться, наприклад, завдання вибрати музичні, поетичні, живописні твори на теми: «Жіночий портрет в мистецтві», «Композитори, художники і поети про дітей», «Колискова пісня» тощо. Це, в свою чергу, дозволяє майбутнім учителям збагнути непомічені раніше відтінки художнього вирішення певної проблематики і тим самим художньо виважено, загострено підійти до естетичного оцінювання. Завдання на вибір художнього матеріалу, співзвучного з майбутньою педагогічною роботою, дає змогу студентам розширити художній кругозір, збагатити педагогічні уявлення, розширити діапазон художньо-педагогічних дій, і нарешті, головне, вдосконалити естетичне відчуття музичних образів через призму їх поліхудожнього осмислення.

З великим інтересом студенти виконали завдання на вибір художніх матеріалів до теми: «Казка в музиці, поезії, живописі». Величезна кількість зібраних творів спонукала студентів до необхідності їх класифікувати, певним чином згрупувати. Таким чином народились підтеми, такі як «Фантастика в мистецтві», «Легенди про русалок» (за мотивами Лорелеї у Ф. Ліста і Г. Гейне, Світезянки у А. Міцкевича і Ф. Шопена), «Українська мистецька казка» тощо. Процес відбору матеріалу, його групування за блоками спонукають студентів до застосування порівняльних підходів. Процес усвідомлення художньої суті творів, їх образного змісту і формотворчої естетики справляють вплив на

музичний розвиток студентів в його педагогічно-функціональному спрямуванні [3].

Третя серія завдань (професійно-діяльнісна) зорієнтована на педагогічно-творчу самореалізацію студентів. Порівняно з попередніми серіями завдань ознайомлювального і вибіркового характеру, завдання третьої серії вимагають від студентів високого рівня активності, що виявляється в творчих діях і передбачає залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до таких форм роботи, як художньо-педагогічна інтерпретація музики, проведення рольових ігор художньо-педагогічного спрямування, розробка і виконання творів, об'єднаних у певні блоки (художньо-методичні композиції), проведення театралізованих міні-концертів і т.і. Основу запропонованих форм складає музична діяльність, разом з тим поліхудожні уявлення студентів розширюють образно-творчу палітру їх музичного сприймання і виконання, активізують процес музичного розвитку студентів у контексті завдань майбутньої професійної діяльності.

Залучення студентів до художньо-педагогічної інтерпретації музики мотивується необхідністю удосконалення педагогічних аспектів їх музичної підготовки. За визначенням Г. М. Падалки [4], художньо-педагогічна інтерпретація передбачає таке виконання музичних творів, яке б при загальному збереженні його естетичних ознак враховувало можливості дитячого сприймання і потреби музичного розвитку дітей. Художньо-педагогічна інтерпретація музики передбачає розвиток у студентів вмінь музично-виконавської і словесної інтерпретації творів у їх органічному поєднанні, зумовленому змістом художніх творів, орієнтує на необхідність педагогічного спрямування виконавського і вербального тлумачення музики.

Художньо-педагогічна інтерпретація музики як вид навчальної діяльності вимагає нових інтеграційних підходів, що ґрунтується на безмежному потенціалі ситуативно-ігрового навчання (постановка проблеми, пошук шляхів її вирішення шляхом моделювання реальних ситуацій: концертного виступу студентів

поліхудожнього характеру, різних форм художньо-виховної роботи зі школярами, включення ігрових моментів до процесу оволодіння методикою поліхудожнього виховання тощо); аналіз отриманих результатів, загальний висновок) у сфері різних видів мистецтва, активізації самостійного пошуку та виховання творчого методичного мислення студентів [5].

Студенти повинні усвідомити, що виконавська інтерпретація музики в системі педагогічної освіти має свою специфіку, зумовлену спрямованістю на дитячу аудиторію, тому насамперед визначили закономірності художньо-педагогічної інтерпретації музики, які мають засвоїти майбутні педагоги:

1. Яскраво-емоційне й доступне подання істотних, значущих деталей музичного твору, рельєфне підкреслення головного в музичному образі. Така манера інтерпретаційної подачі музичного твору повинна здійснюватися в межах естетично виправданого, характерного для розвиненого естетичного смаку.
2. Синтез музично-інтерпретаційної діяльності зі словесними поясненнями у різноманітних формах навчальних музично-тематичних добірок.
3. Значення специфіки виконання репертуару, який включено до шкільних програм з музичного виховання (вміння виконувати не тільки цілком, а і фрагменти, епізоди творів, зупиняючи увагу дітей на найбільш виразних або значущих моментах) [2].

Спілкування з різними видами мистецтва має особливе формувальне значення для підкреслено-виразного виконання музичного матеріалу як на етапі зародження творчого виконавського задуму у загальній структурі виконавського процесу, так і практично-спрямувальне на етапі втілення задуму, реалізації виконавської концепції. Саме асоціативна поліхудожня діяльність на основі художньо-естетичного тезаурусу створювала можливість в мистецтві інтерпретації музики для дітей реалізувати підкреслено виразну подачу музичного матеріалу, рельєфне виявлення головного в ньому [4].

Вплив образотворчого мистецтва на музичне інтерпретацію виявлявся у напрямку підкреслення зорових факторів сприйняття музики школярами.

Студенти мали усвідомити необхідність регулювати силу впливу зорових асоціацій, використовувати їх лише з метою підсилення основної лінії почуттєвих переживань, актуалізованих музикою. Засоби образотворчого мистецтва – малюнок, колористика, світлотінь, перспектива, формат та ін., застосовані у процесі створення і виконання художньо-методичних композицій, мали спрямовуватись на те, щоб сприяти більш активному сприйманню музики школярами, стимулювали виникнення у них комплексних мистецьких уявлень [2].

Мистецтво слова (література, поезія), що є основою створення синтетичних видів мистецтва (театр, кіно, естрада, телебачення), обмежене у зоровій передачі художнього образу, але важко переоцінити його вплив на музичну підготовку студентів в плані підсилення програмності сприйняття, послідовності, сюжетності, узагальненості, театральності. В процесі практики використовувалися сильні сторони літератури в процесі забезпечення педагогічної проєкції музичної підготовки студентів – можливість відображення конкретних образів оточуючого світу, безпосередність вираження думок, почуттів, уявлень людини, яка активізує процеси мислення та уяви. Художні аналогії з мистецтвом слова дозволяли стимулювати у студентів уважне ставлення до музично-осмисленого інтонування творів, адекватного особливостям дитячого сприймання, донесення до поки що мало досвідчених слухачів процесуально-динамічної сторони музичної форми, темпових, динамічних та метроритмічних особливостей музичного твору [2].

При використанні і підготовці театралізованих міні-концертів у процесі музичної підготовки протягом проходження практики студенти широко залучали різноманітну мистецьку атрибутику для оформлення сцени, фіксували увагу на композиційній вибудові концерту, створенні окремих музично-театральних мізансцен. Підготовка студентами театралізованих міні-концертів стала дієвим стимулом заохочення до педагогічної діяльності майбутніх педагогів.

З'ясування зав'язків між видами мистецтва має спрямовуватись не на розмивання мистецько-видових меж в свідомості студентів, а на виявлення їх у рухливості, можливості образної і формотворчої модифікації. Непродуктивного нарощення поліхудожньої ерудиції можна уникнути на основі дотримання такої логіки викладу поліхудожніх знань, яка підпорядковується розкриттю універсально-художніх і специфічних ознак профільного мистецтва (музики) із іншими його різновидами [2].

Оволодіння студентами методами і прийомами залучення художніх творів з різних видів мистецтва до навчальної та музично-виховної роботи зі школярами є необхідною умовою досягнення педагогічної спрямованості музичної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дряпіка В. І. Орієнтація студентської молоді на цінності музичної культури. Кіровоград: Держ.центр. видавництво, 1997. 215 с.
2. Крижанівська Т. І. Методика комплексного використання мистецтв у професійному розвитку художньої культури молодших школярів на уроках музики : дис. канд. пед. наук : спец.13.00.02. К. 1998. 172 с.
3. Маринсук Т. Т. Про роль вивчення музичних жанрів у процесі підготовки вчителя початкових класів. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. К., НПУ, 2001. Вип.5. С. 244-247.
4. Падалка Г. М. Музична педагогіка. Херсон, 1995. 104 с.
5. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів. К. 1996. 172 с.

УДК 378.6:37(477)

Мирослава БОВК, докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту

педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна,
член-кореспондент НАПН України,
м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. В статті визначено і схарактеризовано основні тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: входження до європейського простору вищої освіти, інтернаціоналізація, модернізація, забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії саморозвитку педагога, формування й удосконалення «м'яких» навичок (soft skills) педагога. Означено виклики у процесі реформування педагогічної освіти, серед яких – реалізація політики автономності закладів вищої педагогічної освіти, фінансова спроможність академічної мобільності майбутніх педагогів різного фаху, викладачів, менеджерів освіти, забезпечення якості підготовки вчителів в умовах пандемії, створення ресурсного контенту з метою інформального навчання майбутніх педагогів тощо.

Ключові слова: педагогічна освіта; тенденції; європейський простір вищої освіти; модернізація; інтернаціоналізація; індивідуальна освітня траєкторія педагога; «м'які» навички педагога.

У контексті сучасних змін у сфері педагогічної освіти найбільш вагомою є тенденція до євроінтеграції, що зумовлена загальними процесами входження української вищої освіти у європейський освітній простір, так і необхідність підвищення якості підготовки вчителів відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти.

В Україні євроінтеграційний процес у вищій освіті, зокрема й педагогічній, започатковано вступом України до Болонської співдружності, що відбувся 19 травня 2005 р. на Бергенському саміті міністрів освіти 45-ти європейських країн у Норвегії. Від цієї події заклади вищої освіти, з-поміж яких і педагогічні

університети, спрямовані на імплементацію критеріїв якості вищої освіти, забезпечення їх відповідності світовим стандартам, утвердження кредитно-модульної системи оцінювання результатів навчання, принципів академічної доброчесності. Значно активізувались євроінтеграційні процеси у сфері вищої педагогічної освіти України у зв'язку із затвердженням Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017) та ін.

У сучасному науковому дискурсі проблеми педагогічної освіти в контексті реформаційних змін, пов'язаних з євроінтеграційними процесами, досліджують Н. Авшенюк (2015, 2017), Н. Лазаренко (2019), В. Луговий (2020), Л. Лук'янова (2020), О. Половенко (2018), Г. Сотська (2015) та ін. У працях дослідників висвітлено досвід підготовки сучасного вчителя в зарубіжних університетах; визначено актуалітети реформування педагогічної освіти в Україні; означено можливі шляхи підвищення якості педагогічної освіти з урахуванням пріоритетних якісних змін. Водночас поглибленого аналізу потребує проблема окреслення тенденцій розвитку педагогічної освіти, що уможливить проєктування подальших векторів її удосконалення на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Метою статті є визначення викликів і перспектив подальшого поступу педагогічної освіти в Україні на підставі узагальнення тенденцій її розвитку.

В ході студіювання сучасних наукових праць із проблем підготовки сучасного вчителя нами було уточнено сутність *тенденцій розвитку педагогічної освіти* як узагальнених векторів розвитку педагогічної освіти, що окреслено в ретроспективі її поступу і активізовано на сучасному етапі з урахуванням особливостей підготовки вчителя в різних країнах, на рівні держави, її регіонів і змін у внутрішній системі якості навчання в умовах окремого закладу вищої педагогічної освіти.

На основі вивчення українського і зарубіжного досвіду підготовки вчителів Н. Лазаренко визначила тенденції розвитку педагогічної освіти на трьох рівнях: на *макрорівні* (система педагогічної освіти) – глобалізація;

інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти; гуманізація; міжнародна мобільність студентів; поширення англійської мови; упровадження альтернативних джерел фінансування; підвищення доступності до вищої освіти; зростання ринкової орієнтації освіти; розподіл державного фінансування; актуалізація навчання впродовж життя; недостатність учителів через старіння кадрів; жорсткий професійний відбір; на *мезорівні* (педагогічні університети) – розширення автономії педагогічних університетів; зростання конкуренції між ЗВО; створення систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; використання інформаційних технологій та інтеграція в освітній процес; поширення дистанційної освіти; зміна кадрової політики університетів; розширення освіти для всіх; поглиблення міжнародної співпраці університету; запровадження подвійних дипломів; на *мікрорівні* (суб'єкти освітнього процесу) – спільні міжнародні та національні програми; розвиток Soft Skills майбутніх учителів; рейтингове оцінювання науково-педагогічного персоналу; мобільність студентів і науково-педагогічних працівників ЗВО; запровадження індивідуальних стратегій навчання та професійного розвитку; створення інклюзивного освітнього середовища; представлення університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій (Лазаренко, 2019).

Ураховуючи напрацювання українських науковців щодо виокремлення найбільш виражених тенденцій розвитку сучасної педагогічної освіти, схарактеризуємо більш цілісно з-поміж них ті тенденції, що визначають євроінтеграційну спрямованість удосконалення підготовки вчителя та дозволяють спроектувати перспективи подальшого якісного вдосконалення.

У сфері педагогічної освіти євроінтеграційні процеси суголосні тим, що відбуваються у сфері вищої освіти загалом. Йдеться про *тенденцію входження до європейського простору вищої освіти*, що передбачає створення спільного простору забезпечення якості вищої освіти на основі запровадження Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015). З-поміж основних вимог утвердження європейського простору

вищої освіти – уніфікація рівнів освіти, сприяння мобільності студентів і викладачів у міжнародному вимірі, упровадження спільних принципів функціонування національних освітніх систем, використання інноваційних форм навчання шляхом створення цифрового освітнього середовища, імплементація уніфікованих критеріїв якості освіти, спільність ринку освітніх послуг, підтримка конкурентоспроможності людського капіталу тощо. Створення європейського простору вищої освіти суголосне з поняттям європеїзації вищої освіти.

Забезпечення створення європейського освітнього простору у сфері вищої педагогічної освіти передбачає підвищення якості підготовки вчителя з урахуванням стандартів і критеріїв якості освіти, закріплених у європейських документах і ратифікованих в українському науково-освітньому просторі. Процес європеїзації в педагогічній освіті передбачає створення і реалізацію стандартів вищої педагогічної освіти, збалансованість формального і неформального навчання, утвердження політики академічної доброчесності, інтернаціоналізацію та академічну свободу суб'єктів освітнього процесу тощо.

Взаємопов'язаною з попередньою тенденцією розвитку педагогічної освіти є **інтернаціоналізація в педагогічній освіті**, що зумовлена потребою налагодження міжнародного співробітництва, спільною діяльністю закладів педагогічної освіти і міжнародних організацій із метою обміну студентами й викладачами, надання подвійних дипломів тощо. З-поміж європейських організацій, що впливають на процеси інтернаціоналізації вищої освіти загалом, є Комітет з освіти ЄЕС, ЮНЕСКО, Міжнародне бюро освіти (Швейцарія), Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина), Міжнародний педагогічний центр (Франція), Міжнародний інститут освіти (США), Європейська організація розвитку проблем професійної освіти – СЕДЕФОП та ін. Науковці виокремлюють у міжнародному освітньому дискурсі два аспекти: «внутрішню» інтернаціоналізацію (internationalization at home) і «зовнішню» інтернаціоналізацію, або освіту за кордоном (education abroad), міжнародну

освіту (across borders), транскордонну освіту (cross-border education) (Brandenburg, Federkeil, 2007; Knight, 2015).

Сучасною тенденцією є **модернізація в педагогічній освіті** – процес розбудови інноваційного освітнього середовища в закладі вищої педагогічної освіти, створення умов для інтерактивного навчання за допомогою різних технологій навчання, насамперед інформаційно-комунікаційних, мережевих. Модернізаційні процеси в підготовці сучасного вчителя зумовлені соціально-економічними викликами, що спродуковані на рівні світу, європейських країн, держави і пов'язані з необхідністю опрацювання, передавання, використання інформації з допомогою різних засобів. Тенденція модернізації в педагогічній освіті детермінована інформатизацією сучасного суспільства, у якому суб'єкти навчання стають і виробниками, і споживачами інформації. Відповідно актуалізується потреба формування інформаційної культури педагога, його цифрової компетентності, що передбачає готовність педагога осмислювати інформацію, розвивати інтелект, сприяти налагодженню міжнародної комунікації через посередництво інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому модернізація в педагогічній освіті пов'язана із сучасними викликами інформаційного суспільства, у якому актуалізується потреба в навчанні впродовж життя, реалізація концепції освіти «на все життя», що безпосередньо стосується вчителів, які є ретрансляторами інформації в освітньому середовищі.

Важливою тенденцією розвитку педагогічної освіти є створення можливостей для **забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії саморозвитку педагога**, що являє собою шлях особистісного і професійного розвитку педагога в умовах формальної (у системі післядипломної освіти), неформальної (неінституалізовані форми професійного вдосконалення) та інформальної (самоосвіта) освіти з метою реалізації власного потенціалу, вдосконалення набутих компетентностей, спрямованості на саморозвиток і самовдосконалення впродовж життя. Згідно із Законом України «Про освіту» (2017) індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації

особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання (с. 2). Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

З-поміж вагомих тенденцій розвитку педагогічної освіти виокремлено **формування й удосконалення «м'яких» навичок (soft skills) педагога** – спектру професійних й особистісних якостей, що зумовлюють успішність професійного розвитку педагога, є супровідними до професійних, фахових компетентностей, важливі з урахуванням специфіки професійної діяльності, з-поміж яких – лідерські якості, здатність працювати в команді, презентаційні навички, аналітичні здібності, навички комунікації, стресостійкість, креативність та ін. Це поняття найчастіше використовується для означення супровідних до фахових компетентностей, як: соціальні навички, навички успішності, критерії професійної успішності, кар'єрного зростання. Іноді вживається синонімічний термін transferable skills (навички, які можна переносити). Сучасні дослідники визначають, що «soft skills» – соціологічний термін, який стосується емоційного інтелекту людини, перелік особистих характеристик, що пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми. До них належать індивідуальні, комунікативні та управлінські навички. «М'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для професійного розвитку (Коваль, 2015). «М'які» навички на відміну від «hard skills» («тверді навички») визначають не вузькоспеціалізовані, спеціальні вміння, а за універсальні, що відповідають за успішність, продуктивність, професійність діяльності.

Отже, в умовах сучасних реформаційних змін здійснюється вдосконалення педагогічної освіти з урахуванням українського і зарубіжного досвіду, що передбачає акредитацію освітніх програм підготовки вчителів на всіх рівнях за

всіма спеціальностями; приведення освітнього процесу у відповідність до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015), удосконалення системи післядипломної педагогічної освіти, упровадження сертифікації вчителів, організація неформального навчання тощо. Основними тенденціями розвитку педагогічної освіти в Україні є: входження до європейського простору вищої освіти, інтернаціоналізація, модернізація, забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії саморозвитку педагога, утвердження академічної доброчесності, забезпечення академічної мобільності майбутніх учителів, викладачів, менеджерів освіти, формування й удосконалення «м'яких» навичок (soft skills) педагога.

Викликами у процесі реформаційних змін педагогічної освіти вважаємо реалізацію політики автономності закладів вищої педагогічної освіти, забезпечення фінансової спроможності підтримки академічної мобільності майбутніх педагогів різного фаху, викладачів, менеджерів освіти, забезпечення якості підготовки вчителів в умовах пандемії, створення ресурсного контенту з метою інформального навчання майбутніх педагогів тощо. Перспективами розвитку педагогічної освіти нами визначено уніфікацію процесу підготовки майбутніх учительських кадрів відповідно до європейських стандартів якості; проходження акредитації освітніх програм на основі реальних критеріїв якості з урахуванням потреб ринку праці й регіонального контексту; упровадження інноваційних форм, методів, технологій навчання педагогів у партнерстві науки, бізнесу, виробництва, практики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія; за наук. ред. Лещенко М.П. К.: Інститут обдарованої дитини, 2015. 610 с.
2. Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М., Котун К. В., Марусинець М. М., Огієнко О. І., Сулима О. В., Постригач Н. О. Зарубіжний досвід професійної

підготовки педагогів: аналітичні матеріали. Київ: Центр. Київ : ДКС «Центр», 2017. 83 с.

3. Закон України «Про вищу освіту». № 1556-VII (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.03.2025)

4. Закон України «Про освіту». (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.03.2025)

5. Коваль, К. О. (2015). Розвиток «soft skills» у студентів — один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/82> (дата звернення: 15.03.2025)

6. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні. (2018). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 15.03.2025)

УДК 378.147:7.077:316.7

Леся КОРОЛИК-БОЙКО, Амбасадорка української культури і мистецтва, почесна амбасадорка Івано-Франківська, Посол Миру, голова Міжнародної організації "Поступ жінок-мироносиць у діаспорі" і Культурно-просвітницької асоціації "Mist-Il Ponte", ініціатор, організатор і голова журі міжнародних мистецьких проєктів, Італія

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА І МІЖНАРОДНІ ФЕСТИВАЛІ-КОНКУРСИ: СПРИЯННЯ КУЛЬТУРНИЙ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. У статті проаналізовано роль мистецької освіти та міжнародних фестивалів-конкурсів як інструментів культурної інтеграції та засобів популяризації національних цінностей у глобалізованому світі. Розкрито потенціал участі творчих колективів у міжнародних мистецьких подіях для

формування міжкультурної комунікації, розширення світогляду, підвищення професійної майстерності та презентації культурної ідентичності. Висвітлено приклади вітчизняної та зарубіжної практики.

Ключові слова: мистецька освіта, фестивалі-конкурси, культурна інтеграція, міжкультурна комунікація, національні цінності, креативність, художня самореалізація, міжнародна співпраця.

Незалежно від того, де ми знаходимося, саме через наші дії, досягнення та здобутки пізнають Україну як державу та націю. Наша щоденна праця на благо України та в її ім'я, щоразу доводить, що українці — це нація мудрих, освічених і талановитих людей, досягнення яких вражають світ. І, що важливо, — нація незламних і нескорених.

Я вже майже 25 років живу і працюю в Італії, в місті Губбіо, де 1000 років тому проповідував святий Франциск, засновник ордену францисканців. І ось, опинившись у серці Європи, я зрозуміла, що не можу розчинитися в чужій культурі, загубитися серед історичних пам'яток і архітектурної краси колиски світової цивілізації. Моя місія — зберігати і передавати українську ідентичність, знайомити італійців з Україною, нашою історією, культурою та досягненнями наших людей — нащадків славетного українського роду.

Саме це стало основою моєї культурної і громадської діяльності, і сьогодні з великим задоволенням поділюся досвідом своєї роботи на міжнародному рівні, а також співпрацею з митцями, просвітянами, освітянами та науковцями з України та з-за кордону.

У своїй статті я розкриваю роль мистецької освіти та важливість участі в міжнародних фестивалях-конкурсах як процес культурної інтеграції та популяризації нашої національної спадщини. Також хочу розповісти про свій досвід організації міжнародних багатожанрових фестивалів-конкурсів, які стали потужною платформою для єднання українців по всьому світу з метою збереження скарбниці української культури, національних цінностей, традицій,

звичаїв і обрядів, української ідентичності, культурного обміну. А після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну ці фестивалі також стали важливим інструментом підтримки національного духу та матеріальної допомоги для потреб Збройних Сил України.

Насамперед хочу наголосити, що міжнародні мистецькі фестивалі-конкурси мають величезний вплив на культурну інтеграцію українців за кордоном та на процес збереження національної ідентичності в умовах війни.

Наша українська мистецька освіта є багатожанровою і потужною. Вона охоплює різноманітні напрямки, серед яких: вокальне мистецтво — естрадне, академічне, народне. Але це не лише виконання музичних творів — це емоція, це історія, це душа нашої нації. І кожна українська пісня, яку виконують наші діти та дорослі за кордоном, є посланням про нас, про наш український дух і про Україну; інструментальне мистецтво — це синтез техніки і відчуттів. На сценах найвідоміших концертних залів світу, такі інструменти як скрипка, бандура та фортепіано, у руках наших виконавців звучать на рівні світових митців.

Хореографія — від народної до сучасної — демонструє характер, життєву енергію і глибину українського народу. Танець є мовою без слів, і саме він викликає неймовірні емоції та овації у міжнародних глядачів.

Фольклорно-етнографічне мистецтво — це справжній скарб нашої культури. Коли на сцені оживають автентичні співи, костюми, обряди — це завжди викликає сильні емоції.

Літературна творчість — це художнє слово, поезія, проза. Тут звучить українська мова у її чистоті, мелодиці і змісті.

Театральне мистецтво — синтез слова, руху та сценічного мистецтва. Участь у театральних фестивалях дає можливість відчутти себе частиною великого мистецького світу, де можна не лише продемонструвати, а й переосмислити українські теми на світовій сцені.

Образотворче мистецтво — це візуальний голос культури. Малюнки, живопис, графіка відкривають внутрішній світ, настрої та філософію українського бачення світу.

Декоративно-ужиткове мистецтво — вишивка, кераміка, дерев'яні вироби, писанкарство та багато іншого. Це те, що передається з покоління в покоління, зберігаючи зв'язок між минулим і сучасним.

Моя активна діяльність як організаторки та голови журі міжнародних мистецьких проєктів розпочалася у 2021 році, під час пандемії COVID-19. Починаючи з того року, за підтримки Міністерства культури України, разом із громадськими організаціями України та за кордоном, а також установами Києва, мої організації ініціювали, заснували, організували та провели п'ять міжнародних багатожанрових фестивалів-конкурсів у змішаному форматі — онлайн/офлайн. Це були тематичні фестивалі-конкурси, кожен з яких мав свою особливу місію та мету.

Першим масштабним проєктом, який я очолила як голова журі, став Міжнародний багатожанровий фестиваль-конкурс «Нашого цвіту по всьому світу», присвячений 30-річчю Незалежності України. Він проходив у червні-серпні 2021 року і зібрав учасників з різних країн світу. У ньому взяли участь майже 1800 учасників. Організаторами фестивалю стали ГО «Спілка молоді» (м. Одеса) за підтримки Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури і інформаційної політики України.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну з лютого 2022 по травень 2024 року було проведено ще чотири міжнародні багатожанрові фестивалі-конкурси:

- Різдвяно-мистецький багатожанровий фестиваль-конкурс «На Різдвяні свята всі ся згуртуймо», який проходив з грудня 2022 по лютий 2023 року;
- Міжнародний мистецький багатожанровий фестиваль-конкурс «Ти у серці моїм, Україно!» до Дня Незалежності України, проведений у червні-серпні 2023 року;

– Різдвяно-новорічний фестиваль-конкурс «Formidable», що проходив у грудні 2023 – січні 2024 років.

Ці три мистецькі проекти були організовані Київським міським центром народної творчості та культурологічних досліджень та Культурно-просвітницькою асоціацією "Mist-II Ponte".

Четвертим проектом став I Міжнародний фестиваль-конкурс «Мистецькі промені України», присвячений Дню Європи, який проходив у квітні/травні 2024 року. Засновниками та організаторами цього заходу стали Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького, Культурно-просвітницька асоціація «Mist-II Ponte» та Міжнародний фонд Івана Франка.

Усі ці мистецькі фестивалі-конкурси відбувалися за підтримки Департаменту культури КМДА, громадських організацій, ЗМІ, культурних і громадських діячів з України та різних країн, серед яких Литва, Естонія, Фінляндія, Польща, Німеччина, Люксембург, Швейцарія, Італія, Іспанія, Польща, Греція, Канада, США.

Як просвітянка, я також залучила до організації фестивалів-конкурсів Івано-Франківське та Київське міське об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, що дозволило додатково популяризувати українську культуру серед широкої аудиторії.

Міжнародне журі складалося з представників 14 країн світу і формувалося з числа народних та заслужених артистів, діячів культури та мистецтв, а також викладачів вищих навчальних закладів України та зарубіжжя.

Метою цих проектів було об'єднати українців, які живуть і працюють у різних куточках України та світу, у любові до України, бажанні служити рідному краю та популяризувати українську культуру, традиції, звичаї та обряди. Ці фестивалі-конкурси сприяли примноженню скарбниці української культури на міжнародному рівні, з метою культурно-просвітницького та духовно-морального виховання підрастаючого покоління як в Україні, так і за кордоном.

Усі фестивалі-конкурси мали дев'ять основних номінацій: вокальний жанр (естрадний, академічний, народний); аудіовізуальне мистецтво (з використанням плюсівок, відео); інструментальний жанр; фольклорно-етнографічний жанр; літературний жанр; театральний жанр; хореографія; образотворче мистецтво та декоративно-ужиткове мистецтво.

Під час проведення фестивалю-конкурсу «Ти у серці моїм, Україно!», присвяченого 32-ій річниці Незалежності України, були додані дві нові номінації: найкраще виконання патріотичної пісні; найкраще виконання інструментального твору українського композитора.

«Найкраще виконання патріотичної пісні» — це особлива номінація. Адже пісня про Батьківщину, виконана з любов'ю, зі сльозами, з вірою — це не просто вокал. Це серце, це позиція, це гідність. Кожен такий виступ став символом незламної волі і патріотизму.

«Найкраще виконання інструментального твору українського композитора» — це ще один важливий крок у тому, щоб наша класична музика звучала на світовій сцені. Ми маємо величезну спадщину — М. Лисенко, Б. Лятошинський, М. Скорик, В. Сильвестров, Є. Станкович — і їй треба не тільки виконувати, але й активно вивчати та популяризувати на міжнародному рівні.

Після оголошення результатів оцінювання учасників та визначення переможців фестивалю-конкурсу, у Києві — для учасників з Київської області, а також в Івано-Франківську — для учасників з Прикарпаття і всіх бажаючих приїхати на нагородження з інших областей, було проведено церемонію нагородження переможців і Гала-концерти за участю членів журі та переможців фестивалю-конкурсу. Ці заходи проходили у теплій і щирій атмосфері, що сприяло справжньому духовному єднанню нації і залишили теплі спогади та незабутні позитивні емоції. Вони стали важливим джерелом емоційного та морального відновлення, що є надзвичайно важливим для кожного з нас у цей важкий час. Ці події стали своєрідним символом стійкості та єдності нашого народу.

Окрема увага приділялася учасникам з числа дітей військових, внутрішньо переміщених осіб та українській діаспорі. Такі фестивалі стали важливим простором для їхнього самовираження та підтримки в умовах війни.

Сьогодні, коли онлайн-фестивалі-конкурси поступово втрачають свою популярність і їх замінюють фестивалі та конкурси наживо, виникають сумніви щодо доцільності проведення таких мистецьких проєктів у змішаному форматі. Однак, зважаючи на те, що багато українців зараз живе за кордоном, а під час війни їх число значно збільшилося — вони розкидані по всьому світу в пошуках тимчасового притулку, який часто перетворюється на постійний, — такі онлайн-фестивалі-конкурси мають надзвичайно важливе значення, як б сказала — вкрай необхідні. Вони дають змогу українцям триматися разом, не втрачати зв'язок один з одним і з Батьківщиною, зберігати свою культурну ідентичність, примножувати надбання української культури і ділитися творчими здобутками з іншими народами.

Участь у міжнародних фестивалях та конкурсах змінює і наших дітей. Вони не просто виступають, вони вчаться взаємодіяти з іншими культурами, знаходять друзів у різних куточках світу, повертаються додому натхненними, з вірою в те, що українське — це красиво, це глибоко, це достойно. Саме ці заходи дають можливість їм відчувати себе частиною великого мистецького світу, де українська культура має свою вагу і значення.

Особливо хочеться відзначити останній фестиваль-конкурс — I Міжнародний фестиваль-конкурс «Мистецькі промені України», який став важливим кроком для популяризації українських класиків і сучасних митців. Він став платформою для демонстрації найкращих творів Лесі Українки, Миколи Лисенка, Івана Франка, Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Ігоря Шамо, Олександра Білаша, Ігоря Поклада, Ігоря Білозора та багатьох інших. У цьому фестивалі взяли участь понад 800 учасників з усіх областей України та з-за кордону — з Італії, Іспанії, Естонії, Німеччини, США, Канади, Греції, Ірландії, Швейцарії, що стали частиною цього великого культурного обміну.

Безумовно, кожна країна має свої культурні скарби, але українська культура — це справжня перлина світової спадщини, і ми зобов'язані її демонструвати. Саме тому, в умовах війни, так важливо активно презентувати нашу культуру на міжнародній арені, знайомити світ з українськими митцями, композиторами, поетами, письменниками та художниками — справжнім цвітом нашої нації.

Цей фестиваль був особливо важливим ще й тим, що серед учасників було багато дітей військових, а це підкреслює, що кожен другий українець зараз захищає свою країну, а їхні діти у тилу продовжують зберігати українську ідентичність і культуру, навіть перебуваючи далеко від дому. Вони є живим свідченням того, що навіть в умовах війни українська культура не тільки не зникає, а й процвітає завдяки творчим зусиллям нашого народу.

Митці, як і воїни, тримають оборону на культурному фронті, і ці мистецькі проекти стають важливим інструментом культурної дипломатії. Вони не лише надають можливість кожному з нас проявити свої таланти, а й допомагають донести світові унікальність та глибину української культури. Кожен фестиваль-конкурс — це не лише сцена для виступів, але й школа поваги до своєї культури і відкритості до інших і це додає ще більшої значущості цих заходів і підкреслює важливість культурного фронту в умовах війни для підтримки національної ідентичності та єдності українців у всьому світі.

Мистецька освіта та міжнародні фестивалі-конкурси є не лише потужним інструментом розвитку талантів і популяризації української культури, а й важливою складовою культурного фронту, що підтримує національну свідомість. Вони відіграють важливу роль у формуванні нового покоління українців — свідомих, талановитих і відкритих світові, створюючи мости між культурами. В умовах війни, ці фестивалі-конкурси стають важливим механізмом для збереження української ідентичності, об'єднання нації і сприяють самовираженню українців по всьому світу.

Попри труднощі, що несе війна, українці продовжують творити, збагачувати культурну спадщину та формувати позитивний імідж України на міжнародній арені. Таким чином, мистецька освіта і ці мистецькі проекти не лише сприяють культурному обміну, а й слугують духовною бронєю українського народу, його гідністю та шляхом до перемоги.

Після проведення цих міжнародних фестивалів-конкурсів я впорядковую все у статті, які публікуються у Міжнародному науковому збірнику НАКККІМ, який редагує заслужена діячка мистецтва України, професор НАКККІМ Світлана Садовенко. Ці публікації допомагають документувати й поширювати досвід, здобутий в результаті культурних ініціатив. Такі мистецькі проекти, як культурна дипломатія, є необхідним елементом сучасної боротьби за збереження національної гідності, духовної стійкості та підтримки на шляху до перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич Н. Міжнародні фестивалі як чинник міжкультурного діалогу в мистецькій освіті. *Культурологічний вісник*. 2020. № 2. С. 58–63.
2. Гуменюк І. М. Популяризація українського музичного мистецтва на міжнародних конкурсах. *Мистецька освіта: традиції та інновації*. 2021. № 4. С. 45–49.
3. Євтух М. Б. Міжкультурна комунікація як основа інтеграції в європейській освітній простір. *Освіта і суспільство*. 2021. № 1(38). С. 8–13.
4. Лук'янченко Л. М. Виховання національної ідентичності в умовах глобалізації через мистецьку освіту. *Початкова школа*. 2022. № 3. С. 12–16.
5. Роль мистецтва у формуванні культурного діалогу: доповідь. ЮНЕСКО. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org> (дата звернення: 16.03.2025)
6. Яценко О. В. Міжнародні культурні проекти у системі професійної підготовки майбутніх митців. *Педагогіка мистецтва*. 2019. № 1. С. 26–30.
7. Sloboda J. A., Davidson J. W. *The Role of Music in Cross-Cultural Communication // Music and the Mind*. Oxford University Press, 2018. P. 173–189.

8. Choi Y. H. Arts Festivals and Cultural Exchange in Education: A Global Perspective. Routledge, 2021. 210 p.

УДК 378.147:78.071.2:004.738.5

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА, докторка педагогічних наук,
професорка кафедри мистецької освіти,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЇ У ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Визначаються поняття «івент», «технології», «творчо-виконавська підготовка»; розкрито зміст та значення івент-проектувальної діяльності у формуванні творчо-комунікативних якостей майбутнього викладача музичного мистецтва.

Ключові слова: мистецька освіта, івент-проекти, творчо-виконавська підготовка, майбутній викладач музичного мистецтва.

Соціальні процеси динамізації і глобалізації вимагають підготовку конкурентоспроможних, творчих фахівців-особистостей, самостійних у прийнятті рішень та їх реалізації, здатних до саморозвитку і самореалізації у професії та житті.

Сучасна наукова мистецька і музично-педагогічна думка збагатилася інноваційними концепціями таких науковців, як: Т. Дорошенко, К. Завалко, А. Зайцева, О. Єременко, О. Комаровська, О. Отич, Л. Паньків, А. Растрігіна, Т. Скорик та ін., у наукових дослідженнях яких акцентується увага на формуванні творчої особистості майбутнього викладача музичного мистецтва, який, як творча індивідуальність і творча особистість, здатний до самостійного

творчого пошуку, орієнтується в освітніх інноваціях, застосовує їх у викладацькій діяльності, володіє різними технологіями викладання відповідної дисципліни.

Мистецька освіта, зазначають педагоги-музиканти, покликана розв'язувати завдання підготовки особистості до аматорської і професійної мистецької діяльності, оволодіння її технікою та технологією (О. Отич), бути суб'єктом і носієм інновацій, запроваджувати новаторські технології у традиційну систему мистецької освіти, оновлювати педагогічний процес (К. Завалко, Л. Паньків та ін.), забезпечувати готовність майбутнього фахівця мистецтва до самостійно-творчої діяльності, природне входження до соціального середовища, здатність впливати на духовний розвиток особистості, художнє пізнання і самопізнання через творчість (Г. Падалка, О. Рудницька).

У професійній підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва особливого значення набуває творчо-виконавська підготовка, що спрямована на розвиток особистості, спроможної до самореалізації, здатної до сприйняття нового досвіду та організації умов, необхідних для вираження своєї індивідуальної неповторності, унікальної сутності майбутнього фахівця, на формування здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності, вмінь знаходити широкі можливості для організації мистецьких заходів, їх реалізації в умовах освітньої реформи «Нова українська школа», готовності до здійснення художньо-творчої комунікації у позашкільній діяльності, в закладах загальної середньої освіти, спеціалізованих мистецьких закладах, соціокультурному середовищі [2; 3].

Складна івент-проектувальна діяльність зумовлюється авторською технологією, новизною, «відкриттям нового», співтворчістю, забезпечує потребу у власному творенні і самовираженні. ґрунтується на інтеграції мистецьких знань, передбачає володіння майбутнім фахівцем сценічно-виконавською культурою, педагогічною майстерністю, здатністю виконувати функції організатора, керівника, режисера, передбачає проектування, розв'язання

різного роду завдань (типових і нестандартних), аналіз, оцінку, самооцінку, володіння технікою і культурою педагогічного і міжособистісного спілкування, ґрунтовними знаннями та вміннями, досвідом творчо-проектувальної діяльності і обов'язково результативністю та успіхом.

Тому важливим завданням музично-педагогічної освіти є розкриття творчих можливостей майбутніх фахівців в умовах навчання. Не очікувати, коли майбутній викладач виявиться як творча особистість у майбутній діяльності, а залучити до івент-проектувальної діяльності кожного студента, спрямувати цю діяльність у педагогічне русло.

Поняття івенту означає подію (захід), що характеризується значимістю, конкретністю, досягненням результату, спрямованістю на певну соціально-культурну групу людей, має відбуватись у певний час, із певною метою та мати певний резонанс для суспільства. Event-технологія, стверджує О. Радіонова, означає перетворення заходу шляхом допоміжних ефектів в щось абсолютно виняткове з точки зору відвідувачів [1, с. 7].

Івент, як інтерактивний, емоційно-динамічний, видовищний проєкт, існує у таких формах: фестивалі, концерти, виставки, презентації, майстер-класи, тренінги, змагання, семінари, конференції, свята, ярмарки, прес-заходи, торгові івенти, корпоративні та спеціальні івенти та ін.

Проведення і організація івентів, що ґрунтуються на інтеграції та взаємодії складних зовнішніх та внутрішніх компонентів (блоків), має такі характеристики:

- є винятковою подією з погляду учасників і аудиторії;
- потребує визначення концепції, мети, завдань;
- передбачає логічну побудову сценарію, прогнозування, планування, ретельну та чітку організацію, проєктування, обговорення, режисуру, інсценізацію;
- передбачає масштабність, результативність, імпровізаційність, комунікативність, стиль спілкування, ретельний добір членів команди,

перетворення заходу (події) за допомогою учасників у виняткове, неповторне дійство;

- мотивує до творчості, комунікації, самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації.

Отже, важливого значення у формуванні творчої особистості набуває впровадження і залучення студентів до створення і реалізації івент-проектів, що сприяють розвитку гнучких навичок, професійно значущих особистісних якостей, зокрема, комунікативності, емпатії, креативності, авторської спроможності, які забезпечують успішність цієї діяльності, дають змогу діяти самостійно, ефективно і творчо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Радіонова О. М. Івент-технології : навч. посібник. Харків, 2021. 168 с.
2. Стратан-Артишкова Т. Б. Особливості творчо-виконавської підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва. *«Наука і техніка сьогодні»* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 7(21) 2023. 516 с. С. 476–484.
3. Стратан-Артишкова Т. Б. Творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті модернізації вищої педагогічної освіти. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 132. С. 31–34.

**АКТУАЛЬНІ ДИСКУРСИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦТВ:
ТРАДИЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ**

УДК 371.13:7.01:378

Олена БУЗОВА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет
м. Запоріжжя, Україна

Наталія АНДРСЄВА, викладачка музично - теоретичних
дисциплін Запорізької дитячої школи мистецтв №3,
м. Запоріжжя, Україна

**ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ В ЗМІСТІ
ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА**

Анотація. В статті розглядаються методи художньо-педагогічного впливу, концепція формування умінь і навичок, необхідних для діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва безпосередньо у процесі навчання здобувачів.

Ключові слова: художня культура, підготовка вчителя мистецтва, поліхудожні зв'язки на уроках музичного мистецтва.

Поряд із формуванням естетичного ставлення майбутнього вчителя музики до мистецтва і орієнтацією студентів на перспективи застосування набутих у процесі навчання знань, умінь і навичок у художньо-виховній роботі зі школярами педагогічна інтерпретація художньої культури виступає важливою складовою частиною.

Метою даного дослідження є звернення до методів художньо-педагогічного впливу, уточнення, конкретизація різних напрямів художньо-

виховної роботи та художньо-педагогічного впливу відповідно до мети головного завдання.

Класифікація різних напрямів, підходів і відповідних їм вимог до музичної підготовки вчителя музики, висвітлених у науково-методичній літературі, дозволяє зробити висновок про умовно відокремлені компоненти музично-педагогічних якостей учителя, які в реальному житті перебувають у нерозривній єдності: педагогічний компонент; музичний компонент; загальнокультурний компонент.

Важливість педагогічного компонента професійної культури вчителя музичного мистецтва доводять автори сучасних концепцій музичного виховання (А. Т. Авдієвський, З. Т. Бервєцький, І. М. Гадалова, З. З. Жовчак, Г. М. Падалка та ін.), які прослідковують органічний сплав фахово-предметного і педагогічного аспектів підготовки студентів як основу професійної культури вчителя музичного мистецтва. Педагогічне спрямування виконавської підготовки обґрунтовують у своїх роботах Н. Л. Біла, Л. А. Ісаєва, Н. П. Тимошенко та ін., відзначаючи важливість педагогічного спрямування уподобань студентів до національних джерел естетичної культури.

Значну кількість досліджень присвячено обґрунтуванню педагогічних засад викладання музичних дисциплін у навчальних закладах педагогічного профілю. Розвиток педагогічної культури в процесі музичної підготовки розглядається як суттєвий чинник професійного становлення майбутнього вчителя. Педагогічний компонент – визначальний у педагогічній майстерності учителя музики – предмет пильної уваги науковців. У сучасній психолого-педагогічній літературі розглядаються різні аспекти музично-педагогічної діяльності, умови її ефективного формування (А. А. Дерев'янка, Р. О. Кузьменко, Л. С. Майковська, Т. Б. Стратан, В. О. Шварьов).

Педагогічний компонент виконує функцію інтеграції у змісті музикознавчої, музично-виконавської і загальнокультурної підготовки, що дозволяє фундаментальні знання і вміння, які отримують студенти, втілити в

практичну педагогічну діяльність у школі, а свій індивідуальний музичний досвід передати учням, урахувавши особливості сприймання дитячої аудиторії.

Методологічною основою викладання педагогічних дисциплін є концепція формування умінь і навичок, необхідних для діяльності майбутнього вчителя музики безпосередньо у процесі навчання студентів [1]. Якщо спеціальні музичні знання і вміння у процесі навчання студента педагогічно не апробуються (реально та віртуально), вони «втрачають сенс» у роботі з дітьми.

Проблема включення до елементів педагогічного впливу образних засобів музичного твору виникає вже на стадії створення умов для «заглиблення» учнів в ідейно-образний зміст твору, аналізу особливостей його художньої форми. При підготовці уроку майбутній вчитель має опікуватися відбором цих засобів та організацією ефективної, педагогічно доцільної взаємодії образів музики, літератури і образотворчого мистецтва.

Спостереження за діяльністю вчителів музичного мистецтва показали, що найбільш повно використовується поліхудожні зв'язки у контексті уроку, зміст якого включає пізнання музичних творів з яскраво вираженим загальнохудожнім смислом. Діяльність вчителя музики, особливо в молодших класах, таким чином, спрямовується на формування художньої культури дитини.

Сфери застосування поліхудожніх зв'язків, що встановлюються на уроках у початкових класах, класифікуємо за ступенем складності реалізації з методичної точки зору:

а) при вивченні синтетичних музичних жанрів (опера, балет, жанри вокальної музики), літературне першоджерело якого добре відоме дітям;

б) при «програмуванні» асоціативних реакцій для створення певного емоційного настрою;

в) при розробці методики спеціальних домашніх завдань – добір літературних творів (синхронізованих за часом створення або які відповідали б настрою музики) та ілюстрацій, спрямованість яких необов'язково має

відповідати подіям, вираженим музичними засобами, краще – коли пробуджена фантазія моделює зовсім нові образи на основі асоціативного творчого мислення;

На другому етапі реалізації поліхудожніх зв'язків (V-VIII класи) – вчитель зберігає основні методи роботи, але з'являється можливість втілення інших методичних нюансів, зумовлених змістом програми з музичного мистецтва та віковими особливостями дітей:

а) взаємозв'язок мистецтв стає головним об'єктом вивчення, закріплюючи вихідні положення про мистецьку інтеграцію;

б) ускладнення художніх творів за змістом і формою вимагає використання більш складних методів їх вивчення, які передбачають встановлення тісних «зворотних зв'язків» музики, літератури, образотворчого мистецтва із самим життям. Такі методи поліхудожнього виховання (метод художнього узагальнення, метод художньо-педагогічної або емоційної драматургії, проблемні методи навчання, метод інтерпретації «вічних тем» у контексті сучасності) спрямовані на узагальнення розрізнених знань школярів у галузі мистецтва в єдине ціле та враховують у змісті класної та позакласної музично-виховної роботи зростання інтересу учнів до сучасних тенденцій розвитку мистецтва.

Ускладняється методичний аспект ведення музично-вихованої роботи на поліхудожній основі у старших класах. У контексті традиційної форми навчально-виховної роботи – уроку – вчитель повинен вміти організувати такі нестандартні його типи, як урок-лекція, урок-дискусія та ін., використовувати нестандартні елементи в його загальній структурі-музично-методичні композиції, театралізовані міні-концерти тощо.

Аналіз форм взаємодії видів мистецтва у навчально-вихованому процесі дозволяє визначити й залучити до процесу індивідуальних музичних знань із студентами найтипівіші з них:

1) синтетичні, які передбачають одночасний вплив різних мистецтв – у вигляді виконавської інтерпретації програмної музики, особливої форми художнього синтезу музики з літературою і театром;

2) послідовні, які передбачають певну послідовність у часі при використанні кожного виду мистецтва на уроці з обов'язковим їх художнім аналізом за умови домінування музичного мистецтва (інші відіграють допоміжну роль) – у формі художньо-педагогічної інтерпретації;

3) поєднувальні – узгоджене систематичне вивчення мистецтва у процесі навчання, що відповідає дидактичному поняттю «поліхудожні зв'язки» - у формі художньо-естетичного аналізу музичного твору;

4) творчо-перетворювальні, що передбачають участь у різноманітній художній творчості в процесі моделювання елементів шкільної музично-виховної роботи.

а) організація ефективної, педагогічно доцільної взаємодії образів музики та інших видів мистецтва, використання синтезу образних художніх засобів (розуміння цілісності художньої культури), поглиблення теми уроку;

б) дотримання постійного резонансного співвідношення художньо-естетичного і морального (стимуляція морально-естетичних переживань), формування засобами мистецтва свідомості та світогляду школярів;

в) організація логічного розгортання поліхудожньої системи образів (елементи педагогічної драматургії) вербальними засобами.

Вирішення цих завдань пов'язано з використанням практики проблемного навчання, основні положення якого ми «переносимо» на умови індивідуальних музичних занять:

- усвідомлення нової функції знань у поліхудожній галузі-перенесення отриманих знань у сферу педагогіки мистецтва, забезпечення студентами особистісного прийняття школярами окресленої проблемної ситуації, тобто перетворення отриманих фундаментальних поліхудожніх знань на знання прикладного значення;

- адекватне за змістом та плавне за чинником «переведення» знань з музичної сфери у різні види мистецтва шляхом поліфонічного оперування поняттями і термінами («поліфонічне мислення», «сонатна форма», «мажорний і мінорний лад» та ін., в музиці, живописі, літературі, хореографії тощо);
- пошук альтернативних рішень при оцінюванні явищ художньої культури (особливо нових явищ сучасного мистецтва), вирішення пізнавальних проблемних завдань за допомогою оригінальних варіантів трактування художніх образів, пошуку яскравих художніх аналогій;
- переведення пізнавального конфлікту і площину моральної проблематики, звернення до практики драматичного мистецтва, зокрема, його різновиду – театралізовані дії (літературно-музична композиція, театралізований концерт тощо).

Вміння розповідати учням про зміст музичних творів музичною педагогікою визначається як професійне, тому що воно ґрунтується на розумінні об'єктивних значень музичної форми, загально-культурного контексту та врахуванні суб'єктивних властивостей сприйняття школярів. Залежно від типу сприйняття музики (емоційне переживання, актуалізація життєвих подій, активізація понятійного мислення, увага до процесу музичного розвитку, «опредмечування» музичної форми) школярами музично-педагогічна підготовка студентів повинна передбачати методи оволодіння відповідними засобами словесної інтерпретації музичного змісту.

Розвиток у студентів умінь музично-виконавської і словесної інтерпретації творів у їх органічному поєднанні, зумовленому змістом художніх творів, є важливим напрямом професійно-творчої підготовки вчителів музики, що одержав назву художньо-педагогічної інтерпретації. Слово «педагогічна» орієнтує на необхідність педагогічного спрямування виконавського і вербального тлумачення музики.

Художньо-педагогічна інтерпретація музики як вид навчальної діяльності визначається новими художньо-інтеграційними підходами, що ґрунтуються на

безмежному потенціал проблемного навчання у сфері мистецтва, активізації самостійного пошуку та виховання творчого мислення студентів. Визначимо низку ознак, які є визначальними в упорядкуванні виконавського репертуару майбутніх вчителів за тематичними блоками:

- стильовий, який передбачає створення музично-методичних композицій узагально-культурологічного характеру за стильовими ознаками, на зразок: «музика старовинних італійських майстрів», «віденська класична школа», «романтизм, як образ мислення», «Перлини класичної музики», «Майстри поліфонії», «Бароко», «Музика сучасних напрямів», «Джазові фантазії українських композиторів сучасності», «Імпресіоністичний погляд на світ» тощо;
- монографічний – ґрунтується на опрацюванні (концертне, ескізне, паралельне) студентами музичного доробку певного композитора, наприклад: «Пам'яті П. Сокальського присвячується», «Ліричні сторінки творчості Л. Ревуцького», «Народні витoki натхнення Е. Гріґа», «Музика Ф. Шопена у моєму житті», «Враження від творів мистецтва, втілених у музику Ф. Ліста» тощо;
- тематичний – передбачає збирання «музичних колекцій» за принципом творчого відбору та порівняння музичних образів за спільною тематикою, зокрема: «Образи дітей в музиці», «світ дитячих захоплень», «Мелодії кохання», «Історія в музиці», «Пейзажні замальовки», «Музика дощу», «Феєрверк емоцій», «Замріяні настрої в музиці», «Героїка в музиці», «Музичний зоопарк» тощо;
- жанровий – упорядкування музичного репертуару за моно-чи полі-жанровими ознаками, наприклад: «Колискові», «Танцювальна музика народів світу», «Баркарола-пісня на воді», «Жанр прелюдії – від І. С. Баха до В. Лобоса», «Я пам'ятаю звуки вальсу», «віртуозний концертний етюд» тощо;
- пізнавально-узагальнювальний – передбачає пріоритет просвітницької спрямованості музично-тематичних композицій: «понятійність, вражальність та зображальність у музиці», «Мажор та мінор», «Види музичної симетрії»,

«Просторові компоненти музичного образу», «Багатоманітність фактурних утворень» тощо;

- контекстуально-історичний – спрямовується на ознайомлення школярів з цікавими прикладами історії створення або виконання музичних творів: «Сюрпризи Й. Гайдна», «Пригоди «Кармен» Бізе» тощо;
- синтетичний – передбачає одночасне поєднання кількох ознак у процесі упорядкування виконавського репертуару, наприклад: «Музичні силуети композиторів ХХ століття» (тематичний та стильовий підходи), «Еволюція сонатного циклу в творчості В. Моцарта», «Жанровий та монографічний підходи», «Варіаційний цикл в історичній перспективі» (жанровий, стильовий контекстуально-історичний підходи), «Кольорові барви у фортепіанній мініатюрі» (жанровий та поліхудожній підходи), «Історія танго» (жанровий, контекстуально-історичний підходи) тощо;
- поліхудожній – цілеспрямоване узгодження музичного репертуару з образами художніх творів інших видів мистецтва, зокрема; «Музична світлотінь», «Форми руху в мистецтві», «Композиційні особливості творів мистецтва», «Колір і музичні тембри», «Момент зміни у мистецтві» тощо.

Таким чином, педагогічна інтерпретація художньої культури студентів тісно пов'язана з процесом музичного навчання педагогів-музикантів. Найбільш ефективним методом формування вмій вербальної художньо-педагогічної інтерпретації є проблемний метод, що сприяє усвідомленню цілісності феномена художньої культури на основі розвитку творчих здібностей студентів. Методичний компонент системи музичної підготовки майбутніх учителів музики реалізується у двох напрямках – у професійно-педагогічній спрямованості процесу навчання та у введенні спеціальних курсів часткових методик, що відкриває значний потенціал для творчого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Падалка Г. М. Музична педагогіка. Херсон, 1995. 104 с.

2. Шип С. В. Як передати словами зміст музики? Мистецтво і освіта. 2001. №2. С. 8-12.
3. Щолокова О. П. Світова художня культура. Програма для шкіл різного типу (1-11 кл) / О.П. Щолокова, Л.М.Ващенко (укл); Інститут змісту і методів навчання, К., 1997. 48 с.

УДК 378.091. 3:004:78

Вікторія ГРИГОР'ЄВА, кандидатка педагогічних наук, доцентка
кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського
державного педагогічного університету,
м. Запоріжжя, Україна

Інна СТЕНГЕЦЬКА, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету
психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного
педагогічного університету,
м. Запоріжжя, Україна

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗВО ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва ЗВО до використання технології змішаного навчання.

Розкривається багатофункціональність поняття «готовність» та у результаті детального аналізу узагальнюється зміст готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до вищезазначеної діяльності.

Автори виділяють наступні компоненти у структурі готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до використання технології

змішаного навчання: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, технологічний, інтерактивний.

Ключові слова: готовність, викладачі музичного мистецтва, заклад вищої освіти, технології змішаного навчання.

Однією з ключових тенденцій сучасної освіти є перехід до змішаного навчання, яке поєднує традиційні очні форми викладання з використанням онлайн-інструментів та інформаційних технологій. Такий підхід вважається найбільш перспективною формою навчання в умовах цифрової доби і висуває нові вимоги до професійної підготовки педагогів, зокрема викладачів музичного мистецтва закладів вищої освіти.

Готовність майбутніх викладачів музичного мистецтва до професійної педагогічної діяльності в умовах змішаного навчання є, на наш погляд, однією з головних вимог, що висуваються до фахівця, здатного адаптуватися в сучасних умовах системи освіти, та що зазначені у програмних компетентностях освітньо-професійної програми Середня освіта (Музичне мистецтво) (ЗК 2. Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності) [1].

Проблема впровадження змішаного навчання в закладах вищої освіти розглядалась вітчизняними науковцями С. Березанська, К. Бугайчук, В. Григор'єва, В. Кухаренко, Н. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко тощо.

Ряд вчених розглядають «професійну готовність» як одну з обов'язкових умов ефективності діяльності майбутнього фахівця.

«Готовність» — це якісна характеристика особистості, що формується у процесах підготовки, набуття необхідних знань і навичок, на основі досвіду, завдяки індивідуальним можливостям, особистісним якостям і під впливом об'єктивних факторів. На думку В. Ягупова, про ознаки готовності можна судити на основі показників професійної компетентності (знання, навички та вміння,

професійна позиція фахівця, індивідуально-психологічні особливості, акмеологічні інваріанти фахівця) [3].

Поняття «готовність» супроводжують й інші визначення такі як: компетентність, підготовленість, кваліфікація, майстерність, вміння, професіоналізм тощо. Поняття «підготовленість» характерне для будь-якого результату процесу підготовки та відноситься до окремих проявів діяльності [3; 5].

Таким чином, готовність майбутніх викладачів музичного мистецтва до використання технології змішаного навчання ми визначаємо як комплекс якостей спеціаліста, необхідних для ефективної роботи в умовах змішаного навчання; його концептуальні знання про сутність, умови та способи здійснення процесу змішаного навчання; формування необхідних властивостей та якостей особистості, що забезпечують професійно-творче застосування даної технології під час роботи в умовах змішаного навчання.

Спираючись на вищезазначене визначення, ми виділяємо наступні компоненти у структурі готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до використання технології змішаного навчання: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, технологічний, інтерактивний.

Мотиваційний компонент включає позитивне ставлення до професії, інтерес до неї. Ми визначаємо його як систему стійких мотивів до майбутньої професійної діяльності, що характеризується позитивним ставленням майбутнього викладача до застосування дистанційних засобів навчання, бажанням самовдосконалюватися у сфері впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, прагненням опанувати сучасні методи, прийоми в умовах змішаного навчання, що відрізняється спрямованістю до ефективного здійснення процесу навчання, формування внутрішнього прагнення до досягнення успіху при вирішенні нестандартних завдань, які виникають у зв'язку з умовами здійснення навчального процесу.

Когнітивний компонент готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва є системою знань, умінь і навичок майбутнього фахівця про роботу в умовах змішаного навчання, володіння базовими психолого-педагогічними та спеціальними знаннями, необхідними для продуктивного використання різноманітних інтернет-сервісів та ефективної побудови педагогічного процесу змішаного навчання, а також постійне прагнення до самовдосконалення та накопичення педагогічного досвіду.

Діяльнісний компонент готовності, за думкою науковців [2; 3; 4; 5], відображає вміння та навички студентів у галузі технологій мультимедіа, а також використання їх у професійній діяльності. Зміст діяльнісного компонента готовності майбутнього фахівця до використання змішаних технологій навчання у професійній діяльності включає такі вміння: навички користувача в області мультимедіа-технологій (володіння стандартними апаратними та програмними засобами на рівні користувача); застосування стандартного програмного забезпечення у професійній діяльності спеціаліста-техніка (навички роботи з файлами, виконання операцій з обробки текстової, графічної, числової та музичної інформації; вміння створювати комп'ютерні презентації; навички виконання операцій з пошуку необхідної інформації у глобальних та локальних мережах, вміння використовувати інформаційно-пошукові системи та з електронною поштою); застосування спеціального програмного забезпечення у діяльності спеціаліста (використання технологій мультимедіа в автоматизації офісної діяльності; використання систем електронного документообігу; використання засобів інформаційного захисту, методик запобігання можливим негативним наслідкам застосування технологій мультимедіа)» [5].

Технологічний компонент включає систему професійних умінь та навичок щодо організації та управління цілісним педагогічним процесом.

Ряд науковців [4; 5] зазначають, що технологічний компонент готовності майбутнього вчителя це «володіння технологіями використання комп'ютерних засобів у професійній діяльності вчителя.

Технологічний компонент готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до роботи в умовах змішаного навчання передбачає оволодіння сучасними методами, прийомами та засобами, що дозволяють здійснити технологічне застосування змішаного навчання; що включає вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, оволодіння способами планування та організацією, поетапним просуванням здобувача до мети в умовах змішаного навчання.

I, нарешті, інтерактивний компонент. Це поняття, яке розкриває характер та ступінь взаємодії між об'єктами. Ряд науковців [2; 3; 5] визначають цей термін як вид інформаційного обміну здобувачів з навколишнім інформаційним середовищем; як взаємопов'язана спільна діяльність здобувачів та викладача, при якій всі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії один одного і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу співпраці зі спільним розв'язанням проблем.

Таким чином, інтерактивний компонент готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва – це активна очна та дистанційна взаємодія здобувачів та викладача у рамках навчального процесу під час якого у процесі змішаного навчання розвиваються комунікативні вміння та навички, налагоджується співпраця, встановлюється емоційний контакт, розвиваються загальнонавчальні вміння та навички, формуються потреби у самоосвіті; виховуються креативні якості особистості; розвивається пізнавальна самостійність.

Відповідно зазначеним компонентам нами розроблятимуться рівні сформованості готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до використання технології змішаного навчання та буде проведений діагностичний експеримент, який визначить рівень готовності здобувачів й відповідно цьому окреслить перспективи подальшої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/OPP-014.13-Serednia-osvita-Mystetstvo.-Muzychne-mystetstvo-BDPU.pdf> (02.04.2025)
2. Григор'єва В. В. Формування дистанційно-освітньої компетентності студентів-музикантів у педагогічних закладах вищої освіти. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ : БДПУ, 2022. 491 с. / С.85-91.
3. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир: «Полісся», 2019. 234с.
4. Організація самостійної роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах змішаного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти спеціальності музичне мистецтво. Миколаїв: 2023. 164 с.
5. Теорія і практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

УДК 37.091.12:005.336

Алла ЗУБЧУК, вчитель-методист, асистент кафедри музики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

**ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТ- СУБ'ЄКТИВНИХ
ВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Анотація. У статті розглянуто теоретичні засади та практичні аспекти формування суб'єкт–суб'єктних відносин у сучасному освітньому процесі. Проаналізовано сутність цих взаємин як основи демократичного й партнерського підходу до навчання. Виокремлено основні етапи становлення суб'єкт–суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього середовища, зокрема: етап довіри, діалогу, партнерства та відповідальності. Особливу увагу приділено ролі вчителя як модератора комунікаційних процесів, що сприяє створенню сприятливого клімату для особистісного зростання та самореалізації всіх учасників навчання.

Ключові слова: суб'єкт, суб'єктна взаємодія, вербальна та невербальна взаємодії, модератор.

У сучасних умовах трансформації освіти, які пропонує Нова українська школа, особливої актуальності набуває осмислення природи взаємин між учасниками освітнього процесу. НУШ ставить у центр уваги дитину як особистість, здатну мислити, відчувати, обирати й нести відповідальність. Такий підхід вимагає переосмислення ролі педагога — він уже не лише носій знань, а партнер, фасилітатор, натхненник, який допомагає дитині відкривати світ і себе в ньому.

Проблема формування суб'єкт-суб'єктивних відносин в освітньому процесі активно досліджується в межах педагогіки, психології та філософії освіти. Вагомий внесок зробили такі вчені, як В. Сухомлинський, І. Бех, С. Гончаренко, Н. Білик, О. Савченко, які підкреслюють важливість партнерських відносин, педагогіки співробітництва та особистісно-орієнтованого підходу. Однак, на практиці ця проблема ще потребує системного втілення та удосконалення.

Суб'єкт освіти – це особа або колектив, які є активними учасниками освітнього процесу, взаємодіють між собою і виконують певні функції, пов'язані з навчанням, вихованням та розвитком. У контексті освіти можна виділити кілька основних суб'єктів:

- Учень – головний суб’єкт навчального процесу, який активно бере участь у здобутті знань, розвитку своїх компетенцій, а також у формуванні відносин з іншими учасниками.

- Вчитель – ще один основний суб’єкт освітнього процесу. Який виконує роль координатора, наставника та організатора навчального процесу, сприяючи розвитку учнів, формуючи знання та навички через передачу інформації та взаємодію з учнями.

- Адміністрація (керівництво навчального закладу) – це суб’єкти, які організують і забезпечують освітній процес на загальному рівні, розробляють стратегії, забезпечують управління та підтримку вчителів та учнів, створюючи необхідні умови для ефективного навчання.

Стосунки між учасниками освітнього , їхній взаємний вплив, називаємо суб’єктивні відносини що виникають між учасниками освітнього процесу на основі їхньої взаємодії, спілкування та взаємовпливу. Ці відносини визначають психологічний клімат у навчальному середовищі і можуть суттєво впливати на ефективність освітнього процесу.

- Вчитель-учень – це основні суб’єктивні відносини в освітньому процесі. Вони можуть бути позитивними, коли вчитель проявляє підтримку, увагу, створює атмосферу довіри та відкритості, і негативними, коли відсутня комунікація або педагог не враховує потреби учнів. Важливим є встановлення емоційної взаємодії та забезпечення активного залучення учнів до процесу навчання.

- Учень-учень – взаємодія між учнями також є ключовим аспектом суб’єктивних відносин. Це взаємодія не тільки у контексті навчання (робота в групах, обговорення тем), але й у соціальному плані (дружні стосунки, підтримка або конкуренція). Позитивні взаємодії між учнями сприяють розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаєморозуміння.

- Вчитель-адміністрація – ці відносини пов’язані з організацією роботи в навчальному закладі, підтримкою професійного розвитку вчителів, виконанням

педагогічних стандартів та норм. Адміністрація повинна підтримувати вчителів, надавати їм необхідні ресурси для успішного навчання учнів.

- Адміністрація-учні – хоча адміністрація здебільшого не бере участі в безпосередньому навчанні, її відносини з учнями мають велике значення для створення умов для ефективного навчання (студентське самоврядування, організація позакласних заходів, підтримка з боку школи).

Взаємний вплив цих відносин є взаємозалежним і складним процесом. Якщо суб'єкти відносин здатні налагодити ефективну комунікацію та взаємодію, це сприяє розвитку освітнього процесу та досягненню високих результатів. Наприклад, коли вчитель поважає учнів, ставиться до них як до рівних партнерів, це мотивує учнів працювати ефективніше, покращує їхнє самопочуття і підвищує результати навчання. Точно так само позитивні відносини між учнями сприяють створенню здорового середовища, де кожен має можливість для самовираження та підтримки.

У результаті, суб'єкт-суб'єктивні відносини в освітньому процесі визначають не тільки навчальні результати, але й особистісний розвиток учасників освітнього процесу. Основні етапи формування суб'єкт-суб'єктивні відносини.

Ініціація комунікації: початок взаємодії, встановлення довіри між учасниками (вчитель-учень, учень-учень). Це перший етап, на якому починається взаємодія між учасниками освітнього процесу. Момент для встановлення взаєморозуміння і довіри, оскільки саме на цьому етапі формується основа для подальших стосунків.

Установлення ролей: учасники розуміють свою роль і функції в освітньому процесі. На цьому етапі учасники освітнього процесу починають чітко усвідомлювати свої ролі і відповідальність у навчальній взаємодії.

Етап розвитку взаємодії: встановлення постійного зворотного зв'язку, конструктивна комунікація. Цей етап характеризується активною і стабільною

взаємодією між учасниками процесу, що дає можливість досягнути ефективності навчання.

Рефлексія і корекція відносин: осмислення взаємодії, коригування підходів до комунікації. Цей етап є заключним в процесі формування взаємодії та відносин. Тут учасники аналізують свої комунікаційні стосунки та коригують їх, якщо це необхідно.

Таким чином, завершення кожного етапу формування передбачає не лише розвиток особистих якостей, а й становлення комунікативної культури, що є невід'ємною складовою якісного освітнього процесу.

Комунікація в освітньому процесі є багатовимірною і включає не лише слова (вербальну комунікацію), а й мову тіла, жести, міміку, інтонацію (невербальну комунікацію).

- Вербальна комунікація – це використання слів у спілкуванні. У навчальному процесі важливо, щоб мова вчителя була зрозумілою, логічною, структурованою.

- Невербальна комунікація – це передача інформації без слів. Вона включає: жести, що підкреслюють зміст слів; міміка, що відображає емоційний стан; зоровий контакт, який допомагає встановити зв'язок з аудиторією, утримує увагу учнів; постава і рухи – впливають на сприйняття.

Побудові відкритих та довірливих відносин сприяє емпатія та активне слухання. Емпатія – це здатність розуміти почуття й переживання інших людей. Активне слухання – це техніка, яка дозволяє краще розуміти співрозмовника та демонструвати йому увагу. Включає:

- Підтвердження почутого – кивки головою, фрази на кшталт «Я розумію», «Це цікаво» тощо.
- Перефразування – повторення думки учня своїми словами («Ти маєш на увазі, що...?»).
- Уточнювальні запитання – для глибшого розуміння («Що саме тобі здалося найскладнішим у цій темі?»).

Коли учні бачать, що їх слухають і розуміють, вони стають більш залученими в навчальний процес і охочіше висловлюють свою думку.

Конфлікти та їх подолання: як правильно врегульовувати суперечності і будувати ефективну комунікацію. Важливо не уникати конфліктів, а вміти їх правильно вирішувати.

Сьогоднішній педагог вже не лише джерело знань, а партнер, наставник, який створює простір для активного, самостійного й усвідомленого навчання. Він потребує високого рівня педагогічної культури, емоційного інтелекту, здатності до рефлексії й відкритості до змін. Нова українська школа підкреслює важливість ціннісного підходу, де дитина — активний творець власного навчання, а педагог — м'яка сила, що скеровує, підтримує, надихає. Лише у таких взаєминах можливо досягти мети сучасної освіти — формування компетентної, відповідальної, вільної та щасливої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грабовий В. В. Педагогічна комунікація: теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2013. 240 с.
2. Дорошенко Л. О. Сучасні підходи до формування суб'єкт-суб'єктивних відносин в освітньому процесі. *Журнал педагогічної науки*. 2017. Т. 15, № 2. С. 45–57.
3. Лозова Л. О. Психологічні аспекти комунікації у класному колективі. Харків : ХНУ, 2014. 192 с.
4. Рибалка О. М. Емпатія та її роль у педагогічній діяльності. *Остронад*. 2012. Т. 8, № 1. С. 102–112.
5. Семененко В. І. Інтерактивні методи навчання у педагогічному процесі. Київ : Освіта, 2019. 168 с.

УДК [373.3.091.33 -051:7]:7.038

Ольга КАЧЕРОВА, старша викладачка кафедри початкової освіти

Бердянського державного педагогічного університету,

м. Запоріжжя, Україна

Анастасія ФЕДОРЧЕНКО, здобувачка першого (бакалаврського) рівня

вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,

Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, Україна

МИСТЕЦТВО МАЙБУТНЬОГО: АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті досліджено можливості інтеграції арт-терапії та цифрових технологій в сучасний освітній і культурний простір. Основна увага приділяється розробці та впровадженню інноваційних форматів роботи із здобувачами початкової освіти через образотворчі майстер-класи, творчі лабораторії, міждисциплінарні проєкти та інтерактивні практики. Розглянуто вплив арт-терапії на розвиток емоційного інтелекту особистості, як чинник ефективного засобу розвитку креативного мислення, комунікативних навичок і художньої уяви.

Дослідження науковців, зокрема З. Ковальчук і Н. Калька підкреслюють, що майбутнє мистецтва нерозривно пов'язане з інтеграцією цифрових технологій у творчий процес. Авторки наголошують на важливості візуального мистецтва, застосування арт-терапевтичних підходів. У контексті дослідження розглянуто роль цифрових технологій, як інструменту соціалізації, самовираження та формування ціннісних орієнтирів в суспільстві. Сучасні технології, а також AI, значно розширюють можливості арт-практик, формуючи нові інтерактивні та терапевтичні форми мистецтва, що відповідатимуть потребам майбутнього суспільства.

Ключові слова: креативне мислення, арттерапія, емоційний розвиток, візуальне мистецтво, культурно-освітні практики, інтерактивні методики, творчі майстер-класи. мистецтво майбутнього.

Актуальність. У контексті стрімких технологічних змін, глобальних викликів та соціальних трансформацій мистецтво відіграє все більш важливу роль у підтримці психоемоційного благополуччя людини. Арт-терапія, як синтез мистецтва та психологічної практики, набуває актуальності як ефективний інструмент для самовираження, подолання стресу, розвитку емоційного інтелекту та внутрішньої гармонії. У майбутньому, коли цифрова реальність дедалі більше впливатиме на особистість, саме ті форми мистецтва, які поєднують віртуальні технології, інтерактивність і терапевтичний ефект, можуть стати домінуючими. Арт-терапія здатна адаптуватися до потреб майбутнього суспільства, сприяючи не лише особистісному зростанню, а й зміцненню соціальної єдності.

Метою дослідження розкрити особливості мистецтва майбутнього: арт-терапія як чинник соціальних трансформацій і розвитку суспільства.

Основний виклад матеріал. Арт-терапія як один із перспективних напрямів сучасного мистецтва посідає особливе місце в контексті зростаючих викликів сьогодення. У праці О. Вознесенської «Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку» зазначається, що арт-терапевтичні практики є не лише інструментом художнього самовираження, але й потужним засобом психоемоційної підтримки особистості. Авторка наголошує, що в умовах соціальних змін, зростання психічного навантаження та втрати стабільності арт-терапія виконує компенсаторну функцію, допомагаючи людині впоратися зі стресом, емоційною перевтомою, тривожністю, посттравматичними переживаннями. О. Вознесенська підкреслює міждисциплінарний потенціал арт-терапії, який дозволяє ефективно поєднувати психотерапевтичні техніки з елементами мистецтва, педагогіки, культурології, а також сучасних

інформаційних технологій. Вона також акцентує на тому, що саме творча діяльність у безпечному середовищі створює передумови для емоційного розвантаження, стимулює розвиток внутрішніх ресурсів та адаптивних механізмів особистості [1].

Сучасні дослідники, зокрема З. Ковальчук і Н. Калька, у своєму навчально-методичному посібнику підкреслюють, що майбутнє мистецтва нерозривно пов'язане з інтеграцією цифрових технологій у творчий процес. Авторки звертають увагу на те, що новітні засоби, зокрема мультимедійні платформи, доповнена та віртуальна реальність, інтерактивні інсталяції та цифрові візуалізації, створюють принципово нові форми мистецької діяльності. Вони формують нове середовище взаємодії, де глядач перестає бути пасивним спостерігачем і стає активним учасником творення мистецтва. У цьому контексті особливої актуальності набуває цифрова арт-терапія, що, за визначенням авторок, є поєднанням художньо-терапевтичних практик із сучасними технологіями. З. Ковальчук та Н. Калька зазначають, що такі методи, як візуалізація емоцій у цифровому середовищі, створення віртуальних арт-об'єктів, використання мобільних додатків для реєстрації та аналізу емоційних реакцій, відкривають нові можливості для самовираження та психоемоційної регуляції особистості. Авторки також акцентують увагу на ефективності цифрових терапевтичних підходів у роботі з різними категоріями клієнтів – від дітей з порушеннями розвитку до осіб, які пережили травматичні події. Цифрове середовище, за їхніми спостереженнями, створює безпечний простір для вираження внутрішнього стану, що є ключовим чинником у процесі психосоціальної реабілітації. Водночас, розвиток нейромистецтва – художньої практики, яка використовує можливості штучного інтелекту та біоінформатики, відкриває перспективи для глибшого пізнання емоційних і когнітивних процесів людини [2].

Окремої уваги заслуговує вплив арт-терапії на розвиток емоційного інтелекту особистості. У своїй праці О. Тараріна підкреслює, що творчі методики

сприяють не лише емоційному розвантаженню, а й формуванню здатності до усвідомлення, розпізнавання та вираження почуттів, що є важливими компонентами емоційного інтелекту. Авторка зазначає, що завдяки залученню до творчого процесу активізуються механізми саморефлексії та внутрішнього діалогу, що дозволяє людині краще розуміти себе та адаптуватися до життєвих викликів. Вона також наголошує, що арт-терапія сприяє розвитку емпатії, психологічної стійкості та гармонійній взаємодії з соціальним середовищем [3].

Висновок. Мистецтво майбутнього відіграватиме важливу роль у збереженні психічного здоров'я та розвитку емоційного інтелекту особистості. Арт-терапія, як показують дослідження З. Ковальчук, Н. Кальки, О. Вознесенської та О. Тараріної, поєднуючи творчість і психологічну підтримку, сприяє емоційній стабільності, самовираженню та адаптації до викликів сучасного світу. Цифрові технології значно розширюють можливості арт-практик, формуючи нові інтерактивні та терапевтичні форми мистецтва, що відповідатимуть потребам майбутнього суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вознесенська О. Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку Львівсько-Ряшівські наукові зошити: Культура – Мистецтво – Освіта – Терапія в міждисциплінарній перспективі. 2014. Вип. 2. С. 93-103.
2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. пос. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 156 с.
3. Тараріна О. Глибинна арт-терапія: практики трансформацій. Київ: КнигиМАК, 2022. 192 с.

УДК 373.3.015.311:316.647.5]:7

Карина КОВАЛЬ, асистентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Анотація. У статті проаналізовано проблему формування толерантності як ключової особистісної якості здобувачів початкової освіти у контексті сучасних викликів глобалізації, культурного розмаїття та міжкультурної взаємодії. Визначено значення виховного потенціалу інтегрованого курсу «Мистецтво» як ефективного засобу розвитку морально-етичних орієнтацій молодших школярів. Наголошено на важливості ознайомлення учнів із творами мистецтва різних культур, використання методів драматизації, міжкультурних проєктів та творчої співпраці для формування емпатії, поваги до інших, відкритості до нового досвіду. У статті представлено зразки практичного впровадження елементів мистецької освіти у процес виховання толерантності, зокрема через аналіз мюзиклу «Король лев» у початкових класах.

Ключові слова: толерантність, виховання здобувачів початкової освіти, інтегрований курс «Мистецтво».

У контексті глобальних змін, культурного різноманіття та активної взаємодії між представниками різних націй, релігій і традицій, особливої ваги набуває виховання міжособистісної й міжкультурної толерантності [3]. Особливу увагу необхідно приділяти цьому процесу на етапі початкової освіти, коли формується світогляд, морально-етичні орієнтації та основи соціальної поведінки дитини [1]. Одним із найефективніших інструментів реалізації

виховного впливу є мистецька освіта, зокрема інтегрований курс «Мистецтво», що передбачає вивчення музичного, образотворчого, театрального та хореографічного мистецтва.

Проблема формування толерантності у здобувачів початкової освіти, як інтегрованої особистісної якості, почала активно досліджуватися сучасними науковцями протягом останнього десятиліття: Б. Барчі, Н. Бессараб, О. Гордійчук, С. Довбенко, А. Лесик, Н. Пасічник, О. Попова, І. Резніченко, Р. Ріжняк, Е. Шелея та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі виховного потенціалу інтегрованого курсу «Мистецтво» під час формування толерантності у здобувачів початкової освіти.

Виховання толерантності у початковій школі є ключовим чинником гармонійного розвитку особистості, її здатності до конструктивного діалогу та співпраці [5]. Сучасна освіта, особливо в умовах реалізації Концепції Нової української школи, акцентує на формуванні ціннісного ставлення до світу та поваги до інших [4].

Інтегрований курс «Мистецтво» є особливим простором для розвитку естетичного сприйняття, емоційного інтелекту й духовного світу дитини. Через ознайомлення з творами різних народів, стилів, жанрів [3], учні мають змогу не лише формувати мистецькі навички, а й засвоювати соціально важливі якості, зокрема емпатію, доброзичливість, відкритість.

Мистецтво, як універсальна мова людства, сприяє формуванню позитивного емоційного фону, знижує рівень агресії, стимулює розвиток естетичного мислення та ціннісного ставлення до культурних відмінностей. Використання творів різних етнічних традицій, спільне виконання пісень або створення колективних проєктів навчає дітей взаємодіяти, приймати позицію іншого, працювати в команді [2; 3].

Одним із ключових напрямів виховання толерантності здобувачів початкової освіти в контексті реалізації інтегрованого курсу «Мистецтво» є

ознайомлення учнів із творами мистецтва різних народів світу, включаючи музичні традиції, елементи декоративного орнаменту, театральні образи, що втілюють національні особливості та естетичні уявлення окремих культур.

Наприклад, під час вивчення теми «Герої мультфільмів» [3], здобувачі початкової освіти знайомляться із мюзиклом «Король лев», який має значний потенціал для розвитку морально-етичних якостей. Аналізуючи сюжет, персонажів та їхні вчинки, діти вчаться розрізняти добро і зло, розуміти значення дружби, взаємодопомоги, прийняття іншого. Обговорення поведінки героїв та їхніх життєвих викликів сприяє формуванню емпатії, поваги до різноманіття думок, досвіду і культурних традицій. Крім того, мюзикл дає можливість звернути увагу на питання родинних цінностей, відповідальності та єдності, що є важливими складовими толерантної особистості. Інтеграція таких творів в освітній процес дозволяє зробити заняття не лише емоційно насиченими, а й спрямованими на морально-етичне зростання молодших школярів.

Важливим є також залучення школярів до міжкультурної комунікації через організацію мистецьких проєктів, днів культури, тематичних тижнів, присвячених толерантності, що дозволяє розширити кругозір і формує позитивне ставлення до представників інших етнічних і культурних спільнот. Ефективним засобом розвитку емпатії та емоційного залучення учнів є метод драматизації, який дозволяє глибше пережити зміст художніх творів і краще зрозуміти почуття інших.

Отже, виховання толерантності у здобувачів початкової освіти є важливим компонентом всебічного розвитку особистості. Інтегрований курс «Мистецтво» має надзвичайно потужний потенціал для реалізації цього завдання завдяки універсальності мистецтва як засобу емоційного й духовного впливу. За умови правильно організованого процесу, мистецька діяльність здатна ефективно формувати ціннісні орієнтири, соціальні компетентності та світоглядну відкритість молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристова Л. С., Чен Н. В. Мистецтво : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2023. 162 с.
2. Барчі Б. В., Шелея Е. М. Толерантність вчителя як умова успішної взаємодії з учнями. *Освіта і наука*. Вип. 1 (36). 2024. С. 62–68.
3. Коваль К. В. Педагогічні умови формування толерантності у здобувачів початкової освіти в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 12 (46). С. 391–399.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Попова О., Лесик А. Виховання толерантності здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання. *Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success : Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, March 1–2, 2022. Dnipro, Ukraine : FOP Marenichenko V.V., 2022. P. 145–148.*

УДК 37.015.3:159.947.5:78

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглядається проблема розвитку емоційного інтелекту у майбутніх вчителів мистецтва в контексті сучасних соціокультурних та освітніх змін. Обґрунтовано значення емоційної сфери

вчителя мистецтва як чинника ефективної професійної діяльності та міжособистісної взаємодії з учнями. Проаналізовано основні підходи до визначення структури емоційного інтелекту, охарактеризовано методи та прийоми його формування у процесі фахової підготовки. Особливу увагу приділено інтеграції емоційного розвитку в освітній процес мистецької освіти. Запропоновано практичні рекомендації щодо розвитку емоційної чутливості, саморефлексії та емпатії у майбутніх педагогів.

Ключові слова: емоційний інтелект, мистецька освіта, майбутній учитель, емоційна компетентність, педагогічна діяльність, емоційна чутливість, саморегуляція, емпатія.

Сучасна система мистецької освіти висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, серед яких важливе місце займає розвиток емоційного інтелекту. У контексті соціокультурних змін, зростання ролі міжособистісної комунікації та емоційної взаємодії, здатність педагога розуміти й керувати власними емоціями, а також адекватно сприймати емоції інших набуває особливої значущості.

Мистецтво як навчальна дисципліна ґрунтується на емоційному сприйнятті світу, чуттєвості, вираженні внутрішніх переживань, тому вчитель цієї галузі має не лише володіти фаховими знаннями, а й бути емоційно компетентною особистістю, здатною до емпатійної взаємодії з учнями. Формування емоційного інтелекту є важливою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя мистецтва.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів формування емоційної зрілості у студентів мистецьких спеціальностей, що дозволить їм у подальшій педагогічній діяльності не лише успішно передавати художні знання, а й створювати сприятливе емоційне середовище для розвитку учнів.

Метою статті є аналіз педагогічних умов, форм і методів розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів мистецтва в умовах сучасної вищої освіти.

Першими вченими за поняття «емоційний інтелект» стали говорити американські вчені – психологи Джек Майєр та Пітер Саловей. Вони на конференції в 1990 році обґрунтували термін EI, розпочали дослідницьку програму по його вимірюванню, визначили що емоційний інтелект – це здатність людини до точного розпізнання своїх і чужих емоцій, вміння керувати своїми і чужими емоціями та стратегічно використовувати емоції для мотивування себе на вирішення різноманітних життєвих завдань.

Пітер Саловей, один з засновників теорії емоційного інтелекту, вирізнив п'ять базових складових EQ:

Усвідомлювати свої емоції (самопізнання), тобто могли назвати те, що ми відчуваємо, ідентифікація свого емоційного стану, настрою. Вміння помічати свої емоції дозволяє краще пізнати нас самих, чому ті чи інші емоції виникають в певний момент, про що вони сигналізують, яка їхня функція в конкретний момент. Люди, котрі краще розуміють свої почуття, приймають швидкі рішення, менше вагаються, готові чути свої істинні потреби і бажання, легше досягають бажаного.

Управляти своїми емоціями (саморегуляція) – тобто володіти собою в певних ситуаціях, вміти при потребі визначити рамки свого впливу, заспокоїти себе, справитися з тривогою чи гнівом. Таке вміння розвиває адаптивність і стресостійкість, що дозволяє простіше проживати життєві виклики, труднощі.

Самотивація – вміння управляти власними імпульсами, тобто при потребі, відкладати задоволення і приборкувати моментні бажання, щоб досягнути більшого в майбутньому. Це вміння самотійно себе надихати, знаходити особисті сенси, ставити досяжні цілі і поступово рухатися до їхньої реалізації.

Емпатія, розпізнавання емоцій інших людей – здатність враховувати почуття інших людей при прийнятті рішень, навик слухати і чути, дивитися і бачити емоційні стани, потреби інших людей. Таке вміння дозволяє ефективно впливати на команди, управляти персоналом, співпереживати і підтримувати.

Управління стосунками (соціальні навички) – побудова здорових стосунків, вміння зацікавити людей, привабити їх на свою сторону, працювати в команді, вирішувати конфлікти, бачити сильні сторони людей і допомагати їм у реалізації цілей і планів, вміння створити в команді атмосферу довіри, вислухати, прийняти різні точки зору, знайти спільні точки дотику.

Важливим в майбутній професійній діяльності є розуміння складових емоційного інтелекту.

Точність оцінки та вираження емоцій. Це здатність визначати емоції по думках, фізичного стану, зовнішнього вигляду, поведінки, здатність точно визначати емоції і пов'язані з ними потреби.

Використання емоцій в розумовій діяльності. Ця здатність допомагає зрозуміти, як використовувати емоції і думати більш ефективно. Керуючи своїми емоціями, людина може дивитися на світ під різними кутами і вирішувати проблеми більш ефективно.

Розуміння емоцій. Це означає, що людина вміє визначити джерело емоції, класифікувати їх, розпізнавати зв'язок між емоціями і словами, інтерпретувати значення емоцій, зрозуміти складні почуття, переходи між емоціями і подальший розвиток емоцій.

Управління емоціями. Вміння керувати своїми і чужими емоціями дозволяє використовувати інформацію, яку дають емоції, викликати емоції або усуватися від них

Для підвищення рівня емоційного інтелекту сучасні вчені дають практичні поради. Насамперед, дозволити собі проживати усі емоції і «позитивні», і «негативні», бо усі емоції, без виключення, нам потрібні і мають свою функцію; розвивати емоційну самоусвідомленість, для цього; розвивати емоційну

компетентність – збагачувати емоційний словник, називати свої емоції, засвоювати нові слова, читати книги про EQ, поцікавтеся значенням тих чи інших емоцій; вести щоденник емоцій і почуттів, у якому робити аналіз прожитого дня, своїх емоцій, відчуттів, їх причин; визнавати свої почуття, але не слідуєте за ними сліпо. Управління емоціями передбачає вміння дистанціюватися від почуття, яке у нас виникло і вирішити – піддатися йому чи опиратися, тобто здійснити вибір.

Важливим є управління власними емоціями, розвивати самоконтроль. Багато запитань виникає під час професійної діяльності вчителя мистецтва в закладах загальної середньої освіти, а саме: «Які емоційні складники передусім формують нашу долю?», «Для чого нам емоції та як навчитися ними керувати?», «Чи можна виправити емоційні моделі, закладені в людині, коли вони гальмують її рух до кращого?», «І взагалі, чи реально об'єднати два слова «емоційний інтелект» і не отримати суперечність?»

Відповіді на ці питання дає оперта на наукову базу і водночас легко написана для широкої аудиторії книжка Деніела Гоулмана [1] — один із безперечних психологічних бестселерів останніх десятиліть.

Одним з методів формування емоційного інтелекту є музикотерапія. Дослідження довели, що природним біоритмам людини найбільше відповідає народна і класична музика. Вона сприяє позитивному настрою, покращує пам'ять, допомагає зосередитися, тому її доцільно використовувати в освітньому процесі. З-поміж музичних інструментів найбільше впливає на емоційний стан людини органна музика.

За допомогою музикотерапії реалізують такі завдання з розвитку емоційного інтелекту: визначення емоцій, що асоціюються з музикою; встановлення та підтримання взаєморозуміння й довіри, налагодження міжособистісних контактів; емоційне піднесення через співпереживання та співчуття; заспокоєння, зниження нервово-психічної та емоційної напруги.

Розвиток емоційного інтелекту є ключовим аспектом професійної

підготовки майбутніх учителів мистецтва, особливо в сучасних умовах. Вчитель мистецтва має не лише володіти художніми та педагогічними навичками, а й бути емоційно чутливим до потреб учнів. Емпатія та саморегуляція – формування здатності розуміти емоційний стан учнів, підтримувати їхню мотивацію та створювати комфортне освітнє середовище.

Розвиток навичок міжособистісного спілкування – використання мистецтва як засобу комунікації, активне слухання, невербальне вираження емоцій.

Арт-терапія як інструмент підтримки – застосування методів арт-терапії для зниження рівня стресу, покращення психоемоційного стану як учнів, так і самого вчителя.

Емоційне вигорання та способи його подолання – навчання методів психологічного розвантаження, медитації, саморефлексії та творчого самовираження.

Інтеграція емоційного інтелекту у викладання – створення уроків, що сприяють самовираженню учнів, розвитку їхніх емоційних навичок через творчість.

Розвиток емоційного інтелекту є необхідною умовою ефективної фахової підготовки майбутніх учителів мистецтва, адже він сприяє формуванню емоційної стабільності, емпатійності, здатності до конструктивної комунікації.

Емоційний інтелект забезпечує більш якісну взаємодію з учнями, особливо в мистецькому середовищі, де важливу роль відіграє емоційне сприйняття та вираз.

Формування емоційної компетентності майбутніх учителів мистецтва має відбуватися через поєднання теоретичного вивчення, мистецької практики, психолого-педагогічного супроводу та рефлексивної діяльності.

Система освіти повинна включати спеціальні тренінгові методики, мистецькі практики та інтерактивні форми роботи, які сприяють розвитку емоційної саморегуляції та чутливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. К. : Вид. дім «Наш формат», 2019. 432 с.
2. Кикоть О. І. Емоційний інтелект як компонент професійної компетентності вчителя. *Психологія і суспільство*. 2021. №1. С. 65–70.
3. Мельник І. П. Підготовка майбутнього вчителя до емоційно-ціннісної взаємодії у процесі викладання мистецтва. *Педагогічний альманах*. 2022. №47. С. 102–107.
4. Чікер В. А., Шевцова Н. В. Розвиток емоційного інтелекту у педагогічній практиці. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. №9. С. 23–28.

УДК 37.036:159.942:7

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, Україна

Ольга ГРИГОРОВИЧ, здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво), Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, Україна

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВ

Анотація. В статті розкривається сутність сугестивних технологій, наводяться вправи, які використовуються для покращення психоемоційного стану учнів, додаються назви музичних творів.

Ключові слова: сугестія, сугестивні технології, психоемоційний стан учнів, музичні вправи.

Мистецтво завжди було невід'ємною частиною людської культури, відіграючи важливу роль у формуванні світогляду, цінностей та емоційного інтелекту. Особливо важливим є вплив мистецтва на психоемоційний стан дітей та підлітків, адже саме в цей період відбувається становлення особистості, формування характеру та розвиток емоційної сфери.

Одним з механізмів впливу мистецтва є сугестивні технології. Сугестія (навіювання) – це процес впливу на психіку людини, що викликає певні відчуття, думки та образи без свідомого критичного осмислення. Мистецтво, завдяки своїй образності, емоційності та символічності, має потужний сугестивний потенціал. Музика, живопис, література, театр – всі ці види мистецтва здатні викликати широкий спектр емоцій, змінювати настрій, стимулювати уяву та впливати на підсвідомість.

Війна в Україні стала серйозним випробуванням для всього українського народу, особливо для дітей. Постійний стрес, страх, невизначеність, втрата близьких та рідного дому – все це негативно впливає на психоемоційний стан учнів, призводить до тривожності, депресії, агресії, порушень сну та інших психологічних проблем.

В умовах воєнного стану мистецтво може стати ефективним інструментом психологічної підтримки та реабілітації дітей. Воно допомагає виразити емоції, відволіктися від негативних думок, відновити почуття контролю та налагодити соціальні зв'язки.

Музична терапія є одним з ефективних методів психологічної допомоги, який використовує музику та музичні інструменти для досягнення терапевтичних цілей. Ось декілька вправ музичної терапії, які можна використовувати для покращення психоемоційного стану учнів:

1. Слухання музики:

○ **Релаксаційна музика:** Прослуховування спокійної, мелодійної музики (класична музика, звуки природи) допомагає розслабитися, зняти напругу, зменшити тривожність.

- **Музика для настрою:** Вибір музики, яка відповідає емоційному стану учня, допомагає виразити свої почуття, отримати підтримку та налаштуватися на позитивний лад.

2. **Спів:**

- **Спів улюблених пісень:** Спів улюблених пісень піднімає настрій, покращує емоційний стан, сприяє вираженню емоцій.

- **Створення власних пісень:** Написання власних пісень допомагає виразити свої почуття та переживання, розвиває творчі здібності.

3. **Гра на музичних інструментах:**

- **Імпровізація:** Гра на музичних інструментах без попередньої підготовки, дозволяє виразити свої емоції та почуття, розвиває творчість та уяву.

- **Ритмічні вправи:** Гра на ударних інструментах (барабани, бубни, тарілки) допомагає зняти напругу, вивільнити агресію, покращити координацію рухів.

4. **Музично-рухові вправи:**

- **Танці:** Танці під музику допомагають виразити свої емоції, зняти напругу, покращити настрій та фізичну форму.

- **Рухливі ігри під музику:** Рухливі ігри під музику сприяють розвитку координації рухів, уваги, пам'яті, соціальних навичок.

Мистецтво є потужним інструментом впливу на психоемоційний стан учнів. Особливо важливим є використання мистецтва як засобу психологічної підтримки в умовах воєнного стану. Вправи музичної терапії, такі як слухання музики, спів, гра на музичних інструментах та музично-рухові вправи, можуть допомогти учням виразити свої емоції, зняти напругу, відволіктися від негативних думок, відновити відчуття контролю та налагодити соціальні зв'язки. Важливо пам'ятати, що мистецтво – це не лише спосіб вираження себе, але й потужний засіб зцілення та підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дейченко О. В. Психологія мистецтва: теорія та практика. Київ: Видавництво «Літера ЛТД». 2018. 189 с.
2. Коваль Т. І. Музична терапія в сучасній психології: досвід і перспективи. Житомир: Видавництво «Лев». 2021. 204 с.
3. Мартинюк Н. О. Використання музики в терапії дітей: теорія та практика. Одеса: Видавництво «Астропринт». 2020. 176 с.
4. Симоненко Ю. І. Мистецтво як інструмент психологічної підтримки в умовах війни: реальний досвід. *Соціальна психологія*, № 73, 2017. С. 56-63.
5. Заріцька Т. Г. Вплив мистецтва на психоемоційний розвиток підлітків. *Творчість і освіта*, 18. 2020. С.34-42.

УДК 372.878:78

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

Поліна ОЧЕРЕТЕНКО, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ ТА ЙОГО ВИВЧЕННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються особливості добору пісенного репертуару для уроків мистецтва в 5-7 класах в закладах загальної середньої

освіти. Акцентується увага на педагогічних та вікових критеріях відбору музичного матеріалу, зокрема вокальних творів, відповідно до емоційного та інтелектуального розвитку учнів. Аналізується значення пісні як засобу формування музичної культури, патріотичного виховання та розвитку вокально-хорових навичок. Запропоновано методичні підходи до вивчення пісень на уроках мистецтва, що сприяють активному музичному сприйманню, емоційному включенню та креативному самовираженню школярів.

Ключові слова: пісенний репертуар, уроки мистецтва, загальна середня освіта, музичне виховання, вокальні навички, методика навчання, шкільний спів.

Вивчення пісенного репертуару є важливою складовою музичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Воно сприяє розвитку і удосконаленню музично-образного мислення учнів, формує їх естетичну та духовну культуру, збагачує інтонаційно слухацький досвід. Принцип підбору пісенного репертуару - це поєднання традицій народної і сучасної музики. При підборі пісенного репертуару слід звернути увагу на різноманітність, різножанровість, тематику та художній рівень. Обов'язковою умовою при вокально-хоровій роботі потрібно бути врахування вікових особливостей та інтересів дітей, оскільки репертуар повинен не тільки вдосконалювати вокальний досвід, а також збагачувати внутрішній світогляд дітей, розширювати музичний кругозір. Нами був проаналізований пісенний репертуар підручників «Мистецтво» для 5, 6, 7 класів (авторка Л. М. Масол), де містяться не лише ноти й тексти пісень, а й методичні рекомендації, вправи для розвитку вокалу, інтеграційні завдання, що поєднують музику з іншими видами мистецтва. У підручниках представлено твори різних стилів і напрямів, що допомагає учням ознайомитися з багатством музичної культури: українські народні пісні (колискові, обрядові, козацькі, ліричні, жартівливі); пісні українських композиторів; зарубіжна музика (фольклор, класика, популярні пісні); пісні сучасних авторів та популярні мелодії; пісні з мультфільмів, кінофільмів,

мюзиклів. Завдяки такому розмаїттю пісенного репертуару учні мають можливість ознайомитися з особливостями різних музичних жанрів, їхніми характерними рисами та виконавськими традиціями. Особливий акцент зроблено на патріотичному вихованні, розвитку національної свідомості та формуванні любові до рідної культури через виконання українських народних і сучасних пісень.

Так, у 5-му класі передбачається виконання дво- та триголосних творів, з пунктирним ритмом, різноманітною динамікою. Темою першого семестру є «Народне мистецтво», темою другого семестру - «Професійне мистецтво». До репертуару входять народні дитячі пісні, колискові, веснянки, щедрівки, а також твори, які легко запам'ятовуються та виконуються одностайно. Наприклад: «Веснянка», «Щедрик» (М. Леонтович), «Ой заграй, заграй, хлопче малий». Учні вивчають пісні сучасних українських дитячих композиторів: Наталії Май, Ольги Янушкевич, Юрія Шевченко, Ірини Кириліної та інші.

6 клас – пропонує більш складні мелодійні лінії, розширений діапазон та ритмічні малюнки, що сприяють розвитку вокальної майстерності. Учні виконують як народні, так і авторські пісні з виразним емоційним наповненням. Приклади: «Червона рута» (В. Івасюк), «Два кольори» (О. Білаш, Д. Павличко), «Ой у лузі червона калина».

7 клас – учні ознайомлюються з багатоголосним та поліфонічним співом, а також із творами, які вимагають складнішої вокальної техніки. До репертуару входять класичні твори, духовна музика, світові хіти: «Dona Nobis Pacem» (канонічна мелодія), «Щедрик» (у хоровому аранжуванні М. Леонтовича), «Гаудеамус» (латинський студентський гімн).

Для ефективного засвоєння репертуару використовуються різноманітні методичні підходи: слуховий аналіз, покрокове розучування, ритмічні вправи, використання інтерактивних технологій, ансамблевий спів. Особливістю підручників Л. М. Масол є інтеграційний підхід до навчання, що дозволяє поєднувати музику з іншими видами мистецтва: виконання пісень із

театральними елементами (інсценізації, пантоміми), створення художніх ілюстрацій до пісень, зв'язок із літературою через аналіз текстів пісень, поєднання музики з історією та культурологією для розширення світогляду учнів.

Авторські пісні є мелодійними яскравими та образно-емоційно насиченими, використовуються з руховими елементами, котрі спрямовують слухово-моторну координацію та емоційне розкриття учнів. Авторка підручників знайомить з сучасними композиторами і пропонує для вивчення пісні.

Ольги Миколаївни Янушкевич - українська композиторка та педагог, член Асоціації діячів естрадного мистецтва України, авторка 7-ми аудіоальбомів авторських пісень «Веселкова пісня», «Дитинства світ». Ольга Янушкевич упродовж 12 років працювала у вокальній студії «Мрія» при Немирівській дитячій музичній школі. «Веселкова пісня» музика О. Янушкевич на вірші М. Ясакової вивчається в темі «Як виникла музика».

Також в підручнику зустрічається пісня Ю. Шевченко «Бем-ба ла бем-ба» на вірші О. Вратарьова. Юрій Валентинович Шевченко - український композитор, автор симфонічних, камерних творів, музики до радіовистав, кінострічок і мультфільмів, балетів, опер. Член-кореспондент НАМ України, Національної спілки композиторів України, дев'ятиразовий лауреат театральної премії «Київська пектораль», лауреат мистецьких премій ім. Михайла Вериківського (2007), Миколи Лисенка (2012), премії «Київ» ім. Артемія Веделя (2018), премії ім. Віктора Косенка за твори для дітей та юнацтва (2019), Заслужений діяч мистецтв України (1997).

Музика І. Кириліної «Співають діти» на вірші Л. Гнатюка. Ірина Яківна Кириліна - українська композиторка, музикознавиця. Заслужена діячка мистецтв України (1999), Член Національної спілки композиторів України (1980).

Музика В. Ільїна «Пісенка про веселий час» вірші В. Сапгіра. Ільїна Людмила Вікторівна – українська поетеса, авторка поетичних збірок для дітей, молоді, дорослих, член Національної спілки письменників України (1995).

Вірші і музика Дмитро Суботенко «Мистецтво». Дмитро Суботенко - український співак і композитор, педагог, переможець Міжнародного конкурсу «Вчитель музики ХХІ сторіччя» імені Д. Кабалевського. Народився на Київщині, в мальовничому селищі Калинівка. З самого дитинства займається музикою, володіє музичними інструментами - фортепіано, гітара, мелодіон, джембе, домра.

Також в підручниках «Мистецтво» 6 клас Л.М. Масол знайомить з сучасними композиторами і пропонує для вивчення пісні. Зокрема, представлено твір Володимира Будейчука «Українці» на слова Ірини Зінківської. Серед рекомендованих пісень також «Україна» (музика і слова Тараса Петриненка), пісня «Школа мрії» (музика і слова Анастасії Комлікової); пісня «Така зима лише на Україні» (музика і слова Уляни Соколишин) вирізняється патріотичною тематикою та ліричною мелодійністю.

У рубриці сучасної популярної музики подано обробку пісні «Шум» гурту Go_A у варіанті для ансамблю або тріо. Аранжування здійснила українська композиторка й хормейстерка Ольга Токар, яка спеціалізується на обробках народних, сучасних і авторських пісень для дитячих і дорослих колективів. Серед інших творів у підручнику також представлено пісню «Мама» (музика і слова Андрія Кузьменка).

У підручниках Л.М. Масол «Мистецтво» 7 клас пропонуються такі пісні: музика і вірші Віри Дроботенко «Колискова майбуття»; музика Миколи Лисенка, вірші Володимира Кониського «Боже великий, єдиний»; музика Тетяни Ярової, вірші Дмитра Кременя «Скрипка Паганіні»; музика і вірші Петра Солодухи «Біля тополі»; музика і вірші Олександра Смика «Жити в Україні».

Вивчення пісенного репертуару на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти є важливим чинником формування музичної культури учнів,

розвитку їхніх вокальних та емоційно-естетичних здібностей. Добір пісень має ґрунтуватися на вікових особливостях, художній цінності творів, доступності для сприйняття та виконання. Ефективне поєднання традиційних і сучасних методик сприяє глибшому розумінню музичного змісту, підвищенню мотивації до навчання та активній участі школярів у музично-освітньому процесі. Важливу роль відіграє педагогічна майстерність учителя, його вміння створити творчу атмосферу на уроці, а також використовувати пісню як засіб виховання, самовираження та комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белкіна Г. І. Методика музичного виховання у школі. К.: Либідь, 2020. 256 с.
2. Гуменюк Т. І. Музичне мистецтво в початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2021. 192 с.
3. Кондратенко Л. М. Особливості добору пісенного репертуару для молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 2. С. 34–38.
4. Масол Л. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 6 класу ЗЗСО. К.: Освіта, 2023. 257 с.
5. Масол Л., Калініченко О. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 7 класу ЗЗСО. К.: Освіта, 2024. 275 с.

УДК 37.036:7

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,

Бердянський державний педагогічний університет,

Запоріжжя, Україна

Світлана УСТЯНСЬКА, педагог-організатор філії

Іларіонівської гімназії Іларіонівського ліцею

Іларіонівської селищної ради Дніпропетровської області

РОЛЬ МИСТЕЦТВА В РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ТА САМОВИРАЖЕННЯ УЧНІВ

Анотація. У статті розглядається значення мистецтва як засобу розвитку креативності та самовираження учнів у процесі навчання. Акцентовано увагу на інтеграції художньо-естетичної діяльності у сучасний освітній простір, що сприяє формуванню в учнів індивідуального творчого мислення, емоційної чутливості та здатності до самореалізації. Проаналізовано педагогічні умови, що забезпечують ефективне використання мистецтва як інструменту особистісного розвитку школярів. Представлено практичні підходи до впровадження мистецьких технологій у навчальний процес початкової та середньої школи.

Ключові слова: мистецтво, креативність, самовираження, учні, творчий розвиток, художньо-естетична освіта, особистісне зростання, інтеграція мистецтва.

Заняття художніми видами мистецтва сприяють розвитку дитячої уяви та творчої мислення. Вони надають можливість дітям відчувати себе творцями, вільно виражати свої ідеї та фантазії. Крім того, такі заняття розвивають вміння сприймати й аналізувати художні твори, розширюють світогляд та культурну компетентність дитини [1].

Мистецтво в освітньому процесі має важливу роль у стимулюванні самовираження та самореалізації учнів. Існує безліч методик та підходів, що дозволяють використовувати мистецтво як інструмент для розвитку особистості учня та підвищення його самооцінки.

Участь у мистецьких проектах та роботах сприяє розвитку творчої особистості учня, зміцнює його вміння працювати в команді, спілкуватися з людьми, які мають різні думки та погляди на світ. Відомо, що розвиток творчого

мислення сприяє розвитку креативності та допомагає учням розуміти, що немає єдиного правильного відповіді на будь-яке питання.

Участь у мистецьких проектах дозволяє учням розвивати вміння сприймати світ іншими очима, розуміти різноманітність та багатоманітність культур, а також розвивати своє власне бачення та погляди на світ. У процесі мистецької діяльності учні отримують можливість виражати свої емоції, думки та почуття, що допомагає їм відчувати себе більш впевненими та самодостатніми.

Крім того, мистецькі проекти сприяють розвитку учнівського лідерства та самостійності, а також розвивають навички організації, планування та управління проектами.

Мистецтво може стимулювати самовираження та самореалізацію учнів, надаючи їм можливість висловлювати свої думки та почуття через різні форми мистецтва. Участь у творчих проектах, виставах та концертах може допомогти учням розвинути свої таланти та здібності, а також підвищити їхню самооцінку [2].

Один із способів стимулювання самовираження та самореалізації - це надання учням можливості вільно обирати тему своїх творів та використовувати різні матеріали та техніки. Це дозволить їм розвивати власну творчість та навички самовираження [3].

Додатково, мистецтво може допомогти учням вирішувати проблеми та розвивати критичне мислення. При створенні творів мистецтва учні мають можливість розглядати проблеми з різних боків та шукати нестандартні рішення, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення [4].

Також, мистецтво може сприяти розвитку емоційної інтелігенції, що є важливим для успішної самореалізації та соціальної адаптації. При створенні творів мистецтва, учні можуть виражати свої емоції та відчуття, а також розуміти емоції та відчуття інших людей через співпрацю та обговорення своїх творів.

У підсумку, мистецтво може бути важливим інструментом для стимулювання самовираження та самореалізації учнів, а також для розвитку їхнього критичного мислення та емоцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. К.: Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 278 с.
2. Левченко І. В. Розвиток творчих здібностей учнів засобами мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 3. С. 12–17.
3. Чупринова Н. М. Інтеграція мистецтв як чинник розвитку творчого потенціалу молодших школярів. *Початкова освіта*. 2021. № 1. С. 30–33.
4. Чалий О. В. Мистецька освіта як інструмент розвитку емоційного інтелекту в учнів початкової школи. *Актуальні проблеми педагогіки*. 2022. № 5. С. 45–48.

УДК 373.018.43:784

Зоя СОФРОНІЙ, кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри музики

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У наукових тезах розглянуто особливості вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти. Обґрунтовано наукові підходи до визначення дефініції «дистанційне навчання», визначено й охарактеризовано основні форми,

напрямки і технології виконавської вокально-хорової роботи у процесі дистанційного навчання учнів.

Ключові слова: дистанційне навчання, вокально-хорова робота, інформаційні технології, віртуальний хор.

Дистанційна педагогіка відіграє важливу роль у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Заклади вищої освіти спрямовані на формування фахівців мистецької галузі, здатних впливати на розвиток музичної культури й збереження національних традицій. Хоровий спів є самобутнім пластом української традиційної культури, невід’ємною частиною виховання, навчання і життя української нації. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні володіти комплексом фахових компетентностей – від художньо-педагогічного аналізу хорових творів до вокально-хорової роботи з учнями. Водночас, сучасні реалії вимагають від учителів музичного мистецтва адаптації до нових інформаційних технологій та педагогічних підходів. Відтак, вокально-хорова робота з учнями у процесі дистанційного навчання обумовлена певними особливостями, що зумовило розгляд обраної теми.

До розробки проблеми дистанційного навчання звертались українські науковці Л. Васильєва, І. Доценко, Ю. Моїсеєва, П. Сікорський, Л. Шульга. Питання вокально-хорової роботи розглянуто у працях Я. Кириленко, Т. Коваль, А. Козир, І. Кондратенко, І. Парфентьєвої, Ж. Сироткіної, В. Черкасова, Л. Ярошевської. До розробки технологій роботи з віртуальним хором долучились Е. Вайтекер, Н. Кречко, Ю. Пучко-Колесник, О. Слободиська, О. Сухецька, Р. Толмачов. У той же час, розвиток сучасних інформаційних технологій спонукає науковців і педагогів-практиків до розробки нових форм і методів вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання.

Мета публікації полягає у визначенні особливостей вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання.

У наукових розвідках Л. Штихно дефініція дистанційне навчання трактується як «форма навчання, яка повністю або частково реалізується за допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію вчителів і учнів на різних етапах навчання» [3, с.491]. Як зазначають Я. Кириленко, І. Кондратенко, І. Парфентьєва, дистанційне навчання є одним із альтернативних підходів, який може замінити очне або традиційне навчання і є одним з ключових факторів розвитку мистецької освіти [1, с.97].

Визначаючи особливості вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання, доцільно розглянути сучасні її форми: класичний вокально-хоровий ансамбль, вокально-інструментальний ансамбль, хорові ігри та естафети, експериментальне хорове виконавство, хор, віртуальний хор. Дані форми хорового виконавства можуть застосовуватись як на уроках музичного мистецтва і мистецтва, так і у позакласній гуртковій роботі з учнями.

Класичний хоровий ансамбль передбачає вивчення і виконання класичних хорових творів різних епох та жанрів. Це можуть бути хори ренесансу, бароко, або ж сучасні хорові композиції. У процесі музичного навчання учні можуть брати участь у вокально-інструментальному ансамблі, де формується здатність виконувати музику під інструментальний супровід (гітару, фортепіано, духові, струнні інструменти). Хорові ігри та естафети розвивають командний дух учасників учнівського колективу, сприяють розвитку музичних навичок і виконавської майстерності. Сучасна форма вокально-хорової роботи учнів – експериментальне хорове виконавство, - дозволяє учням експериментувати зі звуками та стилями, створювати власні хорові аранжування, імпровізації та композиції. Така форма у більшій мірі стимулює творчу уяву учнів і дозволяє виражати себе через музику. З цією метою вчитель музичного мистецтва застосовує спеціальні програми.

Участь дітей у хорі забезпечує формування навички співу без супроводу – a' capella. У результаті органічної музичної взаємодії в учнів розвивається слух,

внутрішній слух, координація голосу і слуху, слухова увага, оскільки вони навчаються створювати музику лише за допомогою своїх голосів.

Віртуальний хор – це інноваційний підхід до хорового виконавства, який відкриває нові можливості як для вчителів, так і для учнів. Створення віртуального хору та творча реалізація віртуального проєкту – це багатоетапний складний творчий процес, що вимагає розширення компетентностей керівника хорового колективу та хористів, а також спонукає до набуття навичок роботи з програмним забезпеченням. До таких програм належать Finale, Melodyne, Adobe Audition, Virtual Choir Creator, Choir Creator [2].

Поетапна технологія створення віртуального хору передбачає наявність творчої ідеї та вибору музичного твору. Наступним кроком є запис диригування. Вчитель записує відео, де він диригує віртуальним хором. На цьому ж етапі відбувається створення керівником хору окремого аудіозапису всіх партій. Це стає опорним записом для всіх учасників. Даний етап проводиться для того, щоб учасники могли співати під еталонний аудіо-запис саме своєї партії. Це допомагає вирівняти інтонацію й дотримуватися єдиного темпу. Важливим є те, що під час створення еталонного запису перевага надається саме запису голосу, а не інструменту. Це сприяє виробленню чіткої одночасної вимови приголосних звуків. Наступний етап створення віртуального хору – аудіо-запис окремих партій, де кожен хорист записує свою частину окремо. Відтворення партій може здійснюватися за допомогою музичних інструментів або комп'ютерних програм. Для запису аудіо-файлів використовують диктофон мобільного пристрою, або ж спеціальні програми для запису голосу (Smart Voice Recorder). Позитивним є те, що учні можуть записати кілька дублів й надати вчителю найкращий. Далі відбувається синхронізація отриманих аудіо файлів й об'єднання записів усіх хористів – створення вчителем віртуального хорового ансамблю. Зведення аудіофайлів здійснюється за допомогою програм багатоканального зведення звуку, завдяки яким можна створити багатоголосний хоровий твір та отримати якісний кінцевий результат.

Надалі створення віртуального хору передбачає запис відео виконання під зведений аудіо-запис для подальшого об'єднання у єдине хорове звучання засобами відео-монтажу. Сам відеомонтаж представляє собою процес монтажу відеоролика з окремих кадрів та сюжетів. Даний етап водночас і технічним, і творчим. Це так-звана творча переробка початкового відео та аудіо-матеріалу у кінцевий задум за допомогою технічних засобів. За визначенням А. Статкус «прийнято розрізняти лінійний, нелінійний, гібридний, внутрішньо-кадровий, між-кадровий, послідовний і паралельний види монтажу» [2, с.34].

Важливим етапом вокально-хорової роботи у процесі дистанційного навчання учнів є створення такого ресурсу, який здатен забезпечити учасників віртуального хору всіма необхідними матеріалами: вокальними вправами, розспіванками, цінними поради щодо роботи зі звуком, роз'ясненнями виконавських особливостей відтворення тих чи інших нюансів тощо. Важливим є забезпечення доступу до спілкування учнів з керівником проєкту, який повинен надавати вчасну й повну відповідь на будь-які питання учнів-хористів. Зазначені форми хорового виконавства доцільно використовувати у процесі дистанційного навчання, що допомагає учням розширювати свої музичні знання та навички, проявляти свій талант та розуміти значення колективної роботи у хоровому виконавстві.

Отже, особливості вокально-хорової роботи з учнями у процесі дистанційного навчання полягають у застосуванні відповідних форм хорового виконавства, володінні інформаційними технологіями, комп'ютерними програмами й мобільними застосунками. Відтак, дистанційне навчання в системі української освіти буде вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кириленко Я., Кондратенко І., Парфентьева І. Адаптація студентів вокально-хорових спеціальностей до умов дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 48, том 1, 2022. С.93-102.
2. Статкус А. В., Маслова А. С. Створення віртуального хору: збірник матеріалів одинадцятої міжнародної науково-технічної конференції НТУ «IPST-2022». НТУ «ХП», 2022. С. 32-35
3. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 6 (33). С. 489–495.

УДК 378.147.091:78 (045)

Олена ШЕВЦОВА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри мистецької освіти,

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Обґрунтовано педагогічні принципи, зокрема, діалогічності, культуровідповідності, інтеграції мистецьких знань, які плідно впливають на формування творчого потенціалу майбутнього викладача музичного мистецтва, його готовності до здійснення творчо-комунікативної діяльності.

Ключові слова: мистецька освіта, діалогічність, культуровідповідність, інтеграція, майбутній викладач музичного мистецтва.

Важливим завданням сучасної мистецької освіти є формування творчої особистості, здатної креативно й оригінально мислити, самостійно вирішувати

проблеми, генерувати ідеї, творчо реалізовуватись у професії. Відтак, актуальною постає проблема формування творчого потенціалу майбутніх викладачів музичного мистецтва, їх готовності до здійснення творчо-комунікативної діяльності у закладах освіти і культури.

Обґрунтування системи педагогічних принципів дає змогу визначити педагогічні умови, ефективні форми та методи формування творчого потенціалу майбутніх викладачів музичного мистецтва.

С. Гончаренко визначає принцип як інструментальне, дане в категоріях діяльності вираження педагогічної концепції, як методичне вираження пізнаних законів і закономірностей, знання про ціль, суть, зміст, структуру навчання, виражене у формі, яка дає можливість використати їх як регулятивні норми практики [1, с. 101].

Принципи мистецького навчання, стверджує Г. Падалка, мають нормативно-об'єктивну основу й зумовлюються рівнем розвитку педагогічної науки, психології, мистецтвознавства, особливостями соціального розвитку і розвитку художньої культури в певний історичний період, охоплюють узагальнені закономірності мистецького навчання, органічно пов'язують окремі його елементи в єдине ціле [2, с. 148–149].

У підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва педагогічні принципи визначають сутність, зміст, провідні вимоги до взаємодії викладача і студента, дотримання яких передбачає досягнення певних результатів педагогічного процесу. Педагогічні принципи трактуємо як теоретичну основу організації процесу професійної підготовки, що спрямовані на створення відповідних умов, добору інтерактивних та інноваційних форм і методів навчання, відповідають змісту, структурі, специфічним особливостям музично-педагогічної діяльності.

У системі педагогічних принципів розглянемо такі: принцип діалогічності, принцип культуровідповідності, принцип інтеграції мистецьких знань.

Принцип діалогічності становить сутність методології гуманістичної педагогіки і дає змогу досягти психологічної єдності суб'єктів, їх взаєморозуміння, емпатії, співтворчості, взаємодії, завдяки чому «об'єктивний» вплив поступається творчому процесу взаєморозвитку та саморозвитку [4, с. 164]. Діалогічний принцип дає змогу осягнути іншу свідомість, іншу індивідуальність, пізнати світогляд автора, осягнути «багатоголосся світу», його «художню картину», загадки «буття і мислення», створити діалог культурних сенсів.

Цей принцип передбачає художню комунікацію у процесі сприйняття-інтерпретації. Цей складний, інтегрований творчо-діяльнісний процес передбачає не тільки відтворювальні, репродуктивні, а й творчі аспекти: індивідуально-неповторне бачення, пізнання-осмислення художньо-образного змісту твору, асоціативно-образне мислення, художню уяву, емпатію, рефлексію, здатність реципієнта до співтворчості і творчості [5].

Тому принцип художнього діалогу передбачає орієнтацію на внутрішній світ студента (учня), сприяє розвитку його самобутності, самостійності, творчої ініціативи, відповідальності, «неповторно суб'єктивного, емоційно-особистісного ставлення до світу, самого себе і своєї діяльності», «здатності до мотиваційного обґрунтування своєї діяльності, моральної позиції, естетичних поглядів» [3, с. 28].

Діалогічний принцип як основа такого художньо-діалогового спілкування дає змогу створити емоційний резонанс на основі взаєморозуміння і взаємоповаги, ефективно вирішувати поставлені завдання, формувати навички і вміння художньо-педагогічного спілкування і, в такий спосіб, викликати зустрічну активність суб'єкта художнього пізнання. У такому суб'єкт-суб'єктному зв'язку здійснюється самореалізація, виявляється власна активність, «особистісний внесок», перетворення інтелектуальної-емоційної сфери іншої особистості [4].

Принцип культуровідповідності передбачає з'ясування змісту художнього твору на тлі історії його створення, в процесі пізнання авторських задумів, виявлення художньо-стильових ознак мистецької творчості» [2. с. 152].

Розуміння історико-культурних об'єктів – означає вміння за всім бачити, за всім осягати людський дух і його переживання, які несуть і окремий індивід, і культурні цінності, відображені історією, оволодівати матеріальними та знанневими артефактами як певними технологіями життєтворчості; *досягати певного рівня освіченості, знанневості, обізнаності, ерудованості, духовності, культурності* у результаті набуття досвіду художнього пізнання, емпатії та рефлексії, що забезпечують творчо-комунікативну готовність майбутнього фахівця музичного мистецтва [4].

Отже, принцип культуровідповідності у процесі формування творчого потенціалу майбутнього викладача музичного мистецтва полягає в опануванні студентами знань на рівні сучасних досягнень культури; розуміння її значення у розвитку суспільства і особистості, впливу на духовний розвиток учня, формування творчих здібностей, здатності до самовдосконалення і саморозвитку.

Принцип інтеграції мистецьких знань передбачає застосування інтеграційних зв'язків (міжпредметних, міжхудожніх, міжсистемних) у процесі художньо-педагогічної інтерпретації, зумовлюється особливістю художньої комунікації, змістом музично-педагогічної діяльності, дає змогу цілісно вплинути на розвиток художньо-образного мислення, спонукає до активної інтерпретації, глибокого розуміння і проникнення в художньо-образний зміст музичного твору, сприяє розвитку емоційно-почуттєвої і когнітивно-знаннєвої сфери студентів.

Важливим у процесі формування творчого потенціалу майбутнього фахівця має бути орієнтація на індивідуальний розвиток, що передбачає урахування особистісних якостей кожного студента, диференціацію обсягу та складності творчо-виконавських завдань; надання студентам певної

самостійності у доборі змісту або виконанні творчо-виконавської діяльності; варіювання способів стимуляції та заохочення студентів до творчо-виконавської діяльності; сприяння розвитку творчих здібностей, спонукання кожного майбутнього фахівця до активної діяльності, творчого самовираження у ній.

Зазначимо, що формування творчого потенціалу майбутнього викладача музичного мистецтва не обмежується викладеними принципами. Обґрунтування потребують принципи: креативності, варіативності, поетапності, рефлексивності, національної спрямованості та ін., дотримання яких сприяє ефективному розвитку духовно-творчої особистості майбутнього викладача музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне, 2012. 189 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. К. : Освіта України, 2008. 274 с.
3. Рудницька, О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посібник. Тернопіль, 2005. 360 с.
4. Стратан-Артишкова Т.Б. Особливості творчо-виконавської підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 7(21) 2023. 516 с. С.476–484.
5. Шевцова О.Б. Співтворчість у процесі музично-виконавської інтерпретації художнього образу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2022. Вип. 207. 403 с. С. 368–371.

УДК 378.147:781.1:784.9

Тетяна ШЕРШОВА, докторка філософії, заслужена діячка естрадного мистецтва України, в.о. завідувачки кафедри естрадного вокалу, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається виконавська майстерність як ключовий компонент професійної підготовки викладача естрадного вокалу в умовах трансформації сучасної системи музичної освіти. Визначено багаторівневу структуру виконавської майстерності, що включає інтонаційно-виразовий, фактурно-технічний та фізіологічний рівні, а також чотири ключові сфери її реалізації: творчу індивідуальність, професійну рефлексію, збереження традицій та кумулятивний досвід. Обґрунтовано необхідність інтегрованого підходу до формування виконавської майстерності, який поєднує вокально-технічну підготовку, сценічну практику, психолого-педагогічні знання та використання цифрових технологій. Зроблено висновок про необхідність переосмислення традиційних освітніх стратегій для забезпечення цілісного розвитку особистості викладача естрадного вокалу, здатного ефективно функціонувати в сучасному мистецько-освітньому середовищі.

Ключові слова: виконавська майстерність, естрадний вокал, викладач вокалу, професійна підготовка, музична освіта, сценічна виразність, інтегрований підхід.

Сучасна система музичної освіти вимагає перегляду традиційних підходів до формування професійних компетентностей викладача естрадного вокалу.

Зростаючі вимоги до якості виконавства, сценічної виразності та педагогічної ефективності зумовлюють потребу в глибшому осмисленні поняття «виконавська майстерність». Це поняття набуває особливого значення у підготовці фахівців, здатних не лише до високого рівня вокального виконання, але й до ефективної передачі знань і навичок здобувачам освіти. З огляду на динаміку розвитку жанру естрадного вокалу, актуальним є пошук нових педагогічних стратегій та засобів формування виконавської майстерності в умовах вищої освіти.

Проблематика виконавської майстерності досліджувалась у працях Н. Герасимової, Л. Дмитрієва, Ю. Капустіна, Т. Колосової, В. Моргун, Н. Орлової, Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Ципіна, які висвітлювали загальні аспекти виконавської та педагогічної підготовки музикантів. Окремі аспекти, пов'язані з естрадним вокалом, знайшли відображення у роботах Ю. Беляєвої, Н. Овсянникової, І. Редько, Л. Шкаріної. Проте специфіка підготовки викладача естрадного вокалу в контексті формування виконавської майстерності досі не має достатнього комплексного висвітлення, що зумовлює необхідність подальшого наукового аналізу.

Мета дослідження – визначити сутність поняття «виконавська майстерність» як складову професійної підготовки викладачі естрадного вокалу та обґрунтувати методичні підходи до її формування.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел, порівняльний аналіз педагогічних систем, методи систематизації та узагальнення.

У дослідженні проблеми виконавської майстерності естрадного співака доцільно виокремити щонайменше три рівні узагальнення, кожен із яких відповідає певному аспекту музично-виконавської діяльності. На першому рівні – інтонаційно-виразовому – рівні здійснюється осмислення закономірностей музичної мови, інтерпретаційні підходи до творів з урахуванням їх жанрових, стилістичних та інших художніх характеристик. Цей рівень фокусується на глибокому розумінні смислового змісту музичного твору, а також на

адекватному втіленні емоційно-естетичного посилення композиції. Другий рівень – фактурно-технічний – стосується систематизації та узагальнення елементів технічної організації вокального виконання. Тут домінують питання володіння технічними прийомами, що забезпечують виразність, точність і якість виконання музичного матеріалу. Третій, умовно найнижчий рівень – фізіологічний – пов'язаний із моторно-координаційною реалізацією виконавських дій. На цьому етапі формуються і вдосконалюються виконавські навички через тілесно-рухову пам'ять, що забезпечує автоматизацію вокальних процесів. Окрім багаторівневої структури, важливо враховувати, що сам виконавський процес є не лише засобом досягнення художнього результату, але й каталізатором розвитку професійної майстерності, відкриваючи перспективи особистісного й креативного зростання виконавця.

У розширеному трактуванні поняття виконавської майстерності доцільно виокремити чотири ключові сфери її реалізації. Перша з них – це сфера творчої індивідуальності, яка передбачує унікальність виконавського стилю, формування особистої інтерпретаційної манери та авторського підходу до виконання. Творча індивідуальність естрадного співака формується в динаміці, часто через подолання усталених вокально-естетичних норм і шаблонів, характерних для певного історико-культурного етапу розвитку естрадного мистецтва. Друга сфера охоплює процеси саморозвитку, самовдосконалення і професійної рефлексії. Вона реалізується у прагненні технічної та художньої досконалості на основі набутого досвіду та критичної самооцінки. Третя сфера виконавської майстерності пов'язана з оволодінням і трансляцією ціннісних традицій музично-виконавського мистецтва. Естрадний співак, як носій і ретранслятор культурної спадщини, не може бути відірваним від контексту історичних надбань вокальної школи та виконавської практики. Четверта сфера передбачає реалізацію кумулятивного потенціалу майстерності, сформованої через багаторічну практику. Йдеться про поетапне самовдосконалення, в якому технічна майстерність і художня чутливість синтезується в цілісну систему

виконавської ідентичності. Ці чотири сфери є взаємопов'язаними і взаємозалежними. Проте кожна з них розвивається відповідно до конкретних умов і функцій у системі естрадної вокальної діяльності, утворюючи складну, поліструктурну модель виконавської майстерності.

Таким чином, виконавська майстерність у контексті естрадного вокалу розглядається як комплексна професійна якість, яка охоплює вокально-технічні навички, сценічну виразність, артистизм. Креативність, емоційну чутливість та педагогічну рефлексію. Для викладача естрадного вокалу виконавська майстерність виступає не лише засобом професійної реалізації, а й інструментом педагогічного впливу на здобувачів освіти. Основними компонентами виконавської майстерності є: технічна підготовка, художньо-інтерпретаційна майстерність, сценічна культура, педагогічна компетентність.

Формування виконавської майстерності викладача естрадного вокалу вимагає впровадження інтегрованого підходу, що поєднує індивідуальні заняття з вокалу, сценічну практику, психолого-педагогічну підготовку, а також активне використання цифрових технологій у навчанні.

Основні висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що виконавська майстерність викладача естрадного вокалу є складною, багаторівневою структурою, яка інтегрує технічну, художню, сценічну та педагогічну компоненти професійної підготовки. Вона формується на основі глибокого розуміння музичного твору, вільного володіння вокальною технікою, здатності до художньої інтерпретації, а також уміння передавати знання і навички здобувачам освіти.

З урахуванням динамічного розвитку жанру естрадного вокалу, особливого значення набувають такі аспекти, як творча індивідуальність виконавця, здатність до рефлексії. Збереження культурних традицій та реалізація кумулятивного досвіду. Визначено, що ефективне формування виконавської майстерності потребує впровадження інтегрованого підходу до освітнього

процесу, який поєднує індивідуальні заняття, сценічну практику, психолого-педагогічну підготовку та цифрові інструменти навчання.

Отже, трансформація сучасної системи музичної освіти має передбачати переосмислення традиційних підходів до професійної підготовки викладачів естрадного вокалу, орієнтацію на комплексний розвиток особистості виконавця-педагога, здатного ефективно функціонувати в умовах сучасного мистецько-освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Овсяннікова Н. Жанрово-стильові новації у творчості українських естрадних співаків. *Мистецтвознавчі записки*. К. : Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, № 42. 2022. С.96-100.
2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва: (теорія і методика викладання мист. дисциплін) : монографія. К. : Освіта України, 2008. 274 с.
3. Рудницька О.П. Педагогіка : загальна та мистецька. Навчальний посібник. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
4. Шершова Т.В. Народна пісня як зразок культурної пам'яті в контексті формування національної ідентичності. Міжнародний вісник: *Культурологія. Філологія. Музикознавство*. К. : НАКККіМ. Вип.№2. С.82-86.

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ
ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.4.016:[615.85:78](4)

Руфіна Олегівна ДОБРОВОЛЬСЬКА, докторка філософії (PhD), доцентка кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

**ШВЕЙЦАРІЯ ЯК ПРИКЛАД ІННОВАЦІЙНИХ ПРОГРАМ З
МУЗИКОТЕРАПІЇ**

Анотація. Ця стаття має на меті надати огляд навчальних програм з музикотерапії в Європі на прикладі швейцарського досвіду. Різноманіття Європи відображається у різноплановості курсів з музикотерапії: короткострокові курси, бакалаврські, магістерські, дипломні програми, програми підвищення кваліфікації та докторські курси. Посилаючись на дисертацію Карін Райссенбергер (відомої також як Карін Шумахер, 1970), яка присвячена темі розвитку музикотерапії в Європі до 1970-х років, можна стверджувати, що з того часу відбувся значний розвиток освітніх програм у сфері музикотерапії.

Ключові слова: музична терапія, освітні програми, навчальні курси, асоціації музичної терапії, супервізія, музикопсихотерапія, швейцарський досвід.

За останні десятиліття освіта в галузі музикотерапії в Європі зазнала стрімкого зростання. Наприклад, в Австрії дві з трьох установ, які готують музикотерапевтів, з'явилися за останні 10–15 років: еквівалент бакалаврського

курсу в Університеті мистецтв у Граці був заснований у 2010 році, а курси в Університеті прикладних наук ІМС у Кемсї розпочалися у 2009 році (бакалаврат) та 2012 році (магістратура) [3]. Загалом музикотерапевтична освіта охоплює 45 країн, які можна поділити на п'ять географічних регіонів: Центральна Європа, Східна Європа, Південна та Південно-Східна Європа, Західна Європа і Північна Європа [1].

Основним методом дослідження була пошукова робота в інтернеті, аналіз літератури та здебільшого електронний контакт із керівниками навчальних програм. Важливими джерелами інформації також були сайт Європейської конфедерації музикотерапії (www.emtc-eu.com) [8], який базується на дослідженнях Моніки Ньокер-Рібо-П'єр [4], та онлайн-форум з музикотерапії *Voices* (www.voices.no) [7].

Оскільки неможливо детально розглянути всі навчальні курси з музичної терапії, варто зупинитись на прикладі Швейцарії у процесі розвитку даної професії. Згідно з SPMT (Швейцарська професійна асоціація музикотерапії), французькою ASMT (Швейцарська професійна асоціація музикотерапії), п'ять інститутів пропонують програми підготовки музикотерапевтів у Швейцарії – усі програми є приватними, за винятком MAS (Master of Advanced Studies) з клінічної музикотерапії в Цюрихському університеті мистецтв (ZHdK) [5], який включає єдиний магістерський курс.

Цюрихський університет мистецтв (ZHdK) пропонує три різні програми [5]:

1. Master of Advanced Studies (MAS) в клінічній музикотерапії.
2. Подальша освіта з музикопсихотерапії.
3. Підвищення кваліфікації для професійно підготовлених музикотерапевтів (Upgrade Master of Advanced Studies – MAS).

1. MAS в клінічній музикотерапії.

Програма навчання триває чотири роки. Кандидати повинні мати закінчену вищу освіту в одній з таких галузей: музика, спеціальна освіта, психологія, педагогіка, соціальна робота або медицина. Додатково необхідно мати клінічний або терапевтичний досвід роботи, музичну та імпровізаційну практику, 40 годин групового досвіду в рамках музикотерапії та 20 годин індивідуальної терапії. Вступний іспит включає інтерв'ю, музично-імпровізаційний діалог, спів, імпровізацію в тріо та тест на рефлексію. Приблизна сума навчання: 32,700 CHF (~29,790 €) [6]. Програма складається з різних модулів, включаючи такі предмети, як:

- «Загальна методологія музикотерапії»
- «Теорія музикотерапії»
- «Навчання науковій роботі»
- «Психологія»
- «Психопатологія»
- «Терапія»
- «Імпровізація»
- «Супервізія» тощо [5].

Програма передбачає дві практики (загалом 300 годин) і мінімум 120 годин незалежної клінічної музикотерапевтичної практики. Орієнтація програми – на гуманістичний підхід, але також інтегрує глибоку психологію, теорію навчання та системні підходи [5].

2. Подальша освіта з музикопсихотерапії.

Це навчання триває п'ять або шість років і складається з чотирьох років навчання клінічній музикотерапії та 1–2 років для підвищення кваліфікації в клінічній музикотерапії [5]. Титул випускників з музикопсихотерапії визнається Швейцарською хартією психотерапії. Вимоги до вступного іспиту, терапевтична орієнтація та витрати на навчання є такими ж, як і в програмі MAS [6]. Предмети включають:

- «Показання та протипоказання»

- «Оцінка та інтервенційна практика, що відповідає показанням»
- «Супервізія» тощо [5].

У навчання включені 300 годин практики та два роки психотерапевтичної практики в психіатричній, медичній, психотерапевтичній або психосоціальній установі [5].

3. MAS для професійно підготовлених музикотерапевтів.

Програма Master of Advanced Studies (MAS) розроблена для музикотерапевтів, які хочуть розширити свої професійні знання. Вона триває 2,5 роки (залежно від попередньої освіти) [5]. Кандидати повинні мати диплом з музикотерапії, а також мати щорічно:

- мінімум 120 годин музикотерапевтичного практичного досвіду
- 20 годин подальшої освіти
- 20 годин супервізії
- 50 годин самопізнання в музикотерапії [6].

Вступний іспит складається з подачі заявки. Вартість курсу – приблизно 7,400 CHF (~7,000 €) [7]. Основні предмети:

- «Методи музикотерапії»
- «Дослідження в музикотерапії»
- «Психологія розвитку» [5].

Терапевтична орієнтація інтегративна з акцентом на гуманістичні підходи [5].

Швейцарія демонструє високий рівень організації та інноваційності у сфері музикотерапевтичної освіти, пропонуючи широкий спектр навчальних програм, орієнтованих як на початківців, так і на досвідчених фахівців. Приклад Цюрихського університету мистецтв (ZHdK) засвідчує інтеграцію гуманістичних, психодинамічних та системних підходів у підготовці музикотерапевтів, що відповідає сучасним європейським тенденціям. Швейцарська модель може слугувати зразком для інших країн, які прагнуть підвищити якість професійної підготовки в галузі музикотерапії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Schmid, A. (2014). *Music Therapy Training Courses in Europe*. Diploma thesis, Vienna.
2. Reissenberger, K. (Schumacher, K.) (1970). Дисертація з історії музикотерапії в Європі до 1970-х років.
3. Geretsegger, M. (2012). Інформація щодо розвитку музикотерапевтичної освіти в Австрії.
4. Monika Nöcker-Ribaupierre (2007/2010). Дослідження для Європейської конфедерації музикотерапії (EMTC).
5. Deutsche Musiktherapeutische Gesellschaft (DMtG) (2015). *Handbuch der Musiktherapie*. Pp. 126–135.
6. Schweizerischer Fachverband für Musiktherapie (SPMT) / Association Professionnelle Suisse de Musicothérapie (ASMT) (2013). Дані про навчальні програми з музикотерапії у Швейцарії.
7. Voices – A World Forum for Music Therapy. Доступ: www.voices.no
8. European Music Therapy Confederation (EMTC). Доступ: www.emtc-eu.com

УДК 784.4(477):929+78.071.2

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

Галина ЮЛЬСЬКА, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво.Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ В ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ ВИКОНАВЦІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості популяризації української народної пісні в контексті сучасної музичної культури. Проаналізовано творчість окремих виконавців, які активно звертаються до фольклорного матеріалу у своїй сценічній та студійній діяльності. Акцентовано увагу на інтерпретаційних підходах, збереженні етнічної автентичності, поєднанні традиційної пісенності з сучасними аранжуваннями, жанрами та медіаформатами. Визначено роль української народної пісні як чинника культурної ідентичності, національного самовираження та художньо-естетичного виховання молоді.

Ключові слова: українська народна пісня, фольклор, сучасні виконавці, популяризація, музична культура, етнічна автентичність, сценічна інтерпретація, культурна ідентичність.

Українська народна пісня є унікальним культурним феноменом, який відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, збереженні історичної пам'яті та духовної спадщини народу. Впродовж століть вона передавалася з покоління в покоління як носій морально-етичних цінностей, світоглядних уявлень і художньої естетики українців. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та стрімкого розвитку медіапростору зростає інтерес до автентичного фольклору як джерела самобутнього мистецького змісту.

Останніми роками спостерігається активна тенденція до відродження й осучаснення української народної пісні через її творчу інтерпретацію в діяльності сучасних виконавців. Такі артисти, як DakhaBrakha, ONUKA, Go_A, Mariana Sadovska, Troye Zillia та інші, не лише зберігають фольклорний пласт, а й надають йому нового звучання, поєднуючи традиційні мотиви з електронною музикою, роком, джазом та іншими жанрами.

Актуальність теми зумовлена необхідністю наукового осмислення процесів адаптації народної пісні до сучасного культурного контексту, а також дослідження ролі сучасного виконавця у збереженні та трансформації національного музичного спадку. Метою статті є аналіз форм і засобів популяризації української народної пісні в сучасному виконавському мистецтві, визначення її впливу на культурну свідомість молоді та позиціонування України у світовому культурному просторі.

Душа України це її радісна, щира, інколи тиха і сумна пісня. Усе наше життя, уся наша історія увіковічена в ній. Пісні породжувались подіями та явищами суспільного життя, громадського й родинного побуту, трудовою діяльністю, боротьбою проти іноземних загарбників і палкою любов'ю до Вітчизни.

Прикрасою української сцени в 70-х роках ХХ ст. став вокально-інструментальний ансамбль **«Тріо Мареничів»**. До різноманітного репертуару якого входили народні та авторські пісні. Виконавці гурту — Валерій та Антоніна Мареничі (подружня пара) і Світлана (сестра Антоніни), вони виконували відомі народні пісні у власному аранжуванні. У 1979 р. світ побачив першу платівку гурту, яка розійшлася величезним тиражем по всьому світу і принесла гурту всесоюзну популярність, студія «Укртелефільм» зробила її відеOVERсію. Того ж року «Тріо Мареничів» представляли Радянську Україну на Євробаченні із піснями «Ой у гаю при Дунаю» та «Несе Галя воду» та їм було присвоєно звання заслужених артистів України. Після того як у 1980 році Мареничі відмовились співати під фонограму на відкритті Олімпіади в Москві, їм заборонили виступати з концертами, а їхні пісні зникли з ефірів радіо та телебачення. Всенародно улюбленими творами стали — «Сиджу я край віконечка», «Посилала мене мати», «Ой у гаю при Дунаю», «Несе Галя воду», «Ой під вишнею», «Тиша навкруги», «Чом ти не прийшов».

Український музичний гурт «Русичі» був створений у 1999 році як український фольклорно-етнографічний колектив, який виконував народні пісні

в різних стилях, з елементами сучасних гармоній і ритмів. Метою їхньої творчої формації є популяризація народної музики, донесення до широкого загалу слухачів великого обсягу музичної творчості, яка сягає своїм корінням у глибоке та сильне своєю енергетикою минуле. Виконавці гурту - Володимир Гонський, Юрій Дорошенко, Олександр Дзюбенко, Віктор Гураль. Перші відомі твори гурту були представлені на сцені в кінці 90-х — на початку 2000-х років це твори:

1. **«Ой у лузі червона калина»** — ця пісня є однією з найбільш відомих у репертуарі гурту, і вона стала символом не тільки їхнього стилю, але й відродження українських народних пісень у новому звучанні.

2. **«Тече вода з-під явора»** — традиційна народна пісня, яку гурт представив в оригінальному аранжуванні, поєднавши її з сучасними музичними елементами.

3. **«Гей, пливе кача»** - пісня, що здобула популярність завдяки емоційному виконанню та актуальності, особливо в контексті національних переживань.

Співочий символ країни, берегиня народної пісні, легенда української сцени — усе це про славетну українську співачку Ніну Матвієнко. **Матвієнко Ніна Митрофанівна** — українська співачка, народна артистка України, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка. У 1968 р. записалася в студію Українського народного хору ім. Григорія Верьовки, а вже два роки потому стала його солісткою.

Репертуар співачки багатий на народні пісні, серед них ліричні, гумористичні, пісні-балади, українські пісні XVII—XVIII ст., обрядові. Її виконання допомогло зберегти народну традицію, одночасно надаючи їй сучасного звучання. Вона стала мостом між минулим і сьогоденням, зберігаючи національну ідентичність і передаючи її наступним поколінням. Багато пісень у виконанні відомої співачки отримали своє друге життя і стали популярними серед виконавців. Прикладами можуть бути наступні народні пісні: «Горя не

буде» – народна пісня, яка отримала нове життя завдяки виконавиці. Вона надає пісні глибокої емоційності та патріотичного звучання; «Летіла зозуля» – ніжна, меланхолійна пісня, яка в обробці звучить дуже чуттєво та проникливо; «Ой на горі та й жінці жнуть» – одна з класичних народних пісень, яку Ніна Матвієнко виконала з особливою емоційністю. Вона зберігає автентичну мелодику, але додала нові інструментальні елементи; «Два кольори» – пісня, яка стала символом України; «Черемшина» – відображає глибоке почуття любові до рідної землі та природи.

Серед сучасних виконавців, які із задоволенням виконують українські народні пісні, слід відзначити Олександра Пономарьова, Ніну та Тоню Матвієнко, Оксану Білозір, Марійку Бурмака, ILLARIA, гурти Піккардійська Терція та MAD HEADS. Не можна не згадати визначного оперного співака Дмитра Гнатюка, його спів пронизаний надзвичайний магнетизмом у твору про любов «Ніч яка місячна».

Немає жодної події чи з життя чи побуту які б не були описані в чарівних в текстах про Україну. Наш народ оспівував все, що бачив, чув, відчував: вишитий рушник оберіг, сонце, зорі, квіти, тварин, мальви.

Народній пісні призначено чимало міжнародних фестивалів та конкурсів та один з них: **«Країна мрій»** – міжнародний фестиваль етнічної музики, що проходить на Співочому полі в Києві. Уперше фестиваль відбувся в 2004 році з ініціативи Олега Скрипки – соліста гурту «Воплі Відоплясова». Час проведення фестивалю збігається з народним святом Івана Купала (кінець червня – початок липня). Фестиваль нагадує гуляння-ярмарок, упродовж якого окрім музичних виступів на основній сцені Співочого поля, відбуваються різноманітні ярмарки, проходять майстер-класи народних ремесл.

«Трипільське коло» – міжнародний еко-культурний фестиваль з п'ятирічним циклом. Кожні чотири роки мають назву однієї із стихій природи: Вода, Земля, Вогонь, Повітря, та мають власну мистецьку, освітню, екологічну і соціальну тематику. Завданням фестивалю було пробудити живий інтерес до

історичної спадщини, запропонувати альтернативні способи організації відпочинку для сім'ї та молоді, відродити й інтегрувати в сучасний світ різноманітні етнічні традиції.

Українська народна пісня залишається важливим джерелом національної ідентичності та художнього натхнення в сучасному музичному просторі. Творчість сучасних виконавців, які звертаються до фольклорного матеріалу, сприяє не лише збереженню традицій, а й їхній актуалізації для нових поколінь через сучасні форми подачі.

Сучасна інтерпретація народної пісні передбачає поєднання автентичного звучання з інноваційними музичними технологіями, що дозволяє досягти більшого емоційного впливу та ширшого охоплення аудиторії як в Україні, так і за її межами.

Отже, популяризація української народної пісні в творчості сучасних виконавців є потужним чинником культурного відродження, художнього самовираження та міжнародного позиціонування української музичної традиції. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу цих процесів на музичну освіту, культурну дипломатію та крос-культурну комунікацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іваницький А. І. Українська музична фольклористика. К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2008. 340 с.
2. Павлишин Н. М. Актуалізація національного фольклору в масовій культурі: здобутки і виклики. *Культура України*. 2020. Вип. 70. С. 83–87.
3. Сорока О. В. Фольклорні мотиви в творчості сучасних українських виконавців. *Музична освіта і культура*. 2022. № 3. С. 54–59.
4. Стельмахович М. Г. Народна пісня в духовному вихованні молоді. *Народна творчість та етнографія*. 2019. № 1. С. 17–22.

5. Яременко Л. О. Трансформація українського фольклору в сучасній сценічній творчості. *Культура і сучасність*. 2020. № 4. С. 44–48.
6. Українська пісня в сучасному виконанні: тенденції, перспективи Режим доступу: <https://ukrainianmusic.org.ua> (дата звернення: 18.03.2025).
7. Frigyesi J. Folk Music and the Modern Stage. *Ethnomusicology Forum*. 2019. Vol. 28, No. 3. P. 310–327.

УДК 781.1:159.9:616-058.4

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

Катерина РАСТОРГУЄВА, викладачка вокалу і гітари в Franc.music.school,
м. Прага, Чехія

ПСИХОСОМАТИКА ТІЛЕСНИХ ЗАЖИМІВ У ВОКАЛЬНО- ХОРОВІЙ РОБОТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ МУЗИЧНИМ МИСТЕЦТВОМ

Анотація. У статті розглянуто психосоматичні аспекти тілесних зажимів, які виникають під час вокально-хорової діяльності. Досліджується вплив психоемоційного стану на якість звучання, функціонування дихального та голосового апарату, а також на загальну виразність виконавця. Окреслено основні причини виникнення тілесних зажимів, їх типові локалізації та психосоматичне підґрунтя. Запропоновано ефективні методи подолання тілесних блоків через тілесно-орієнтовані, вокально-релаксаційні та психоемоційні практики.

Ключові слова: психосоматика, тілесні зажими, вокальна педагогіка, хорове мистецтво, дихання, емоційна виразність, вокальна терапія.

Вокально-хорова діяльність є складною формою музичного самовираження, що вимагає цілісної участі як фізіологічного, так і психоемоційного апарату. У процесі вокального виконання тіло виконавця функціонує як резонансна система, і навіть незначні м'язові затиски можуть істотно впливати на якість звуку, інтонацію та дихальний контроль. Психосоматика — наука про взаємозв'язок психіки й тіла — надає глибоке розуміння природи таких зажимів і їх впливу на вокальну діяльність [1].

Основними психоемоційними чинниками, що провокують виникнення тілесних зажимів, є: страх критики або сценофобія; високий рівень тривожності та хронічний стрес; внутрішні психологічні конфлікти (наприклад, потреба у самовираженні й водночас страх бути почутим); надмірний самоконтроль, що перешкоджає спонтанному звучанню; педагогічні методи, які ігнорують тілесну і психоемоційну специфіку учнів [1].

Психосоматичний підхід дозволяє виявити зв'язок між емоційними станами та тілесними блоками:

- Гортань, шия — пов'язані з пригніченням потреби говорити, висловлюватися.
- Щелепа — символізує стримування емоцій, часто — гніву.
- Плечі та грудна клітка — зона відповідальності, пригнічення емоцій, страх відкритості.
- Діафрагма і живіт — зони, пов'язані з контролем, страхом помилок, тривожністю [2].

Такі зажими створюють бар'єри для природного звуковидобування, погіршують дихання, зменшують динамічний та інтонаційний діапазон.

М'язова напруга безпосередньо впливає на функціонування вокального апарату. Зокрема: блокується повноцінна робота діафрагми; дихання стає поверхневим, нерівномірним; голос втрачає резонансну опору, звучання стає стислим, тьмяним; з'являється голосова втома, порушується темброва стабільність.

У хоровому середовищі ці прояви можуть маскуватися, але все одно негативно впливають на загальний ансамблевий звук.

Усунення тілесних зажимів є важливим завданням вокального педагога та хормейстера. Ефективними є такі підходи:

1. Тілесно-орієнтовані практики: вправи на усвідомлення тіла (body scan); розтягування, йога, м'які рухові практики для зняття м'язової напруги.

2. Дихальні практики: глибоке дихання, дихання з паузами; вправи на активізацію діафрагми.

3. Вокальна імпровізація та медитації: звучання на видиху без контролю; спонтанне інтонування, «голосове письмо».

4. Психоемоційна підтримка: створення безпечного середовища для вокальної свободи; індивідуалізація педагогічного підходу з урахуванням емоційної чутливості учня [1].

Психосоматика є невід'ємною частиною вокальної педагогіки, адже голос — це дзеркало внутрішнього стану людини. Розуміння природи тілесних зажимів та їхній систематичний аналіз дозволяє ефективно працювати над звільненням голосу, підвищує емоційну виразність, а також сприяє глибшому музичному самопізнанню. Використання тілесно-орієнтованих і психоемоційних методик в освітньому процесі відкриває нові горизонти для розвитку музичних здібностей та внутрішньої свободи виконавця [4].

Психосоматичні прояви у вигляді тілесних зажимів є поширеним явищем серед учасників вокально-хорової діяльності, особливо у процесі навчання музичному мистецтву. Вони можуть виникати як результат психоемоційного напруження, низької самооцінки, страху перед публічним виступом або недостатнього тілесного усвідомлення. Зажими суттєво впливають на якість вокального звучання, дихання та загальний артистичний стан виконавця.

Успішна робота з подолання психосоматичних блоків вимагає комплексного підходу: включення в практику спеціальних дихальних, релаксаційних, тілесно-орієнтованих вправ, а також створення безпечного та

підтримувального навчального середовища. Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який має володіти знаннями в галузі психології, тілесної грамотності та вокальної техніки.

Розуміння взаємозв'язку психіки та тіла у вокально-хоровій роботі сприяє не лише підвищенню якості навчання, а й розвитку особистості учасників музичного процесу, їхньої впевненості, свободи самовираження та гармонізації внутрішнього стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристова Л. В. Психосоматика у вокальній педагогіці: теорія і практика. Київ: Музична Україна. 2019. 245 с.
2. Малишев Ю. І. Вокальне дихання як індикатор психофізіологічного стану співака. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство, № 36, 2017. С. 59–63.
3. Reich W. The Function of the Orgasm: Sex-Economic Problems of Biological Energy. New York: Farrar, Straus and Giroux. 1972. 188 p.
4. Lowen A. The Voice of the Body. New York: Bioenergetics Press. 1994. 108 p.

УДК: 78.071.1(430).20

Віктор ЗАМАШНЮК, старший викладач кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

Дар'я СОРОКОТЯГА, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ГАНС ЦІММЕР : САУНДТРЕК ДО ЕПОХИ

Анотація. У статті розглянуто творчий шлях Ганса Ціммера — одного з найвідоміших композиторів сучасності, автора музики до сотень фільмів, зокрема голлівудських блокбастерів. Окреслено його інноваційний підхід до створення саундтреків, зокрема використання синтезаторів, електронної музики в поєднанні з симфонічним оркестром. Окрему увагу приділено громадянській позиції митця — його участі в соціальних, екологічних та гуманітарних ініціативах. Ганс Ціммер постає не лише як музичний новатор, а й як активний прибічник справедливості, що формує позитивний образ митця-гуманіста в сучасному культурному просторі.

Ключові слова: Ганс Ціммер, кіномузика, композитор, саундтрек, соціальна активність, справедливість, сучасне мистецтво, гуманізм.

Ганс Ціммер — видатний німецький композитор, що здобув світову популярність завдяки своїм роботам у кінематографії. Його творчість охоплює широкий спектр жанрів та стилів, від класичної музики до електронних експериментів, що перетворюють музику в один із основних елементів сучасних кінематографічних творів. Він також відомий своєю глибокою соціальною позицією, активною підтримкою різних суспільних рухів, зокрема підтримки України в період військових дій.

Ганс Ціммер народився 12 вересня 1957 року в Німеччині. Його батько, Ганс Юрген Ціммер, був інженером, і Ганс рано пережив його втрату, що значно вплинуло на його життя. Мати Ганса була італійкою-католичкою, а сім'я мала єврейське коріння, що стало основою для його глибоких моральних переконань.

Від самого дитинства Ганс захоплювався музикою, однак не любив традиційні методи навчання. Він швидко кинув уроки фортепіано і почав експериментувати з музикою самостійно. Без формальної музичної освіти, він здобув популярність завдяки своєму інтуїтивному підходу та творчим

експериментам. Його кар'єра почалася з роботи в групі *The Buggles*, але справжній прорив стався, коли він почав працювати над кіномузикою.

Ціммер став одним із найвідоміших композиторів Голлівуду. Його роботи над саундтреками до таких фільмів, як *"Король Лев"*, *"Гладиатор"*, *"Темний лицар"*, *"Пірати Карибського моря"* та *"Інтерстеллар"*, принесла йому світове визнання. Особливістю його музики є поєднання оркестрових партій та електронних елементів, що зробило його стиль унікальним.

Своїм творчим підходом Ганс Ціммер змусив світ почути музичний фон фільмів, і його музика стала невід'ємною частиною кінематографічного досвіду. Він поєднував складні оркестрові композиції з новими технологіями, завдяки чому створив абсолютно новий жанр у кіномузиці.

Ганс Ціммер не лише музикант, а й людина з високими моральними принципами. Він завжди виступав за справедливість і підтримку рівних прав для всіх, незважаючи на расу, релігію чи соціальний статус. Його материнське виховання в католицькій італійській родині та досвід родини, яка пережила трагедію Голокосту, сформували в ньому глибоке розуміння людської рівності та важливості боротьби за справедливість.

Ціммер активно підтримував рухи за права афроамериканців, зокрема Black Lives Matter. Його виступи, а також публічні заяви про боротьбу за рівні права стали важливим елементом його творчості та публічної діяльності.

Ціммер також відомий тим, як він поглиблює емоційні аспекти своїх саундтреків, використовуючи музичні трюки, які допомагають глибше проникнути у психологію персонажів та ситуацій, зображених у фільмах. Наприклад, у *"Інтерстеллар"* він використовує орган для створення відчуття космічної безодні і одночасно відчуття глибокої емоційної прив'язаності до рідних.

Відомо, що Ганс Ціммер не залишився осторонь важливих подій у світі. Під час війни в Україні він активно висловлював свою підтримку українському народу. У жовтні 2024 року під час свого концерту в Лас-Вегасі він засвітив зал

кольорами українського прапора, демонструючи свою підтримку країні, що бореться за свою свободу. Цей жест став важливим проявом його принципової підтримки миру та боротьби за справедливість.

Ціммер також неодноразово говорив про важливість музики як універсальної мови, яка може об'єднати людей у боротьбі за добро та рівність. Його творчість, як і його публічні виступи, завжди несла послання миру і гуманізму.

Наразі Ганс Ціммер продовжує активно працювати над новими проектами. Він готує нові альбоми та концерти в рамках світового туру "*The Next Level*". У 2025 році плануються його виступи в Парижі, Лісабоні та інших містах. Крім того, він отримав замовлення на створення нової версії національного гімну Саудівської Аравії.

Таким чином, Ганс Ціммер не лише відомий композитор, але й активний громадянин, який продовжує підтримувати гуманістичні ідеали та виступати за рівність і справедливість.

Ганс Ціммер – це не просто геніальний композитор, але й людина, чия музика та громадянська позиція стали значущими для багатьох поколінь. Його моральні принципи, підтримка рухів за рівні права і свободи, а також відданість творчості роблять його видатною особистістю як у світі музики, так і поза її межами. Вірність своїм переконанням та бажанням змінювати світ через мистецтво є основою успіху і визнання Ганса Ціммера на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білецька, О. М. Соціальна відповідальність сучасного митця: на прикладі Ганса Ціммера. *Мистецтво і час*. №1(14), 2022. С. 39–43.
2. Казарінова, Л. В. Кіномузика як феномен сучасної культури. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Мистецтвознавство, № 42, 2020. С. 115–121.

3. Zimmer, H. Creating Worlds Through Sound. Film Score Monthly. 2021. Retrieved from: <https://www.filmscoremonthly.com> (дата звернення: 10.03.2025)
4. Official Hans Zimmer Website. Philanthropy and Activism. 2023. Retrieved from: <https://www.hanszimmer.com> (дата звернення: 10.03.2025)

УДК 378.091.011.33-051:373.3]:005.336.2

Крістіна ПЕТРИК, кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ІНТЕРКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування інтеркультурної компетентності майбутніх учителів початкових класів у контексті сучасних трансформацій української освіти. Проаналізовано сутність поняття інтеркультурної компетентності як здатності ефективно та конструктивно взаємодіяти з представниками різних культур на основі поваги, емпатії та прийняття. Виокремлено основні структурні компоненти інтеркультурної компетентності: когнітивний, афективний, поведінковий та рефлексивний. Обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють розвитку цієї компетентності на етапі професійної підготовки в закладах вищої освіти. Наголошено на актуальності формування інтеркультурної толерантності у здобувачів початкової освіти як завдання сучасного педагога. Окреслено особливості українського контексту, зокрема мультикультурності, внутрішньої міграції та викликів війни, які актуалізують потребу в інтеркультурній підготовці майбутнього вчителя. Зроблено висновок про необхідність інтеграції

міжкультурної тематики до змісту освітніх програм, а також розвитку середовища, що підтримує діалог, рефлексію та цінність культурного різноманіття.

Ключові слова: інтеркультурна компетентність, майбутній учитель початкових класів, професійна підготовка, міжкультурна комунікація, освітнє середовище.

Сучасний учитель початкових класів виконує не лише освітню та виховну функцію, а й виступає активним учасником міжкультурного діалогу, провідником толерантності, емпатії та взаємоповаги. В умовах євроінтеграційних прагнень України, зростання мобільності населення, розширення контактів із представниками інших культур, актуалізується проблема формування інтеркультурної компетентності майбутнього педагога. Здатність до ефективної комунікації зі здобувачами початкової освіти, батьками, колегами в мультикультурному середовищі стає ключовим складником професійної готовності вчителя Нової української школи.

У своїх наукових дослідженнях вітчизняні та зарубіжні вчені О. Грива, О. Ісак, С. Сисоєва, Т. Сидоренко, L. Arasaratnam-Smith, D. Deardorff, S. Drews, M. Krüger-Potratz, W. Nieke та ін. визначили інтеркультурну компетентність як ключовий елемент професійної підготовки майбутнього педагога та наголошували на її важливості в процесі навчання. Формування інтеркультурної компетентності в системі вищої педагогічної освіти України потребує цілеспрямованих змін у змісті, методах і форматах підготовки майбутніх учителів. Нерівномірний розвиток регіонів, різнорідність культурного досвіду студентів, війна як фактор порушеної ідентичності та внутрішньої міграції підсилюють необхідність розвивати в майбутніх педагогів здатність до розуміння іншого, критичного осмислення стереотипів і цінностей, побудови освітнього середовища на засадах поваги та взаємного збагачення.

Мета статті – розкрити сутність інтеркультурної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, обґрунтувати педагогічні умови її формування в українському контексті.

У розділеному та швидкозмінному світі інтеркультурна компетентність розглядається як здатність особистості здійснювати інтеркультурну комунікацію – ефективно та адекватно взаємодіяти з представниками інших культур на основі розуміння, поваги та прийняття культурного розмаїття. Це практичний та ціннісно-орієнтований підхід до побудови довіри та розуміння, необхідних для реалізації трансформаційної комунікації між культурами та ідентичностями. Як операційна стратегія, інтеркультурна компетентність дозволяє людям з різними поглядами, переконаннями та походженням змістовно спілкуватися, долати напруженість та спільно створювати спільні рішення. Згідно з визначенням ЮНЕСКО, це інтегративне утворення, яке поєднує знання, уміння, настанови та цінності, що дозволяють особі позитивно сприймати багатоманітність культур, уникати конфліктів, будувати конструктивні взаємини та сприяти мирному співіснуванню в міжкультурному середовищі [1].

Науковий дискурс окреслює кілька підходів до трактування сутності інтеркультурної компетентності. Один із них акцентує увагу на володінні іноземною мовою, передусім англійською, як засобі ефективної міжкультурної комунікації [2]. Інший зосереджується на формуванні психологічної готовності до взаємодії з представниками різних культур, що включає емпатію, відкритість, толерантність та навички саморегуляції [3].

У професійному контексті підготовки майбутнього вчителя інтеркультурна компетентність набуває особливого значення, оскільки визначає не лише рівень комунікативної культури педагога, а й його здатність створювати інклюзивне, безпечне та підтримуюче по відношенню до культурного різноманіття освітнє середовище.

З огляду на це, необхідно виокремити такі ключові компоненти інтеркультурної компетентності вчителя: когнітивний компонент – знання про

культурні особливості, традиції, соціальні норми, цінності та способи спілкування різних етнічних та соціокультурних груп; афективний компонент – емоційна чутливість, емпатія, толерантність, відкритість до взаємодії з «іншими»; поведінковий компонент – практичні навички ефективної комунікації, вміння адаптувати вербальну та невербальну поведінку відповідно до культурного контексту; рефлексивний компонент – здатність до критичного осмислення власних переконань, стереотипів та практик у міжкультурному спілкуванні. Відтак, інтеркультурна компетентність є цілісним особистісно-професійним утворенням, що потребує комплексного формування в процесі педагогічної підготовки з урахуванням актуального соціокультурного контексту України.

Сьогодні Україна переживає глибокі соціокультурні трансформації, що суттєво впливають на сферу вищої педагогічної освіти. Мультикультурність, зумовлена етнічним різноманіттям, внутрішньою та зовнішньою міграцією, а також воєнною реальністю, потребує нового бачення у підготовці майбутніх учителів. У зв'язку з цим зростає потреба в оновленні змісту професійної підготовки, орієнтованої на формування інтеркультурної компетентності як інтегрованої особистісно-професійної характеристики.

У таких умовах важливо не лише інтегрувати до освітніх компонент теми міжкультурної взаємодії, а й створювати педагогічні ситуації, в яких майбутні вчителі зможуть опанувати навички конструктивної взаємодії у реальному чи змодельованому полікультурному середовищі. Йдеться про практико-орієнтоване навчання, що стимулює не тільки пізнавальну, а й емоційну і ціннісну залученість здобувачів освіти.

Особливої уваги у цьому контексті потребує початкова школа, адже саме на цьому етапі закладаються основи світогляду, моральної культури та моделі соціальної поведінки молодшого школяра. Інтеркультурна толерантність, сформована у ранньому віці, стає запорукою гуманістичного та демократичного суспільства у майбутньому. Це, у свою чергу, вимагає від учителя не лише

методичної освіченості, а й високого рівня педагогічної чутливості, етичної відповідальності та здатності створювати безпечне, інклюзивне, підтримуюче освітнє середовище.

Для забезпечення ефективного формування інтеркультурної компетентності майбутніх учителів початкових класів важливо дотримуватися певних педагогічних умов, серед яких варто виокремити:

1. Включення до змісту професійної підготовки обов'язкових освітніх компонент, присвячених міжкультурній комунікації та європейській мобільності майбутніх учителів, педагогіці толерантності та освіті у галузі прав людини.

2. Використання інтерактивних форм навчання, що сприяють практичному опануванню навичок співпраці: тренінги, рольові ігри, міжкультурні проекти, кейс-аналізи, інтеркультурні практикуми.

3. Організація міжнародної академічної мобільності та участі в міжнародних освітніх програмах (Erasmus+, eTwinning, дуальні стажування тощо).

4. Сприяння розвитку рефлексії та критичного мислення майбутніх педагогів через написання есе, участь у наукових обговореннях, дебатах, аналізі соціально-значущих ситуацій.

5. Формування мультикультурного освітнього середовища у ЗВО, зокрема через організацію зустрічей із представниками різних культур, проведення Дня Європи в Україні, реалізацію волонтерських та громадських ініціатив з міжкультурним змістом.

Таким чином, реалізація окреслених умов дозволить не лише сформувати у здобувачів вищої освіти теоретичне розуміння сутності міжкультурної взаємодії, а й розвинути практичні компетентності для реальної педагогічної діяльності в різноманітному освітньому середовищі.

Інтеркультурна компетентність є однією з ключових компетентностей майбутнього вчителя початкових класів в умовах відкритого світу, європейської інтеграції та соціокультурної багатоманітності сучасної України. Формування

інтеркультурної компетентності потребує системного педагогічного супроводу, оновлення змісту та методів професійної підготовки, активної участі самих здобувачів вищої освіти у міжкультурній взаємодії. Адже саме вчитель, здатний до міжкультурного діалогу, емпатії та толерантності, може стати агентом позитивних змін у класі, громаді та суспільстві загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Deardorff D. K., Arasaratnam-Smith L. A. Intercultural competence in higher education: International approaches, assessment and application. London and New York: Rotledge. Taylor&Francis group. 2017. 312 p.
2. Xu J. Measuring Spoken Collocational Competence in Communicative Speaking Assessment. *Language Assessment Quarterly*. 2018. 15(3). 255-272.
3. Makhmutova E. N., Andreeva M.M., Dmitrenko T.A. Social-psychological training as a tool to foster communicative competency of students specialising in management. *Academy of Management Review Integration of Education*. 2018. 22(1). 91-106.

УДК 37.091.32:7

Тетяна ФАТЪЯНОВА, асистентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У дослідженні розкривається актуальність формування національної ідентичності учнів початкової школи в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Особлива увага приділяється інтеграції мистецьких компонентів у зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який є

ефективним засобом розвитку патріотичних почуттів, культурної самосвідомості та емоційного інтелекту молодших школярів. На основі аналізу наукових джерел і педагогічного досвіду запропоновано низку методичних підходів і практичних прикладів, що сприяють гармонійному поєднанню мистецької освіти з формуванням ціннісних орієнтирів здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: національна ідентичність, мистецька освіта, інтегрований курс «Я досліджую світ», Нова українська школа.

Сучасні трансформації українського суспільства вимагають оновлення підходів до виховання молодого покоління, зокрема у напрямі формування національної ідентичності, яка є важливою частиною самосвідомості громадянина [4]. У цьому контексті особливої уваги набуває мистецька освіта, що має потужний виховний потенціал та здатність впливати на емоційну і ціннісну сферу дитини.

Згідно з Концепцією «Нова українська школа», одним із ключових завдань сучасної початкової освіти є виховання патріотично налаштованої особистості з активною життєвою позицією, яка діє згідно з морально-етичними принципами, поважає гідність і права людини [3]. Саме через мистецтво, як універсальну мову культури, дитина з раннього віку долучається до національних традицій, символів, художніх образів, що формують цілісне уявлення про свою країну, народ і його цінності.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» у початковій школі створює унікальні можливості для міжпредметної взаємодії та комплексного впливу на світогляд дитини. Залучення мистецьких компонентів у зміст цього курсу дозволяє не лише розвивати естетичне сприйняття, а й ефективно формувати національну ідентичність через пізнання культурної спадщини, народного мистецтва та духовних орієнтирів українського народу.

Питання формування патріотичних почуттів і переконань у дітей та молоді через залучення до культурної спадщини свого народу є предметом наукових розвідок з початку ХХ ст. У працях видатних педагогів і просвітників О. Духновича, Г. Ващенко, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка обґрунтовано ідеї виховання любові до рідної землі, народу, мови та традицій як основи гармонійного розвитку особистості.

У новітній педагогічній науці проблема ролі мистецтва як чинника патріотичного виховання набула подальшого осмислення. Зокрема, О. Олексюк, Г. Падалко, О. Рудницька та інші вчені наголошують на виховному потенціалі різних видів мистецтва (музичного, образотворчого, декоративно-ужиткового тощо) у процесі формування національної самосвідомості, морально-етичних цінностей, естетичних ідеалів молодших школярів. Попри ґрунтовні наукові напрацювання, проблема інтеграції мистецького компонента в зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» потребує подальшого вивчення та методичного обґрунтування.

Мета дослідження – з'ясувати можливості формування національної ідентичності учнів початкової школи засобами мистецтва в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Під час дослідження були використані такі методи: аналіз наукової літератури та навчально-методичних матеріалів; педагогічне спостереження; вивчення досвіду вчителів початкових класів; моделювання елементів уроків із мистецьким компонентом.

Ідея інтегрованого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією пов'язується досягнення мети якісної, конкурентоспроможної освіти, яка забезпечує кожній людині можливість самостійно досягати життєвих цілей і творчо самоутверджуватися у різних соціальних сферах. Н. Мицюк стверджує, що інтеграція як дидактичний засіб чи принцип має знаходити втілення у навчальних предметах шляхом їх об'єднання та представлення як єдиного цілого. У цьому контексті важливим є конструювання і реалізація способів інтеграції змісту освіти, на основі яких

розгортається відповідний освітній процес [2]. Зокрема, інтеграція мистецтва в курс «Я досліджую світ» відкриває нові перспективи для багатовимірного розвитку учнів початкової школи, сприяючи формуванню цілісного сприймання світу й розвитку креативного мислення.

Аналіз педагогічної літератури та практичного досвіду вчителів-практиків свідчить, що включення елементів образотворчого мистецтва, музики, драматизації та цифрових технологій не лише збагачує знання про навколишній світ, а й сприяє формуванню глибокої національної ідентичності. Як зазначає В. Войналович, творчий підхід дозволяє активізувати учнів, розвинути в них креативність, критичне мислення та емоційну компетентність, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» [1].

На основі цього аналізу було визначено низку методичних підходів, що забезпечують ефективну інтеграцію мистецьких компонентів в освітній процес, спрямованих на формування й закріплення патріотичних цінностей та розвиток культурної самосвідомості дітей. Зокрема, до таких підходів належать використання міжпредметних зв'язків, тематичних проєктів, методів емоційно-ціннісного впливу та діяльнісного навчання. Застосування інтерактивних форм, таких як інсценізація, артпрактики (творчі мистецькі вправи), музично-пластичні імпровізації та цифрові презентації, дозволяють створити умови для особистісного включення кожного учня в освітній процес, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню емоційного зв'язку з національно-культурним контекстом. Такий підхід відповідає принципам особистісно орієнтованого навчання та забезпечує не лише засвоєння знань, а й формування ціннісних орієнтирів, які лежать в основі національної ідентичності та громадянської свідомості [2; 4].

Практичні приклади інтеграції мистецьких компонентів у курс «Я досліджую світ» демонструють, як творчі підходи сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню цілісного світогляду учнів. Наприклад, під час вивчення теми «Моя країна – Україна» учні створюють колажі з

національною символікою, виконують народні пісні, вивчають традиційні орнаменти й створюють вироби у стилі петриківського розпису. Запропоновані вправи не лише розвивають естетичний смак, а й закріплюють знання про національну культуру. У темі «Природа навколо нас» діти спостерігають за сезонними змінами у природі та передають свої враження через малюнки або ліплення, що допомагає краще зрозуміти екологічні процеси. Музичний супровід у вигляді звуків природи або творів українських композиторів посилює емоційне сприйняття. При вивченні теми «Людина і суспільство» використовується драматизація казок або реальних життєвих ситуацій, що сприяє розвитку комунікативних навичок і критичного мислення. Учні, виконуючи ролі, вчаться співпереживати, аналізувати поведінку героїв та робити моральні висновки.

Інтеграція мистецтва в курс «Я досліджую світ» виступає потужним засобом для багатовимірного розвитку учнів. Завдяки використанню різноманітних форм мистецького вираження – від образотворчих технік до драматичних постановок та цифрових інтерактивних проєктів – учні не лише здобувають знання про навколишній світ, а й формують власну культурну та національну ідентичність.

Інтеграція мистецьких компонентів у курс «Я досліджую світ» є важливим і ефективним засобом формування національної ідентичності учнів початкової школи. Використання різноманітних форм мистецької діяльності – від образотворчого мистецтва до музики, драматизації та цифрових технологій – не тільки сприяє розвитку естетичних і творчих здібностей дітей, а й забезпечує глибоке засвоєння національних традицій, цінностей та культурної спадщини України. Формування національної ідентичності та самосвідомості через мистецтво в умовах Нової української школи сприяє розвитку поваги до рідної культури та народних традицій, що є основою для гармонійного становлення особистості в умовах сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Войналович В. В. Інтегроване навчання у початковій школі в умовах Нової української школи. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 27 квітня 2021 р. / Навчально-наук. інст. інновац. осв. технол. Київ, 2021. С. 89–91.
2. Мицюк Н. І. Формування патріотизму в учнів початкової школи засобами народного мистецтва. URL: <https://surl.li/vgayiq> (дата звернення : 08.04.2025).
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : Розпорядження Каб. Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення : 09.04.2025).
4. Філіпчук О. Р. Проблема формування національної ідентичності: теоретичний аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 213. С. 369–373.

УДК 373.51: 37.017.92

Ірина ШВЕЦЬ, Народна артистка України,
професорка кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної
освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Анотація. Стаття присвячена актуальній на сьогоднішній день проблемі формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій у школярів на уроках мистецтва. Розглянуто процес формування духовних цінностей школярів, а

також висвітлено основні функції та фактори, що впливають на формування ціннісних орієнтацій особистості.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, духовні цінності, пізнавальна діяльність, мистецтво.

Проблема духовного виховання дітей завжди була актуальною, а в жорстких реаліях сьогодення (війна, пріоритет матеріальних цінностей, відсутність стійких моральних настанов тощо) вона набуває особливого значення і належить до національних інтересів нашої держави.

Основним завданням сучасної школи є розвиток кожного учня як неповторної індивідуальності та особистості. Тому великого значення набуває виховання духовності, прагнення до творчої діяльності. Сприятливі умови для формування духовних цінностей школярів створює тісна взаємодія зі світом мистецтва.

Як свідчить аналіз теоретичних джерел, до проблем формування духовних цінностей звертались видатні науковці і педагоги К. Ушинський, Я. Коменський, В. Караковський, Ш. Амонашвілі, а також сучасні дослідники М. Алексич, А. Миронова, Н. Посмакова, В. Сластьонін, І. Швець, Л. Василевська-Скупа тощо. Взаємодію особистості з мистецтвом в процесі художнього сприйняття твору висвітлено в працях Л. Мазеля, В. Медушевського, Є. Назайкінського, Л. Масол та інших.

Духовні цінності – це специфічний ряд цінностей, які є максимально ідентичними сутнісним силам людини й сприяють їхній оптимальній реалізації. Духовність є основою гуманізації суспільних відносин, утвердження людини вищою вартістю в ієрархії цінностей. Гуманістичній природі духовно-ціннісного найбільше відповідають моральні, естетичні й художні цінності.

Основними напрямками поетапного формування в учнів основної школи духовних цінностей на уроках мистецтва можна вважати: стимулювання пізнавальної діяльності в процесі прилучення школярів до гуманістичних

цінностей на уроках мистецтва; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду школярів на основі міжхудожніх асоціативних зв'язків; активізація творчого самовираження школярів у процесі інтеграції різних видів творчої діяльності. Можливість встановлювати в процесі сприймання і художньої творчості вербальні, комунікативні, рухові, зорові й слухові асоціації розвиває творчу уяву і робить сприйняття творів мистецтва більш глибоким та емоційним, а творчість школярів різноманітною та усвідомленою.

Зміст уроку мистецтва циклу повинен розвиватися з використанням різних видів мистецької творчості, виявляючи їхню нерозривну єдність і плідне взаємозбагачення.

Одним з найвагоміших факторів залучення школярів до духовних цінностей є культура сприйняття художніх музичних творів, формуванню якої варто приділяти значну увагу. Для того, щоб сприйняття твору мистецтва вплинуло на духовний світ учнів, воно повинно бути усвідомленим ними, перетворюючись в акт співтворчості. Емоційно-свідоме художнє сприйняття формує духовний світ школярів, розкриває їм довкілля в нових звуках і фарбах. На уроках мистецтва слід прагнути своєчасної зміни видів творчої діяльності, варіативності класних, групових та індивідуальних форм творчості, творчо-ігрової діяльності учнів тощо. Все це допомагає зробити урок емоційним, різноманітним і змістовним.

Погоджуємось з думкою І. Швець та Л. Василевської-Скупої, які наголошують, що «особливого значення в контексті розширеного вивчення надбань національного мистецтва набуває залучення учнів до усвідомленого відтворення національних ознак мистецтва у спробах власної творчої діяльності» [1, с. 100]. Педагогічно доцільним з точки зору формування духовних цінностей учнів є впровадження в навчальний процес творчих самостійних завдань, наприклад, створення сюжету казки, пошук вихідних матеріалів в інших галузях знань (створення музичних ілюстрацій або використання маленьких фрагментів з наявних аудіозаписів з дитячого репертуару), винаходження нового

розв'язання проблемних ситуацій, запрограмованих ігровою формою музичної казки.

У процесі формування духовних цінностей школярів особливого значення набуває звернення до національного надбання українства – народних пісень, як невід'ємної частини української духовної культури. Розучуючи українські народні пісні з використанням ігрових ситуацій, слід керуватися принципами єдності слова, мелодії та рухів, Доцільним є розучування народних пісень одночасно з елементарними рухами. Педагогічне спостереження показало, що учням подобається в такий спосіб виконувати ту чи іншу народну пісню, використовуючи для виконання елементи власних творчих задумів Це сприяє цікавому проведенню нестандартних уроків мистецтва, на яких розкриваються світосприйняття, світовідношення, світоосмислення учнів, що дає їм змогу вільно спілкуватися з музичною, народною художньою творчістю, образотворчим мистецтвом, літературою.

Педагоги і науковці сходяться на думці, що кожний опрацьований на уроці мистецтва музичний або художній твір, сприятиме формуванню духовних цінностей учнів, якщо матиме для кожного з них особистісний сенс, буде емоційно сприйнятим і зрозумілим. При цьому «особисте естетичне ставлення, внутрішнє переживання прекрасного учнем має здійснюватись завдяки педагогічно керованому процесу взаємодії з мистецьким твором» [3, с.16].

Отже, забезпечення учнів основної школи необхідними музично-естетичними знаннями на уроках мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери, здатності до естетичного осягнення дійсності через синтез мистецтв, розширення діапазону етично-ціннісних ставлень до дійсності сприяє формуванню духовних цінностей школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василевська-Скупа Л. П., Швець І. Б., Остапчук Л. О. Шляхи формування національної самосвідомості підрастаючого покоління засобами українського

музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (204). К., 2022. С.99-103. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-99-103> (дата звернення: 10.04.2025).

2. Масол Л. М. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій // *Мистецтво та освіта*. 2001. №1. С. 2-5.

3. Muzyka O., Lopatiuk Y., Belinska T., Belozerskaya A. Shvets I. Modern aesthetic education and its further directions. *LingCuRe* 5(S4). 2021, С. 12–21. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1537> (дата звернення: 08.04.2025).

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАЙБУТНЄ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

УДК 378.147:78

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких
дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

Катерина САМАТОВА, здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності А4 Середня освіта
(Мистецтво. Музичне мистецтво)
Бердянський державний педагогічний університет,
Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Анотація. У статті розглядаються особливості організації музичної освіти в умовах дистанційного навчання. Проаналізовано переваги та виклики, пов'язані з використанням цифрових технологій у викладанні музичних дисциплін, зокрема в початковій школі. Окрема увага приділена адаптації навчальних матеріалів, використанню інтерактивних платформ, музичних ігор, відеоуроків і онлайн-інструментів для розвитку музичних здібностей учнів. Зроблено висновки щодо ефективності дистанційної музичної освіти та надано рекомендації для підвищення її якості.

Ключові слова: музична освіта, дистанційне навчання, цифрові технології, музичні ігри, онлайн-уроки, інструменти навчання.

Дистанційне навчання музичні освіти має свої особливості, що впливають на освітній процес. Однією з головних складнощів є технічне забезпечення: якість звуку, затримка сигналу та необхідність спеціальних програм для роботи з нотами й аудіофайлами.

Студентоцентризований підхід до навчання дозволяє здобувачам самостійно вибирати комфортний темп освоєння матеріалу без необхідності підлаштовуватися під розклад занять. Особливо зручно для тих, хто має щільний графік та поєднує навчання з роботою. Це дає можливість адаптувати ритм навчання, що допомагає уникнути перевантаження та дає змогу глибше опрацювати складні теми.

Широкий вибір навчальних ресурсів забезпечує здобувачам доступ до різних форматів подачі інформації. Відеоуроки дають змогу візуально освоїти техніку виконання, навчальні матеріали допомагають структурувати знання, інтерактивні вправи сприяють закріпленню навичок, а записи концертів мотивують і дають змогу аналізувати гру майстрів. Завдяки цьому кожен може обрати найбільш ефективний спосіб навчання.

Дистанційний формат знімає географічні обмеження та значно розширює вибір викладачів. Можна навчатися у різних точках світу без необхідності переїзду чи додаткових витрат на поїздки. Це відкриває доступ до унікальних методик та авторських підходів до навчання.

Опанування цифрових технологій стає невід'ємною частиною освітнього процесу. здобувачі освоюють онлайн-студії звукозапису, основи аудіомонтажу та відеоредагування, що не лише полегшує навчання, а й розширює можливості для самостійної творчості. Вміння працювати з цифровими інструментами надає конкурентну перевагу у сучасному музичному середовищі, де якісний запис та онлайн-присутність відіграють ключову роль у кар'єрі.

Теоретичні дисципліни легше адаптуються до онлайн-формату завдяки вивченню матеріалу (історичному, методичному) та інтерактивним завданням і тестам. Практико-орієнтовані курси стають більш складнішими через різний

зв'язок з цифровими застосунками. У таких випадках музиканти записують свої партії окремо, а потім їх поєднують у спільну композицію. Відсутність безпосереднього контакту ускладнює навчання, адже музика потребує тонкого відчуття нюансів. Викладач не може особисто скоригувати положення рук, поставу чи дихання, як під час традиційних занять. Спостереження за технікою через екран є недостатнім, оскільки камера не завжди передає всі деталі руху, що може спричинити закріплення помилок, які згодом важче виправити. Крім того, бракує живого емоційного зв'язку, який часто відіграє ключову роль у натхненні та взаємодії між учнем і викладачем.

Технічні обмеження також можуть значно впливати на дистанційне навчання. Якість звуку та відео залежить від обладнання, а нестабільний інтернет-зв'язок може спричиняти перебої та спотворення сигналу. Для музикантів це особливо критично, адже навіть незначні зміни у звучанні впливають на інтерпретацію твору. Передача тонких звукових відтінків, таких як динаміка, артикуляція чи резонанс інструмента, часто страждає, що ускладнює навчальний процес та виправлення помилок.

Відсутність звичайного навчального середовища вимагає від здобувача високої самодисципліни. За умов нестабільного розкладу, мінімального контролю з боку викладача та обмеженої взаємодії з іншими ризик втрати мотивації зростає. Самостійне навчання потребує відповідальності та вміння організувати свій час, а багато хто стикається з труднощами у зосередженні або схильністю відкладати заняття, що уповільнює прогрес.

Гра в ансамблі чи оркестрі у дистанційному форматі значно ускладнюється через затримку звуку. Навіть невелике відставання сигналу порушує синхронність виконання, що критично для злагодженої гри. Відсутність безпосередньої взаємодії між музикантами унеможливорює миттєве реагування на динаміку, темп і виразність партій партнерів. Це ускладнює спільні репетиції, роблячи ансамблеву музику менш природною та емоційно виразною.

Застосування якісного обладнання значно покращує якість звуку та відеозв'язку, роблячи навчальний процес продуктивнішим. Високоякісні мікрофони точно передають динаміку виконання, тембральні особливості інструмента та найдрібніші нюанси гри. Камери з високою роздільною здатністю дають змогу викладачеві краще контролювати положення рук, міміку й жести учня. Використання звукових карт і спеціального програмного забезпечення мінімізує спотворення сигналу, що критично важливо для якісної передачі аудіо без затримок і шумів.

Онлайн-концерти та прослуховування сприяють підтримці мотивації, розвитку сценічних навичок і збереженню емоційного зв'язку з музичною спільнотою. Навіть у віртуальному форматі виступи стимулюють учнів ретельніше готуватися та вдосконалювати свою майстерність. Прослуховування дозволяють отримати конструктивний зворотний зв'язок не лише від викладача, а й від інших музикантів, що сприяє професійному розвитку та обміну досвідом.

Індивідуальні консультації, спрямовані на вдосконалення техніки, допомагають виправити помилки, які складно скоригувати в межах загальних занять. Під час таких сесій викладач має змогу детально аналізувати рухи учня, звертаючи увагу на нюанси постановки рук, положення корпусу або особливості дихання. Це особливо важливо для виявлення й усунення недоліків, які можуть залишитися непоміченими під час звичайних онлайн-занять.

У контексті застосування цифрових технологій в музичній освіті варто виокремити: освітні (методичні); спеціалізовані (прикладні).

Так, до першої групи відносимо такі, що використовуються в освітньому процесі та спрямовуються на підтримку професійної діяльності вчителя, зокрема мистецтва, а до другої групи – цифрові технології, що допомагають у розв'язанні складних спеціалізованих завдань та практичних проблем у галузі мистецтва.

Існує класифікація цифрових технологій відповідно до їх спрямованості:

- зберігання даних (Google Drive, One Drive тощо);

- планування діяльності вчителя та учнів (Google Календар, Google Keep, Trello тощо);
- комунікація між учасниками освітнього процесу (месенджери, GoogleMeet, Zoom, WebEx, Hangouts тощо);
- організація групової роботи (інтегровані офісні програми (Google Документи, Таблиці, Презентації, Форми), Google Site, віртуальні інтерактивні дошки (LinoIt, Padlet, Jamboard, ThingLink тощо);
- інструменти зворотного зв'язку (Tricider, Straw poll, Simpoll, Mentimeter, Ziplet, Хорондо, Wooclar тощо) [2; 12].

Особливістю застосування цифрових технологій є гнучка індивідуалізація навчання, умови для пристосування до типу сприймання та мислення, темпу художньо-пізнавальної діяльності кожного учня, через систему завдань різної складності; використання графічних, музичних редакторів та анімаційних програм для пошукових вправ у сфері мистецтва.

Отже, з одного боку, тісний зв'язок між митцем та новими технологіями породив різноманітні нові мистецькі форми, які цілковито відрізняються від традиційної академічної структури стилів та жанрів, що склалися протягом багатьох століть. Зокрема йдеться про комп'ютерну графіку, комп'ютерну анімацію, інтерактивне та мережеве мистецтво, віртуальну реальність та багато іншого. З іншого боку, взаємодія мистецтва та нових комп'ютерних технологій вплинула на зміни вже наявних традиційних жанрів мистецтва: театру, кіно, живопису, музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврілова Л., Топольник Я. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т.61. Вип. 5. С. 1–14.
2. Кондратова Л. Електронні підручники та інформаційні технології на уроках музики. Мистецтво та освіта. 2016. N 2 (80). С. 10–14.

3. Кононец Н. В. Цифровізація освітнього процесу у вищій школі: електронний посібник для самостійної роботи магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 освіта/педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Полтава : ПУЕТ, 2021. 77 с.
4. Nadiia Balyk, Galina Shmyger. Formation of Digital Competencies in the Process of Changing Educational Paradigm from E-Learning to Smart-Learning at Pedagogical University. Monograph «E-learning Methodology – Effective Development of Teachers’ Skills in the Area of ICT and E-learning». Katowice: University of Silesia, 2017. Vol. 9. P. 157–173.
5. Н. Jenkins, R. Purushotma, M. Weigeletal «Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century», Foundation Reports on Digital Media and Learning. Cambridge, MA, London: The MIT Press, 2009.

УДК 37.018.43:004:78

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук, доцентка
кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

Тетяна ЧЕРНЕНКО, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА
ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

*Анотація. У статті розглянуто формування творчої особистості
вчителя мистецтва засобами цифрових технологій, наведено приклади*

інтерактивних програм, цифрових платформ таких як Canva, Procreate, Adobe Creative Cloud, що дають можливість вчителям мистецтва безперервно навчатися, вдосконалювати свої навички та взаємодіяти з колегами по всьому світу.

Ключові слова: творча особистість вчителя мистецтва, цифрові технології, інтерактивні програми.

Сучасний освітній простір вимагає від вчителів постійного вдосконалення професійних компетентностей, зокрема творчого потенціалу. В умовах цифрової трансформації освіти ефективне використання цифрових технологій стає невід'ємною частиною професійної діяльності вчителя мистецтва. Саме цифрові інструменти відкривають нові можливості для розвитку креативності, самовираження та вдосконалення педагогічної майстерності.

Цифрові ресурси та програмне забезпечення дозволяють педагогу розширювати методичний арсенал, експериментувати з формами викладання та створювати інтерактивні навчальні матеріали. Наприклад, використання графічних редакторів, 3D-моделювання, анімації та відеомонтажу сприяє реалізації нових творчих ідей, створення відеокліпів [2].

Інтерактивні платформи впливають на професійне зростання вчителя. Онлайн-курси, вебінари, форуми для обміну досвідом дають можливість вчителям мистецтва безперервно навчатися, вдосконалювати свої навички та взаємодіяти з колегами по всьому світу. Такі платформи, як Canva, Procreate, Adobe Creative Cloud, допомагають створювати унікальні візуальні матеріали для уроків [2].

Використання цифрових технологій у навчальному процесі робить освітню діяльність більш цікавою, активізує пізнавальну діяльність учнів. Використання інтерактивних дошок, доповненої реальності (AR) та віртуальної реальності (VR) дозволяє зробити уроки мистецтва більш захопливими та ефективними. Учні можуть створювати цифрові арт-об'єкти, досліджувати твори мистецтва в 3D-

просторі, що значно підвищує рівень їхньої зацікавленості та мотивації до навчання [2].

Останнім часом з'явилася значна кількість наукових праць з проблем підвищення ефективності освітнього процесу на основі індивідуалізації, персоналізації, диференціації навчальної діяльності, застосування цифрових засобів в навчанні. У сучасних наукових дослідженнях І. Беха, І. Зязюна, О. Пехоти та ін. ґрунтовно розглядаються питання готовності майбутнього вчителя до роботи в школі. Різноманітні аспекти сучасної педагогічної освіти розкриваються в наукових доробках А. Алексюка, В. Бондаря, А. Кузьмінського, О. Мороза, О. Савченко, В. Сипченка, О. Сухомлинської. Особливості застосування цифрових технологій активно висвітлюються у працях зарубіжних дослідників М. Бернса, Т. Ліндлофа, Р. Мейера, С. Йодера, Д. Робертса, Л. Вілкінса та ін. [1]

На сучасному розвитку освіти, суспільство висуває високі вимоги до фахівців. Перш за все вчитель мистецтва повинен не лише володіти необхідними знання, а бути «творчою особистістю».

Формування творчості як якості особистості передбачає певну організацію її діяльності, адекватну висунутому завданню. Навчально-пізнавальна діяльність як форма співробітництва викладача та студента, в якій здійснюється як пізнавальні процеси, так і соціалізація поколінь, як важливий в житті студента вид діяльності вимагає такої її організації, яка б забезпечила формування пізнавальної активності різних видів, сприяла б розв'язанню студентами завдань, які поступово ускладнюються, просуванню їх від репродукції до творчості [2].

Для раціональної організації процесу пізнання необхідно, на нашу думку цілеспрямовано використовувати різноманітні методи, прийоми, засоби, форми навчання. Цифрові технології відкривають нові можливості для викладання музичного мистецтва, роблячи процес навчання більш інтерактивним та захопливим. Використання спеціальних музичних програм (GarageBand, FL Studio, Sibelius) дозволяє учням створювати власні композиції та аналізувати

музичні твори. Віртуальні інструменти дають можливість експериментувати зі звучанням різних інструментів без необхідності фізичної наявності кожного з них. Також інтерактивні навчальні платформи, такі як SmartMusic або MusiQuest, сприяють самостійному навчанню та вдосконаленню музичних навичок.

Мультимедійні засоби навчання у вищій школі не можуть замінити викладача, але вони сприятимуть удосконаленню й урізноманітненню діяльності педагога, що має підвищити продуктивність освітнього процесу. Крім того, використання мультимедійних технологій у процесі навчання дозволяє більш широко і повноцінно розкрити творчий потенціал кожного студента.

Мультимедійні засоби в освітньому процесі вищої школи можуть бути представлені в електронних підручниках, самостійно підготовленому викладачем матеріалі, презентації інформації за допомогою програми PowerPoint, відеометоду, електронній пошті, рольовій грі, електронній інтерактивній дошці та ін.

Особливістю навчального процесу із застосуванням мультимедійних технологій у вищому навчальному закладі є те, що центром діяльності стає студент, який, урахувавши свої індивідуальні здатності й інтереси, вибудовує процес пізнання. Між викладачем і студентом складаються суб'єктні відносини, викладач часто виступає в ролі помічника, консультанта, що заохочує оригінальні знахідки, стимулює активність та ініціативу, самостійність, створює необхідні умови для творчої діяльності студента.

У процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін студенти отримують можливість за допомогою мультимедійних технологій виконувати різнофункціональні завдання: поєднувати друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створювати «віртуальну реальність» справжнього спілкування, а також мають можливість опрацювати значну кількість нотної та методичної літератури, і як результат - отримати у декілька разів більше якісної інформації порівняно з традиційними

методами отримання й обробки наукової та навчальної інформації. Специфіка вивчення музично-теоретичних дисциплін у вищих навчальних педагогічних закладах передбачає синтез різних видів музично-творчої діяльності: на лабораторних заняттях із застосуванням мультимедійних технологій є можливість за допомогою музичного редактора прослуховувати різноманітні музичні твори, виконувати власні музичні імпровізації за заданим ритмічним рисунком, записувати музичні диктанти на слух, аранжувати музичні твори, відтворювати оркестрову повноту звучання, розв'язувати кросворди, тести, виконувати практичні завдання - у результаті в студентів розвивається гармонічний слух, формуються імпровізаційні навички. [3]. Використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяє всебічному й гармонійному розвитку особистості, формуванню творчих здібностей, фантазії, художньої уяви, сприйняття, креативного мислення, загальних слухових навичок, внутрішнього слуху, сприяє ефективному засвоєнню знань з дисциплін музично-теоретичного циклу і є продуктивною, високоефективною педагогічною умовою професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. Для формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми рекомендуємо використовувати такі мультимедійні технології та програми: «Cubases»; «Nuendo 4»; «Studio One 2»; «Fl Studio 10»; «Sound Forge 10»; міді-секвенсери; аудіо редактори; віртуальні синтезатори.

Формування творчої особистості вчителя мистецтва за допомогою цифрових технологій є важливим аспектом сучасної педагогічної діяльності. Інтеграція цифрових інструментів у викладання сприяє розвитку креативного мислення, професійної майстерності та підвищенню якості освіти. Використання новітніх технологій відкриває перед педагогами безмежні можливості для самореалізації та ефективного навчання майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Городецький В. Комп'ютерні технології в мистецтві: методичні рекомендації. Івано-Франківськ : Симфонія фоте, 2018. 59 с.
2. Колоскова Ж. Цифрові технології в музичній освіті як засіб формування творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. *Збірник наукових праць. Кропивницький. 2019.С.28 -36.*
3. Омельченко А., Кисельова О. Використання цифрових технологій в мистецькій освіті. Наукові записки БДПУ. 2022. С.285-294.

УДК 37.091.3:004.8:7

Ольга ПОПОВА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

Анжеліка ЛЕСИК, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МИСТЕЦЬКУ ОСВІТУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Анотація. У статті розглянуто інтеграцію штучного інтелекту (ШІ) в сучасну мистецьку освіту, наведено приклади програм та технологій штучного інтелекту що можуть бути корисними у вивченні музичного мистецтва студентами, надаючи їм можливість інтерактивного навчання та отримання зворотного зв'язку щодо їхнього прогресу. Констатовано важливе значення інтеграції ШІ в мистецьку освіту, що відкриває широкі перспективи для покращення якості навчання та розвитку музичних навичок студентів.

Ключові слова: штучний інтелект, мистецька освіта, інтеграція.

Сучасні процеси цифровізації освіти охоплюють не лише загальноосвітні предмети, а й мистецькі дисципліни, що традиційно асоціюються з особистісним підходом, креативністю та інтуїцією. Одним з найперспективніших технологічних інструментів, що впливає на трансформацію змісту, форм і методів навчання, є штучний інтелект (ШІ). Його застосування в мистецькій освіті потребує наукового осмислення та педагогічного оновлення змісту освітньої взаємодії.

Проблема застосування ШІ в освіті є предметом наукових досліджень як вітчизняних (О. Спірін, В. Гуржій, С. Литвинова), так і зарубіжних учених (К. Holmes, S. Luckin, J. Bessen). Однак у контексті мистецької освіти вона досліджена недостатньо. Наявні розвідки зосереджуються переважно на загальних питаннях цифрової педагогіки або технологічного забезпечення освітнього процесу, не охоплюючи специфіки творчого складника.

Метою дослідження є виявлення можливостей та перспектив інтеграції ШІ в мистецьку освіту, аналіз переваг і ризиків його використання в освітньому процесі.

Для досягнення мети використано теоретичні **методи дослідження**: аналіз наукових джерел, узагальнення, систематизація, а також елементи порівняльного аналізу практик застосування ШІ в освіті.

Штучний інтелект у мистецькій освіті реалізується в кількох напрямках. Зокрема, генеративне мистецтво (створення візуальних, музичних, літературних творів за допомогою нейромереж), персоналізоване навчання (адаптивні системи з урахуванням стилю навчання і рівня підготовки), а також роль віртуальних асистентів, здатних супроводжувати освітній процес, здійснювати оцінювання та надавати рекомендації.

Використання ШІ сприяє розширенню меж креативного потенціалу здобувачів освіти, дозволяє здійснювати індивідуалізацію навчання та відкриває

нові можливості для міждисциплінарної інтеграції. Проте впровадження таких інструментів супроводжується низкою викликів: етичні дилеми щодо авторства твору, зміна ролі викладача, потреба у високому рівні цифрової грамотності.

Особливої уваги заслуговує потенціал використання ШІ в умовах дистанційного або змішаного навчання, що набуло широкого впровадження в Україні в умовах воєнного стану. У цьому контексті ШІ може стати не лише інструментом підтримки безперервності освітнього процесу, а й каталізатором інновацій у навчанні мистецтв. Зокрема, перспективним є: створення навчальних курсів із цифрового та генеративного мистецтва; проведення міждисциплінарних воркшопів із програмування, дизайну й мистецтва; розвиток освітніх платформ, які поєднують мистецьку творчість і аналітичні можливості ШІ. Усе це свідчить про те, що вітчизняна мистецька освіта має значний потенціал для інтеграції ШІ. У сучасних умовах воєнного часу, дистанційного та змішаного навчання використання інтелектуальних технологій може стати одним із чинників збереження безперервності мистецької освіти та її модернізації.

Основні висновки:

1. Штучний інтелект є перспективним інструментом модернізації мистецької освіти, який дозволяє поєднувати традиції та інновації.
2. Інтеграція ШІ в мистецьку освіту має супроводжуватись розробленням нових педагогічних моделей, що враховують креативну природу мистецтва.
3. Для ефективного впровадження ШІ необхідне підвищення цифрової компетентності як викладачів, так і здобувачів освіти.
4. Перспективним напрямом є розроблення навчальних курсів із цифрового мистецтва та генеративного дизайну, що враховують можливості ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Спірін О. М. Цифрова трансформація освіти: концептуальні засади. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2021. № 1 (81). С. 1–15.
2. Bessen J. E. *AI and Jobs: The Role of Demand*. NBER Working Paper, 2019.
3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
4. Luckin R. *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. London: UCL Institute of Education Press, 2018.
5. Литвинова С. Г. Використання інтелектуальних технологій в освіті: нові виклики для педагогіки. *Педагогічний дискурс*, 2022. № 32. С. 45–50.

УДК 37.015.31-053.6:781.65

ТКАЧЕНКО Ірина Олександрівна, кандидатка педагогічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри хореографії та спортивних дисциплін,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

Сюй Бінцизе, здобувачка третього освітньо-наукового рівня спеціальності 014
Середня освіта (Музичне мистецтво) кафедри музичного мистецтва,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ШКОЛАХ

Анотація. У статті розглядається значення цифрових технологій у процесі формування музично-імпрровізаційних умінь дітей у дитячих музичних школах. Висвітлено сучасні цифрові інструменти, програмне забезпечення та методики, які сприяють розвитку імпрровізаційного мислення, творчості та

індивідуального музичного вираження учнів. Розкрито переваги використання цифрового середовища в освітньому процесі, а також можливі труднощі.

Ключові слова: музична імпровізація, цифрові технології, мистецька освіта, дитячі музичні школи.

Сучасний розвиток інформаційних технологій має значний вплив на всі сфери людської діяльності, включаючи мистецьку освіту. Однією з важливих складових музичної підготовки є розвиток імпровізаційних навичок, що сприяє формуванню творчого мислення, музичної виразності та індивідуального стилю виконавця. В останні десятиліття цифрові технології відкрили нові можливості для навчання музичної імпровізації, надаючи здобувачам доступ до інтерактивних платформ, віртуальних інструментів та алгоритмічного моделювання музичних процесів.

Метою статті є аналіз ролі цифрових технологій у розвитку музичної імпровізації в умовах ДМШ, а також визначення ефективних методик їхнього застосування в освітньому процесі.

На основі аналізу та узагальнення можемо стверджувати, останні роки характеризуються швидким розвитком цифрових інструментів для музичного навчання, серед яких ми виокремлюємо:

- GarageBand, Logic Pro X (Apple) – платформи для створення та редагування музики, які дозволяють здобувачам експериментувати з гармонією, ритмом і мелодикою;
- Ableton Live, FL Studio – програми, що сприяють розвитку імпровізаційного мислення через можливість створення живої музики у реальному часі;
- Synthesia, Piano Marvel – додатки, що інтегрують навчання гри на фортепіано з інтерактивними завданнями, покращуючи координацію та розуміння музичної структури [2, с.125].

В умовах дистанційної форми навчання актуальності набувають інтерактивні платформи та онлайн-ресурси. Останні надають змогу здобувачам

розвивати музичну імпровізацію без необхідності безпосереднього контакту з педагогом. На основі порівняльно-зіставного аналізу нами було виділено такі ресурси, як:

- Soundtrap – онлайн-студія, що дозволяє створювати й редагувати музику в колаборації з іншими учасниками;
- iReal Pro – додаток, що пропонує акомпанемент у різних музичних стилях, що є особливо корисним для джазової імпровізації;
- EarMaster – ресурс для розвитку музичного слуху, що допомагає удосконалювати навички імпровізації через слухові вправи [3, с.503].

Сьогодні використання цифрових технологій в дитячих музичних школах, зокрема в межах імпровізації, має низку переваг. Так, останні забезпечують доступність та індивідуалізацію навчання. Цифрові технології дозволяють здобувачам працювати в зручному темпі, самостійно обираючи матеріали та стилі для імпровізації. Цифрові технології розширюють можливості щодо експериментування – інтерактивні інструменти надають змогу швидко змінювати гармонічні, ритмічні та темброві параметри музичних композицій. Звернення до цифрових технологій забезпечує залучення підростаючого покоління до колективної творчості. Свою думку ми пояснюємо тим, що онлайн-платформи та хмарні сервіси сприяють спільній роботі, яка розвиває навички імпровізаційної взаємодії. Водночас, аналіз виконання за допомогою цифрових засобів допомагає здобувачам критично оцінювати свою гру та імпровізацію [1, с. 19].

Однак, попри значні переваги цифрових технологій, їх впровадження у мистецьку освіту стикається з певними труднощами, а саме:

- необхідність технічного забезпечення – не всі ДМШ мають достатні ресурси для впровадження сучасних цифрових засобів;
- потреба у підготовці педагогів – використання цифрових технологій вимагає від викладачів спеціальних знань та навичок роботи з програмним забезпеченням;

- можливість втрати емоційного аспекту живого музикування – хоча цифрові технології розширюють можливості навчання, вони не можуть повністю замінити живе спілкування учня з викладачем.

Таким чином ми доходимо висновку, цифрові технології відіграють важливу роль у розвитку музичної імпровізації в дитячих музичних школах, надаючи учням нові можливості для творчого самовираження. Використання інтерактивних платформ, віртуальних інструментів сприяє глибокому розумінню імпровізаційних принципів і розширює горизонти музичного навчання. Водночас ефективне впровадження цифрових технологій потребує відповідної підготовки педагогів та технічного забезпечення освітніх закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисюк І. Музична імпровізація: від учителя до учня. Мистецтво та освіта. 2016. № 2. С. 18–21.
2. Сунь Юань. Вокальна імпровізація в естрадній музиці. European Scientific Congress: VII Міжнародна науково-практична конференція (7–9 серпня 2023 р., м. Мадрид). Мадрид, 2023. С. 123–127.
3. Твердохліб Н. Імпровізація як один із видів розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних коледжах. Молодий вчений. 2016. № 39. С. 502–506.

УДК 004:78.02:371.3

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА, докторка педагогічних наук,
професорка кафедри мистецької освіти,
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира
Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

Світлана НЕТЕЧА, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво),
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. В роботі розглянуто методику використання інформаційних технологій у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін. Використання інтерактивних комплексів, гейміфікації, онлайн-платформ, QR-кодів та штучного інтелекту сприяє мотивації учнів, візуалізації матеріалу та розвитку слухових навичок. Підкреслено важливість модернізації мистецької освіти через створення сучасного цифрового середовища.

Ключові слова: музично-теоретичні дисципліни, інформаційні технології, мистецька освіта, цифрові інструменти, гейміфікація, штучний інтелект, інтерактивні комплекси, QR-коди, онлайн-платформи, відеохрестоматії.

Мистецька освіта сьогодні, як невід'ємна частина національної освітньої системи, потребує цифрової трансформації навчального процесу. Це зумовлено необхідністю розкриття творчого потенціалу учнів, забезпечення їх якісними знаннями та виховання поваги до національної культурної спадщини України. У XXI столітті використання цифрових технологій є ключовою складовою сучасних занять, без якої вже неможливо уявити ефективний освітній процес.

Зміст та форма навчальних занять в мистецьких школах з впровадженням новітніх цифрових технологій потребує постійного оновлення та модернізації, що сприятиме кращому вивченню та засвоєнню матеріалу. Часто є проблема з матеріально-технічним забезпеченням закладів мистецької освіти, що

сповільнює цей процес, а також недостатність методичного забезпечення цього питання для викладачів.

Питаннями використання інформаційних технологій у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін займались: Л. Паньків, Л. Гаврілова, О. Бухнієва, Г. Врубель, А. Мітева, Л. Теряєва, А. Чехуніна, В. Антоненко та інші науковці.

Використання інформаційних технологій у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін має на меті підвищити мотивацію та зацікавленість учнів, візуалізувати складні концепції та активізувати їхню пізнавальну діяльність. Цифрові інструменти забезпечують індивідуалізацію навчання, ефективний розвиток слухових навичок, краще розуміння музичного контексту та оперативний зворотний зв'язок. Крім того, вони сприяють формуванню інформаційної компетентності учнів, створюють можливості для самостійного навчання та готують їх до використання сучасних технологій.

Використання освітніх інтерактивних комплексів, які вже активно впроваджуються в ЗЗСО в рамках НУШ, дозволить оновити зміст та форму навчальних занять в мистецьких школах, сприяти кращому вивченню та засвоєнню матеріалу.

Одним з прикладів застосування новітніх цифрових технологій на музично-теоретичних заняттях в мистецьких школах можна назвати інтерактивні дошки SMART Board, але вони є не найрозповсюдженішим засобом навчання [2].

Інтерактивна дошка – це цифровий засіб навчання, який надає функції звичайної дошки та мультимедійного проєктору, де поєднуються проєкційні технології з сенсорним пристроєм, тому така дошка не лише слугує екраном, який транслює монітор комп'ютера, а й дозволяє виконувати дії в процесі демонстрації: вносити зміни, робити позначки та коментарі [1].

Цінним елементом освітнього середовища є гейміфікація, яка може використовуватися для підвищення навчальної мотивації та пізнавальної

активності. Вона включає завдання в ігровій формі. Наприклад, у рамках освітнього процесу можуть використовуватися такі онлайн-платформи, як Kahoot!, LearningApps, Quizizz, Genially, Wordwall, Mentimeter, які дозволяють взаємодіяти з навчальним матеріалом у формі вікторини чи гри, що сприяє більш глибокому його засвоєнню та забезпечує високу продуктивність навчання.

Онлайн-сервіси "Всеосвіта" та "Наурок" є корисними інструментами для тестування знань з музично-теоретичних дисциплін. Вони дозволяють викладачам створювати інтерактивні тести з різними типами питань та автоматично оцінювати результати. Учні отримують миттєвий зворотний зв'язок, що допомагає їм відстежувати свій прогрес.

Використання музичних синтезаторів на уроках сольфеджіо є ефективним застосуванням цифрових технологій, що відкриває нові педагогічні можливості. Синтезатор дозволяє учням експериментувати з різноманітними тембрами, що сприяє розвитку їхнього слуху та розширює уявлення про звукові можливості, дозволяє створювати власні музичні композиції з використанням різних тембрів, дозволяє виконувати ритмічні імпровізації, використовуючи не тільки тембри різних музичних інструментів, а і інші звуки навколишньої природи та техніки.

Важливим елементом інформаційно-освітнього середовища у вивченні музично-теоретичних дисциплін є використання відеохрестоматій, доступних як на локальних комп'ютерах, так і на популярних відеохостингах, таких як YouTube. Відеофрагменти оперних та балетних вистав, виконання музичних творів, відео-уроків дозволяють учням не лише почути, але й візуально сприйняти музичні твори в контексті їхнього сценічного втілення. Це сприяє глибшому розумінню музичного матеріалу, особливо в курсі музичної літератури, де важливим є ознайомлення з історією створення, виконавськими традиціями та культурним значенням творів.

Одним зі способів стимулювання творчої активності учнів є застосування інструментів штучного інтелекту. Сервіси, серед яких Suno для створення музики та Microsoft Designer чи Midjourney для генерації зображень, дають змогу

створювати оригінальний контент, навіть якщо учні не мають професійних навичок у музиці чи образотворчому мистецтві. Це дозволяє розвивати творчу уяву з перших етапів навчання, а також виконувати творчі завдання. Також можна оживляти зображення композиторів, письменників та інших діячів культури за допомогою сервісу Hedra, щоб урізноманітнити подачу інформації.

Застосування QR-кодів у навчальних матеріалах з музично-теоретичних дисциплін – це ефективний спосіб надання швидкого доступу до додаткових ресурсів. Розміщені в підручниках чи роздаткових матеріалах, QR-коди дозволяють учням миттєво отримувати аудіо- та відеозаписи, пояснення, інтерактивні вправи або онлайн-тести через сканування смартфоном. Це забезпечує можливість перегляду матеріалу пропущеного заняття у зручний час, або повторного перегляду матеріалу уроку. Під час уроку, застосування QR-кодів дозволяє використовувати смартфони учнів в навчальних цілях. Також за допомогою QR-кодів можна організувати заняття у форматі квесту.

Також свою творчість учні можуть проявляти у створенні власних художньо-творчих проєктів. Для цього використовуються аудіоредактори (Audacity, Adobe Audition тощо), відеоредактори (Windows Movie Maker, Sony Vegas Pro, Movavi Video Editor, InShot, CapCut, VN тощо), програми для створення презентацій (MS PowerPoint, Canva). Результатом художньо-проектної діяльності є мультимедійні презентації, портфоліо художньо-творчих проєктів.

Таким чином, впровадження цифрового освітнього середовища в мистецькій освіті не лише відкриває унікальні можливості для розвитку творчого потенціалу учнів, але й відповідає сучасним викликам, забезпечуючи гнучкість, динамічність, інноваційність та орієнтацію на здобувачів освіти. Використання інформаційних технологій у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін ніколи не втратить своєї актуальності і потребує неперервного процесу вивчення цього питання, так як цифрові технології не стоять на місці, а зазнають постійних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ботузова Ю., Новікова. А. Використання інтерактивної дошки на уроках математики. *«Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті»*. Тези VI міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2018. С. 34-36.
2. Ємчицька О., Прокоф'єва К. Впровадження SMART-технологій на уроках музично-теоретичного циклу. *«Мистецька освіта майбутнього: методичні аспекти»* Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 29 квіт. 2020 р. / за заг. ред. М. М. Бриль. Київ: ДНМЦЗКМО, 2020. 226 с.
3. QR-код та його використання в навчальному процесі. URL: <https://www.cvcentrprp.com/post/qr-код-та-його-використання-в-навчальному-процесі> (дата звернення 05.04.2025)

ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 78.071.1(477)20:784/788

Вікторія БАКУМ, концертмейстерка кафедри теорії та методики навчання
мистецьких дисциплін,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ТВОРЧИЙ СТИЛЬ КОМПОЗИТОРА ОЛЕГА БЕЗБОРОДЬКА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті проаналізовано творчий стиль Олега Безбородька, що передбачає виявлення характерних особливостей його композиторської мови у різних музичних жанрах. В рамках дослідження розглядаються ключові твори автора, аналізуються інноваційні прийоми композиції, програмність та інтертекстуальність музики композитора. Визначено вплив композитора на розвиток сучасної української музичної культури.

Ключові слова: композитор, творчий стиль, новаторство, постмодернізм, інтертекстуальність, програмність, темброві експерименти.

Творчість Олега Безбородька є важливою складовою сучасної української музичної культури, яка активно розвивається у напрямку оновлення композиторських технік та розширення стилістичних меж. Актуальність дослідження визначається тим, що сучасна українська музика перебуває на етапі активного переосмислення традиційних форм та жанрів, а творчий стиль Олега Безбородька як представника нового покоління українських композиторів демонструє унікальне поєднання новаторських засобів виразності із національними традиціями. Дослідження його музичної мови сприятиме

глибшому розумінню тенденцій у сучасній академічній музиці України.

Попри зростаючу увагу до сучасної української музики, творчість Олега Безбородька в наукових колах поки що досліджена недостатньо комплексно. Біографічна інформація та огляд творчості представлена на персональному сайті композитора[3]. Характеристику постмодерністських рис стилю композитора окреслює кандидат мистецтвознавства М. Перцов [4]. Твори композитора у камерному жанрі аналізує М. Бабій [2]. Детальний аналіз програмних і стильових особливостей в анотації до «Симфонії Незламності» описує В. Антошевська [1]. «Міф про КОММОΣ» О. Безбородька у сучасному музичному процесі досліджується українським мистецтвознавцем І. Савчуком [5]. Інтертекстуальність в українській музиці ХХ ст. окреслюється в роботах Є. Харченко [6]. Дослідження, які б охоплювали повний спектр його творчості, практично відсутні. Відтак, комплексне осмислення стилю композитора є актуальним завданням для сучасного музикознавства.

Мета дослідження полягає у визначенні та аналізі основних рис творчого стилю Олега Безбородька в різних жанрах академічної музики, а також виявленні характерних особливостей його композиторської мови та визначенні ролі композитора у розвитку сучасного музичного мистецтва України.

Олег Безбородько (3.04.1973, м. Київ) – сучасний український композитор, піаніст та педагог, професор кафедри спеціального фортепіано Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, кандидат мистецтвознавства. Член Національної спілки композиторів України та Американської спілки композиторів. Має почесний диплом Національної Академії мистецтв України.

Музичну освіту отримав у Київському державному музичному училищі ім. Глієра (клас фортепіано Л. Тельникової) та Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського (клас фортепіано проф. І. В. Павлової, клас композиції проф. Г. І. Ляшенко). Олег Безбородько навчався в аспірантурі Консерваторії м. Невшатель (Швейцарія, проф. С. Деферн), також відвідував

майстер-класи видатних педагогів-піаністів П. Бадура-Скоди, Н. Фішер, Ч. Розена, Дж. Хавілл, Н. Штаркмана, Г. Черні-Стефанської та інших.

Лауреат Премії ім. Л. Ревуцького (2008) та Премії ім. М. Лисенка (2017), Лауреат та дипломант міжнародних конкурсів піаністів в США, Канаді і Україні; лауреат конкурсу композиторів “Gradus ad Parnassum” (Київ, 2005). Член журі багатьох творчих конкурсів. Стипендіат урядів України, Швейцарії та Університету м.Оттава (Канада) [3].

Олег Безбородько активно працює з початку 2000-х років і здобув визнання як один із провідних представників нової генерації українських композиторів. Він творить у різноманітних жанрах – симфонічному, камерному, хоровому, фортепіанному, а також звертається до електроакустичних та мультимедійних проєктів. Його діяльність як піаніста, викладача та композитора пов’язана з впровадженням нової музики, яка вирізняється експресивністю та експериментальністю, а творчі принципи відповідають естетиці постмодернізму. Твори композитора виконуються не лише в Україні, а й по всьому світу, представляючи обличчя української сучасної музики на міжнародній арені.

Як піаніст і педагог він популяризує музику сучасних українських авторів, часто презентуючи прем’єрні версії і тим самим стимулюючи розвиток нової музики. Перший виконавець творів багатьох українських композиторів – В. Сильвестрова, В. Бібіка, Ю. Іщенко, В. Польової, В. Карабиця, Є. Станковича, І. Щербакова, З. Алмаші, О. Войтенка, В. Вишинського, О. Щетинського, О. Шимка [4,135].

У фортепіанному жанрі Олег Безбородько досліджує нетрадиційні прийоми звуковидобування та педалізації. У власних творах для фортепіано Безбородько застосовує інноваційні засоби виразності (тривале педалювання, кластери, розширені прийоми), збагачуючи темброву палітру інструмента. Це робить його фортепіанні твори експресивними звуковими ескізами, які виходять за межі традиційної піаністичної мови. Фортепіанні опуси часто програмні та пов’язані з іншими видами мистецтва чи літературою. Наприклад, п’еса

«Mignonettes et Poemettes de notre temps» (2009) написана під впливом поезії доби Срібного віку (лірика Ігоря Сєверяніна).

Інтертекстуальність, як одна з характерних рис музичного постмодернізму, знаходить своє вираження в інтонаційних, жанрових та стильових прийомах. Як зазначає українська дослідниця Є. Харченко, у творчості Олега Безбородька особливу роль відіграють міжвидові музичні паралелі. «Прикладом інтертекстуального «прочитання» класичних жанрів у постмодерну добу є Етюд-елегія для фортепіано Олега Безбородька (2001). У творі співіснують структурні особливості двох жанрів: етюду та елегії, які стали основними інтертекстами – семантично значущими смислоутворюючими компонентами композиції» [6, 11]. Ще один принцип, характерний для постмодернізму, який полягає у поєднанні та взаємодії різних стилів і навіть епох – минулого та сучасності – в межах однієї композиції. «У невеликому циклі «П'ять багателей» для фортепіано Олега Безбородька (2002) в композиції стильових структур сучасної та ранньокласичної музики розширює семантичне поле смислових асоціацій, надає йому багатовимірності й просторового ефекту існування в позачасовому інтертекстуальному просторі» [6, 12].

У жанрі камерної музики Олег Безбородько проявив себе надзвичайно різнопланово – від творів для сольюючих інструментів до ансамблевих композицій. Він створив низку п'єс для скрипки соло – «КОММОΣ» (2009), «*Follia Ruthenica*» (2018), «*Zub*» (2019), а також для змішаних ансамблів – «Ліхтар» (2011), «*Ars naturalis*». Камерні твори композитора, як правило, пов'язані з програмними назвами і нерідко мають підґрунтя у вигляді літературних чи філософських ідей, присвят або концептів. Наприклад, «КОММОΣ» для скрипки – це епітафійна композиція, присвячена пам'яті видатного скрипаля Богодара Которовича; у ній Безбородько намагався втілити риси давньогрецького комосу для передачі трагічного змісту твору. «В інтерпретації композитора грецьке слово «КОММОΣ» постає у своєму

первозданному призначенні як лірична пісня сумного змісту, як невід'ємна частина античної трагедії»[5, 11].

Композитор часто звертається до історичних жанрів або форм, переосмислюючи їх крізь призму сучасності. Так, у п'єсі «*Follia Ruthenica*» для скрипки соло він вперше в українській музичній практиці звернувся до старовинного жанру *folia*, по-новаторськи інтерпретувавши бароковий танець і поєднавши риси різних історичних типів фолії з національними українськими інтонаціями. Цей твір є авторською «українською фолією», що демонструє діалог із музичною спадщиною на сучасному етапі.

Для деяких камерних композицій Олега Безбородька творчим імпульсом стають твори образотворчого мистецтва. Показовим є ансамблевий твір «Ліхтар» для фортепіанного квартету за мотивами однойменної картини київського художника Константина Ляшева, що відображає ностальгійний, медитативний настрій оригіналу. Такий підхід підкреслює прагнення автора до синестезії – тісного зв'язку звуку і зорового образу. Інший приклад – п'єса «*Zub*», задумана як жартівлива концепція: її назва містить ігрову словесну асоціацію, пов'язану з ім'ям замовника і першого виконавця (флейтист Сергій Вилка). Цей твір також отримав візуальне втілення у формі «мелопластичної» картини К. Ляшева, демонструючи синтез мистецтв у творчості композитора. Такі проекти Безбородька можна вважати мультимедійними.

У камерних ансамблевих творах Безбородько досліджує нестандартні темброві комбінації та розширені техніки. Так, у квінтеті «*Ars naturalis*» (для флейти, кларнета, скрипки, віолончелі і фортепіано) він звертається до ідеї «природності» звуку». Твір побудований на поєднанні серійних технік із використанням натурального звукоряду дозволяє урізноманітнити тембр і наблизитися до «природних» акустичних ефектів.

В царині симфонічної музики серед його оркестрових творів виділяються: «*Симфонія бажань*» для великого симфонічного оркестру, «*Казка про королів*» для струнного оркестру, *Concerto grosso ma non molto* для скрипки, фюґота та

струнного оркестру, *Концерт для скрипки з духовим оркестром*, *Концерт для флейти з камерним оркестром пам'яті мого батька*, *Концерт для скрипки з оркестром*, «*Фанфара і fuga*» для духового оркестру, «*Шлях до Канева*» (присвята Т. Шевченку) для скрипки з оркестром.

Особливу увагу привертає найновіший симфонічний твір композитора – «**Симфонія Незламності**» (2024), п'ятичастинний симфонічний цикл, створений у відповідь на драматичні події сучасної української історії (російське вторгнення 2022 року). «**Симфонія Незламності**» є програмною за задумом: кожна з п'яти частин має назву і образний зміст, що відображає шлях України через мрії про мир – «Мрія», жахіття війни – «*Пошесть*», спустошення – «Попіл», волю до боротьби – «Воля» і відродження – «Птах-Фенікс». Композитор наповнив музику глибокими ідеями, алегоріями та поетичними образами, які роблять симфонію інтелектуально насиченою і водночас емоційно зворушливою [1]. У цьому творі яскраво проявилися відразу кілька характерних рис стилю Безбородька: програмність і символіка, інтертекстуальність та національні мотиви, інноваційна оркестровка та темброві ефекти. Як майстер оркестрування, Безбородько використовує оркестр для створення ефекту безмежного звукового простору.

Олег Безбородько є автором хорових мініатюр і циклів а cappella, в яких часто використовує поетичні тексти та різні культурні контексти. Відомо, що композитор створив кілька хорових творів на різноманітні тексти, демонструючи свою характерну рису – діалог культур і епох. Безбородько написав численні парафрази – обробки або стилізації відомих мелодій, які вказують на ігровий постмодерністський підхід композитора.

Таким чином, Олег Безбородько є новатором, чия композиторська мова поєднує світові сучасні техніки з українською музичною традицією та актуальною тематикою. Для композиторського стилю Безбородька характерні інтертекстуальність, програмність, діалог із музичною культурою минулого, темброві та інструментальні експерименти. Вплив Безбородька на сучасну

українську музику проявляється у збагаченні її стилістичного спектру та у натхненні нового покоління композиторів до сміливого творчого пошуку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антошевська Вікторія. Анотація до “Симфонії Незламності” О. Безбородька. *Ukrainian Live*, 2024. 38 с.
2. Babii Maria. Oleh Bezborodko’s Compositions for Violin Solo: Style and Genre Aspect. *Часопис НМАУ ім. П. Чайковського*, 2023, №4(61). 189 с.
3. Олег Безбородько, композитор і піаніст. URL:
<https://bezborodko.webs.com/bioukrainian.htm> (дата звернення 03.04.2025).
4. Перцов М. О. Композиторський стиль Олега Безбородька: візії постмодерну. *Культура і сучасність*. НАКККиМ. Київ, 2019. С.134-138.
5. Савчук І. «Міф про КОММОС» у дзеркалі сучасного музичного процесу. *ART-КУРСИВ*. Інформаційно-ілюстрований додаток до наукової теми «Мистецький рух України ХХ–ХХІ століть». Київ, 2010. Випуск 4. С.9-13.
6. Харченко Є. В. Інтертекстуальність в українській музиці ХХ ст.: інтонація, жанр, стиль: автореферат дис...канд. мистецтвознавства. 17.00.03. Київ, 2011. 28 с.

УДК 378.147:78.071.1:371.13

Микола БАРБОЛІН, в.о. директора КЗ «Школа мистецтв Курахівської
міської територіальної громади», викладач з класу акордеона,
м.Курахово, Україна

ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У дослідженні розкривається проблема виконавської майстерності вчителя мистецьких дисциплін, окреслено вимоги практичної

підготовки майбутніх вчителів мистецтва згідно сучасних вимог до забезпечення якісного освітнього процесу, окреслено основні критерії формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: виконавська майстерність, професійна підготовка вчителя мистецьких дисциплін, інструментально-виконавська підготовка, вокально-хорова підготовка.

Для майбутнього вчителя мистецьких дисциплін виконавська майстерність є багатограним та складним поняттям, що охоплює не лише педагогічні компетентності, але й високий рівень володіння певним видом мистецтва, необхідні для натхнення учнів, їх майбутнього розвитку та ефективного навчання [1]. У сучасному світі, який активно змінюється протягом останніх років, вимоги до вчителя мистецтва постійно змінюються та еволюціонують, інтегруючи нові технології, міждисциплінарні підходи та акцент на індивідуальному розвитку учнів.

Звернення до теми професійної підготовки вчителя музичного мистецтва пояснюється вимогою часу, тому що розвиток вищої музично-педагогічної освіти України в європейському контексті потребує посилення уваги до якості підготовки майбутніх фахівців, які б відповідали потребам Нової української школи. Це потребує переходу на новий рівень ефективності та оптимальності освітнього процесу підготовки та повного використання компетентнісного потенціалу сучасного вчителя музичного мистецтва. У ході практичної підготовки майбутні педагоги - музиканти опановують музично-теоретичні дисципліни (історія музичного мистецтва, гармонія, сольфеджіо, аналіз музичних творів, поліфонія тощо); вокально-хорові дисципліни (постановка голосу, хоровий клас, хорове диригування) музично-інструментальні дисципліни (основний музичний інструмент, концертмейстерський клас, гра на народних інструментах, оркестровий клас). Вивчення фахових методик, таких як методика

музичного виховання, методики викладання вокалу, хорового диригування, методика роботи з шкільними творчими колективами, методика роботи у спеціалізованих навчальних закладах, забезпечують готовність студентів до навчально-виховної роботи в школах різного типу навчання. У ході практичної підготовки майбутні вчителі музичного мистецтва опановують практичні навички та прийоми, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність [1].

Вокально-хорова підготовка це одна з профільних аспектів підготовки фахівця музично-естетичного виховання для шкіл різного типу навчання. Сюди входять, зокрема, підготовка до роботи з хоровими колективами, розвиток вокально-технічних, виконавських здібностей музиканта, вміння свідомо володіти голосом, озброєння майбутніх спеціалістів основами теорії формування, розвитку та охорони голосу в межах, необхідних для повноцінного навчання співу дітей.

Інструментально-виконавська підготовка сучасного вчителя музичного мистецтва потребує навичок та вмінь добору відомих мелодій на слух (з додаванням до них акомпанементу), гармонізації та інструментального перекладу музичних уривків, оволодіння прийомами творчого музикування та імпровізації. Формування цих умінь потребує достатньо великого проміжку часу та найбільш ефективно здійснюється в процесі постійної та цілеспрямованої роботи студентів у класі інструментально-виконавської підготовки. Створення при загальноосвітніх школах центрів естетичного виховання школярів розширює та поглиблює вимоги до інструментальної підготовки музичних фахівців, які однаково майстерно повинні виконувати роль викладача і концертмейстера, акомпаніатора й ілюстратора, соліста (вокаліста, інструменталіста) й лектора [3].

Багаторічний досвід показує, що основними критеріями формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва є свідоме ставлення до обраної професії, прагнення до збагачення духовної та професійної культури, професійна мотивація у процесі навчання в закладі вищої освіти,

формування професійно-ціннісних орієнтацій педагогів-музикантів під час позаурочної роботи, бажання до самовдосконалення та самореалізації в освітньому процесі як музиканта-виконавця, комунікативна діяльність та активність у різних формах роботи у навчальному закладі. Важливим компонентом процесу творчого вдосконалення педагогічної майстерності майбутніх вчителів музичного мистецтва для Нової української школи є активізація художньо-аналітичної діяльності, яка стимулює їх творчі можливості, та особистісні творчі якості, розвиває художнє мислення, розширює обсяг художніх знань та художньо-аналітичних умінь. Гармонійне поєднання художнього сприйняття та художньої діяльності в художньо-аналітичних уміннях дозволяє впливати на розвиток художньої культури особистості, урізноманітнювати та розширювати асоціативний фонд художньо-естетичного досвіду, розуміти специфічність як кожного окремого, так і синтезу, комплексного та інтеграційного поєднання видів мистецтва.

Виконавська майстерність майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є динамічним і постійно розвиваючимся явищем. Вона вимагає від педагога не лише глибоких знань та практичних навичок у сфері мистецтва, але й високого рівня педагогічної майстерності, володіння сучасними технологіями, здатності до міждисциплінарної інтеграції та постійного самовдосконалення. Майбутній вчитель мистецтва повинен бути не лише талановитим виконавцем, але й натхненним провідником у світ мистецтва та науки, здатним пробудити в учнях творчий потенціал, любов до прекрасного та підготувати їх до активної участі в культурному житті суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барсукова Н. С. Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва : автореферат дис...канд. пед. наук. 13.00.04. Мелітополь. 2015. 20 с.

2. Гончаренко Л. Формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 112. Київ, 2017. С. 142-149.
3. Горбенко О. Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки: автореферат дис...канд. пед. наук; 13.00.04. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кіровоград, 2010. 21 с.

УДК 78.071.5:[781.63:785)

Євген ДУДНИК, директор Полтавської дитячої музичної школи № 1
ім. П.І. Майбороди, доцент кафедри музики Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка, заслужений працівник культури України,
заслужений артист естрадного мистецтва України, аспірант Полтавського
національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРКЕСТРОВОГО ТА АНСАМБЛЕВОГО ВИКОНАВСТВА

Анотація. Сучасна музична педагогіка, поряд з індивідуальним підходом до учнів, який є основним у роботі за фахом, приділяє дедалі більше уваги різним формам колективного музикування.

У цій статті здійснено порівняння оркестрового та ансамблевого виконавства на ударних інструментах з позиції колективного музикування. Розглянуто організацію музичного колективу й координацію виконавців, роль лідера (диригента або ведучого музиканта), особливості ритмічної взаємодії, розвиток технічних і слухових навичок, художньо-емоційну виразність, а також педагогічний ефект участі в цих формах.

Ключові слова: колективне музикування, засоби колективного музикування, оркестрове виконавство, ансамблеве виконавство, порівняння.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що сучасна музична освіта все частіше звертається до необхідності інтеграції індивідуального та колективного навчання.

Особливості оркестрового та ансамблевого виконавства досліджували такі автори, як В. Бондарчук, А. Душний, Г. Зуб, О. Ільченко, О. Рудницька, О. Рябова, Т. Сідлецька, О. Сироежко, І. Ткаченко та ін.. Однак, варто зауважити, що в наукових джерелах досі відсутній ґрунтовний порівняльний аналіз цих засобів колективного музикування, зокрема – у контексті гри на ударних інструментах.

Метою цієї статті є порівняльний аналіз оркестрового та ансамблевого виконавства.

Методологічна база дослідження ґрунтується на комплексі методів, до якого входять: аналітичний, системно-узагальнюючий, аналіз та синтез, тощо.

Засоби колективного музикування – це організаційні та виконавські форми спільної музичної діяльності, які спрямовані на створення гармонійної музичної взаємодії між учасниками [3, с. 34]. Основними з них є гра в ансамблі та в оркестрі.

Під ансамблем розуміють невеликий колектив (дует, тріо, квартет тощо), учасники якого спільно виконують музичний твір. Його також можна визначити як художню узгодженість виконання одного твору спільно кількома музикантами, одночасну гру кількох виконавців [1, с. 188]. «Оркестр – це не механічне сполучення значної кількості музичних інструментів чи ансамблів, а досконала побудова, архітектоніка якої детермінується конкретними законами і логікою колективного музичного виконавства» [2, с. 31].

Спільною рисою двох засобів колективного музикування, безумовно, є постійна увага до точності ритму та необхідність уважно відстежувати дії

партнерів. В обох випадках виконавець на ударних інструментах має розуміти, яку роль у загальній фактурі він виконує, і яким чином його партія співвідноситься з партіями інших музикантів. Наявність колективної відповідальності є важливою складовою обох підходів: коли мова йде про влучність та злагодженість ударних, помилка чи запізнення можуть негативно вплинути на результат усього виступу. Так само оркестр і ансамбль збагачують професійний досвід своїх учасників, оскільки кожен музикант вдосконалює не тільки чисто технічні навички, а й уміння спілкуватися на сцені, оперативно реагувати на зміни темпу, динаміки чи характеру звучання.

Водночас між оркестровим та ансамблевим виконавством існують і суттєві відмінності, зумовлені різними масштабами та внутрішньою структурою колективів. У симфонічному чи духовому оркестрі ударні інструменти розташовані у задньому плані, що підпорядковує їхню діяльність диригенту: саме диригент визначає вступи, темп і художній образ твору. Виконавець часто залежить від його жестів, а також від звучання сусідніх груп – струнних, дерев'яних і мідних духових. Роль ударів у такому контексті переважно підтримувальна, коли йдеться про формування ритмічного фундаменту, або ж яскраво акцентувальна, якщо треба наголосити критичні моменти кульмінації. Натомість ансамблеве виконавство на ударних має камерний характер: музиканти не замикаються в рамках допоміжного елемента великого колективу, а навпаки творять усю звукову тканину переважно силами самих ударників. Завдяки цьому в ансамблях можуть виникати значно складніші ритмічні переплетення та оригінальні темброві ефекти, оскільки кожен з учасників є рівноправним носієм ініціативи, а загальна структура формується через безпосередню взаємодію між ними. Замість диригента, що відбиває темп у великому оркестрі, тут частіше присутня горизонтальна модель спілкування, коли музиканти самостійно домовляються про характер та темпо-ритмічні зміни, підлаштовуючись один під одного. Кожен виконавець, беручи активну участь у відтворенні складної поліметрії чи поліритмії, природно здобуває більше

простору для саморозвитку і творчого експерименту, ніж у великому оркестрі. Тому в ансамблі обов'язки фактично розподілені між усіма, і роль лідера може бути гнучкою або ж відсутньою. Тоді як в оркестрі будь-які різкі зміни, паузи або акценти більшою чи меншою мірою підлягають контролю диригента.

Ще одне помітне розходження стосується технічних і репертуарних аспектів. В оркестрі ударнику часто доводиться комбінувати кілька інструментів, часом тривалі епізоди пауз змінюються короткими, проте дуже відповідальними вступами. Завдання зводиться до того, щоб розташувати точно один удар чи зробити потрібний тембровий акцент, вписавши його у гармонію з іншими оркестровими секціями. Ансамблеві ударники, навпаки, змушені перебувати в постійному ритмічному русі, адже вони фактично несуть усю «мелодичну» лінію (на клавішних ударних) і поліфонію шумових текстур. Якщо оркестр спирається на спільний динамічний розвиток багатьох різнорідних тембрів, у камерному ансамблі з ударних інструментів майже весь музичний простір формується саме за рахунок інструментів перкусії. Це спричиняє розгалужені складні ритмічні візерунки, поліметрію, синкопування, імпровізаційні вставки, обігравання етнічних ударних та інші прийоми, які рідше використовуються в симфонічному доробку, де ударні виконують здебільшого акцентувальну чи колоритну роль.

Зрештою, у художньому сенсі оркестр і ансамбль також розвивають різні сторони виразності. У великому оркестрі ударні, хоча й вносять яскравий внесок у створення емоційного напруження, здебільшого все ж підпорядковані цілісному звучанню з багатою палітрою духових, струнних та інших інструментів. В ансамблях ударних музиканти перебувають у повній свободі ритмічного й тембрового самовираження, тому кожен удар може нести на собі таке навантаження, яке в оркестрі розподілено серед різних інструментальних груп. Така концентрація на самому ритмі стимулює виконавців до експериментів, пошуку нестандартних прийомів, що особливо помітно в музиці сучасних композиторів, які створюють твори спеціально для перкусійних

камерних колективів. В оркестрі ж вибір творів для ударних більш консервативний, адже загальний репертуар включає симфонії, увертюри, балети різних епох, де партії ударних найчастіше мають функціонально допоміжний характер [3, с. 86].

Отже, ці засоби колективного музикування мають багато спільного у плані вимог до злагодженості, ритмічної точності та професійної дисципліни, що формує міцну школу для виконавця. Водночас у їхніх форматах, організації, драматургії та характері ритмічної взаємодії вони суттєво різняться. Обидва способи виконавської практики на ударних інструментах взаємодоповнюють один одного з педагогічної точки зору: гра в оркестрі привчає музикантів до суворої ієрархії та концентрованого внесення акцентів у масштабну партитуру, тоді як ансамблеве виконавство надає більше свободи й детальнішої залученості кожного учасника, створюючи простір для камерної співпраці та дослідження складних поліметричних структур. У фінальному підсумку те, що є обмеженням для одного засобу колективного музикування, може стати перевагою для іншого, завдяки чому ударники можуть отримати максимально всебічний досвід, поєднуючи обидва формати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дєдов С. В., Камінська Є. А. Музикування у змішаному ансамблі як педагогічна проблема. *Світ науки, культури, освіти*. 2021. № 6, С. 187-190.
2. Ільченко О. Деякі проблеми формування українського оркестру народних інструментів. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 1995. № 1, С. 31-34.
3. Чекан А. П. Основи музичного виконавства : підручник. Львів : Сполом, 2015. 240 с.

УДК 159.9: 37.035.6

Євгенія КОЧЕРГА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті розкрито психологічні аспекти популяризації національно-патріотичних цінностей в мистецькій освіті. Описано суть психологічних механізмів цього процесу. Такими психологічними механізмами є ідентифікація, емоційне зараження, соціальна фасилітація, особистісне сенсоутворення та наслідування. Наведено приклади використання зазначених механізмів у мистецькій освіті. Окреслено перспективи розширення теми в теорії та практиці арттерапії.

Ключові слова: національно-патріотичні цінності, мистецька освіта, психологічні механізми, ідентифікація, емоційне зараження, соціальна фасилітація, особистісне сенсоутворення, наслідування, патріотизм, національна ідентичність, зцілення через мистецтва, арттерапія.

Формування національно-патріотичної свідомості здобувачів освіти всіх рівнів є важливим завданням сучасної української системи освіти. Мистецька освіта, яка здатна глибоко впливати на емоційну сферу особистості, має особливо ефективний інструментарій для формування національно-патріотичних цінностей. Важливим аспектом, на нашу думку, є дослідження психологічних аспектів популяризації національно-патріотичних цінностей, оскільки їх розуміння дозволяє побудувати освітній, який сприятиме внутрішньому

прийняттю національних ідеалів у різних освітніх контекстах під час формальної, неформальної та інформальної освіти.

Дослідження психологічних аспектів національно-патріотичного виховання і формування відповідних цінностей розкрито у працях вітчизняних науковців В. Вишньовського, Н. Павлик, Є. Слонченко, В. Терпили, В. Тимчишин, О. Шинкарука та ін. Автори вказують на важливості глибокого аналізу означеної тематики для ефективного використання визначених психологічних аспектів у практиці освітньої діяльності, зокрема і у закладах вищої освіти під час професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічної, психологічної чи мистецької сфер.

Психологічна природа національно-патріотичних цінностей характеризується тим, що ці цінності є складовою частиною загального світогляду особистості й охоплюють емоційно-мотиваційну, когнітивну та поведінкову сфери. Гордість за свою країну, повага до її історії та культури, готовність до громадянської і громадської активності, відповідальність за майбутнє Батьківщини є тими важливими якостями, які визначають процес формування національно-патріотичних цінностей. Нам імponує думка Н. Череповської, яка зазначає, що «з точки зору психології, патріотизм це перш за все суб'єктивний феномен у вигляді комплексу суб'єктивно значущих почуттів до Батьківщини (а також знань, переконань, духовних цінностей, готовності до практичних дій для її блага), які мають відтворюватися у діях, поведінці, вчинках патріотично налаштованої особистості» [2, с. 12]. Отже, як бачимо, чуттєва складова є визначальною у контексті теми нашого дослідження.

З психологічної точки зору, патріотизм можна розглядати як комплексне почуття, яке включає емоційну прихильність до своєї держави, її символів, мови та культури; когнітивне усвідомлення важливості громадянських обов'язків і національної ідентичності; мотивацію до дій в інтересах суспільства; вольові зусилля для подолання труднощів на шляху служіння державі та блага її громадян. Психологічними механізмами популяризації національно-

патріотичних цінностей в мистецькій освіті, на нашу думку, є ідентифікація, емоційне зараження, соціальна фасилітація, особистісне сенсоутворення та наслідування (мал. 1).

Суть механізму ідентифікації полягає у тому, що завдяки переживанню емоційного зв'язку історичними подіями розбудови національної ідентичності українського народу, з представниками нації, мистецькими надбаннями минулого і сучасності особистість приймає національні цінності як частину власної ідентичності. Під впливом творів мистецтва, що мають патріотичний зміст, виникає співпереживання. Це сприяє глибшому засвоєнню цінностей, що виражається механізмом емоційного зараження.

Мал. 1. Психологічними механізмами популяризації національно-патріотичних цінностей в мистецькій освіті

Індивідуальні відчуття приналежності до нації посилює участь колективних мистецьких проєктах національної тематики. Це є проявом механізму соціальної фасилітації [1]. Важливим є інтерпретація національних ідей через власний досвід під час взаємодії з творами мистецтва або участь у мистецьких заходах. Така інтерпретація є елементом особистісного осмислення патріотизм, що виражається у механізмі особистісного сенсоутворення. Також,

ознайомлюючись із життям та творчістю видатних митців минулого та сучасності, які підтримують і розвивають ідеї патріотизму, людина надихається на наслідування їхніх цінностей та поведінки, тобто таким чином проявляється механізм наслідування.

Підсумовуючи, можемо ще раз підкреслити, що мистецька освіта є унікальним середовищем для популяризації національно-патріотичних цінностей. Це є можливим через здатності мистецтва впливати на чуттєво-емоційну, світоглядну та вольову сфери особистості. Вивчення та використання психологічних механізмів популяризації національно-патріотичних цінностей в мистецькій освіті є частиною процесу формування у здобувачів вищої освіти глибоко усвідомленого почуття патріотизму як частини їхньої особистісної ідентичності. Перспективами подальших досліджень вважаємо необхідність розширення означеної тематики у поле арттерапевтичної теорії й практики, оскільки арттерапія є зціленням людини за допомогою мистецтва. А одним із елементів людської цілісності, на нашу думку, є розуміння своїх коренів, відчуття приналежності до своєї нації та відчуття зв'язку з іншими людьми. Усе це дає ресурс для зростання та психологічної стійкості, які нерозривно пов'язані із людськими цінностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочерга Є., Лук'янченко С., Шапошніков С., Кандибур Р., Хлистік А. Ритмічне коло єднання – унікальні практичні інструменти роботи в згуртуванні освітніх спільнот. *Вища освіта України*. 2020. № 2. С. 52–58.
2. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчально-методичний посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 156 с.

УДК 78.01:37.091.3

Світлана КУЛКОВА, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри мистецької освіти, Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та методологічні аспекти формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва як важливої складової їхньої професійної підготовки. Автор підкреслює, що високий рівень технічної вправності не є єдиним критерієм успішного виконавства, адже головною метою є художня виразність та змістове розкриття музичного твору.

Увага приділена інтерпретаційній спроможності, що виступає ключовим чинником у процесі комунікації між композитором, виконавцем і слухачем. Акцент зроблено на важливості поєднання теоретичних знань з практичними навичками, а також на ролі публічного виступу як завершального етапу виконавської діяльності.

Ключові слова: виконавська майстерність, майбутній вчитель музичного мистецтва, художньо-технічні виконавські вміння та навички.

У сучасних умовах розвитку музичної освіти особливої ваги набуває питання вивчення та вдосконалення виконавських навичок майбутніх учителів музичного мистецтва, що становить одну з ключових складових їхньої професійної підготовки. Варто підкреслити, що навіть високий рівень технічної підготовки не гарантує успіху у виконавській діяльності, адже основною метою виконавства є

художня виразність і змістовне наповнення музичних творів. Тому важливими аспектами виконавської майстерності є поєднання глибокого розкриття образного змісту композиції з високим технічним рівнем виконання.

Проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є предметом багатоаспектних наукових досліджень. Зокрема, історико-еволюційні напрями розвитку інструментального виконавства розглядали у своїх працях В. Апатський, В. Бондарчук, Н. Жайворонюк, Н. Мозгальова, Я. Новосадов та ін. Питання музичної інтерпретації аналізували В. Москаленко, О. Маркова, С. Шип, О. Щолокова та ін. Проблематику професійної підготовки майбутніх педагогів музичного мистецтва висвітлювали у своїх дослідженнях Л. Масол, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка, А. Новосадова. Методологічні засади формування виконавської майстерності були предметом наукових розробок Н. Гуральник, Н. Мозгальнової, А. Паньків, А. Козир, С. Кулікової, І. Касілової та ін.

Метою статті є висвітлення окремих теоретичних і методологічних аспектів формування виконавської майстерності у майбутніх педагогів-музикантів.

Одним із ключових завдань професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є формування високого рівня виконавської майстерності. Слід наголосити, що досягнення глибокої художньої інтерпретації музичного твору обумовлюється не лише технічними навичками, а й вмінням цілісно опрацьовувати художньо-змістовий матеріал.

Поняття «виконавська техніка» традиційно асоціюється з психомоторною швидкістю та мануальною вправністю. Проте, в сучасному розумінні техніка охоплює увесь спектр розвитку виконавських навичок – від базових рухових умінь до рівня віртуозної майстерності, включаючи точність контролю, раціональність рухів та їхню відповідність художньому задуму.

Психомоторна діяльність виконавця – це складна система кінетичних актів, що охоплює статичні пози, специфічні рухи, аплікатурні комбінації та координовану взаємодію рук. Ця система тісно пов'язана з розвитком дрібної моторики, просторовою орієнтацією, координацією рухів та логікою аплікатурного

мислення. Водночас інструментально-виконавська майстерність включає естетико-художній і психологічний компоненти, до яких відносяться музичне мислення, емоційна експресію, перцептивні та уявні механізми, а також пам'ять.

Виконавська техніка є органічно пов'язаною з художнім змістом твору, реалізуючись через технічний арсенал виконавця, його творчий потенціал і психоемоційну індивідуальність. Відтак, педагоги-музиканти мають прагнути до створення оригінальної інтерпретаційної концепції, виходячи за межі механічного відтворення нотного тексту. Глибоке розуміння тембральної природи інструменту та володіння артикуляційно-штриховими прийомами стають основою художньої переконливості.

Т. Глушук трактує музично-виконавське мистецтво як процес створення нових культурних артефактів, що охоплює не лише інтерпретацію, а й музичну освіту, концертну практику, критику й аналітику [1, с. 88].

І. Касілов акцентує увагу на необхідності комплексних компетенцій, орієнтованих на володіння інструментом та його застосування у різних формах концертно-просвітницької діяльності [2, с. 95].

С. Селезньов, Ю. Кшивак та Я. Новосадов інструментально-виконавську майстерність визначають як інтегративну систему знань і навичок, що забезпечує здатність до автентичної інтерпретації музичних творів [3, с. 103].

Основними складовими виконавської майстерності є глибокі знання в галузі теорії, історії та аналітики музики, вміння глибоко розуміти та втілювати композиторський задум, здатність до публічної презентації з емоційною виразністю та сценічною зібраністю.

Виконавська діяльність розглядається як діалогічна взаємодія між композитором і виконавцем, де останній виступає медіатором у комунікативному ланцюгу «композитор – виконавець – слухач». Ключовою складовою цього процесу є інтерпретаційна спроможність – здатність створювати унікальну художню модель твору в репетиційній та концертній практиці.

Завершальним етапом виконавської діяльності є публічний виступ, ефективність якого залежить від рівня технічної підготовки, глибини інтерпретації, відповідності стильовим і жанровим вимогам, а також здатності подолати психоемоційне напруження. Тому психологічна підготовка має таке ж важливе значення, як і технічна чи художня.

Виконавська майстерність інтегрує сукупність когнітивних і практичних компонентів, які забезпечують повноцінне розуміння музичного тексту, формування інтерпретаційної концепції та її яскраве сценічне втілення. Практичні навички постають як результат засвоєння системи теоретичних знань, серед яких особливе місце посідають теорія музики, історія музичного мистецтва та методи аналітики музичних творів.

Отже, виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва є складним інтегральним утворенням, що охоплює здатність до сприйняття, осмислення та переконливої інтерпретації музичного твору, забезпечуючи його художньо змістовну та технічно досконалу реалізацію в умовах публічного виступу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глушук Т. Музично-виконавське мистецтво як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства. *Культура і сучасність*. № 1, 2016. С. 87–91.
2. Касілов І. Специфіка професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (Серія: Педагогічні науки)*. Випуск № 1–2 (50–51), 2017. С. 93–98.
3. Селезньов С., Кшивак Ю., Новосадов Я. Інструментально-виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичний аспект. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2024. Вип. 31. С. 101–106.

УДК 378:78-043.86

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецької освіти, Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

Денис БОГУНЕНКО, здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої
освіти, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира
Винниченка, м. Кропивницький, Україна

МЕТОД ІМПРОВІЗАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Розкрито зміст і сутність поняття «імпровізація» у різних аспектах (філософському, психологічному, соціологічному, педагогічному, мистецтвознавчому); підкреслено важливість методу імпровізації у розвитку професійних якостей майбутнього викладача музичного мистецтва, зокрема здатності до творчого самовираження.

Ключові слова: професійна підготовка, імпровізація, творче самовираження, майбутній викладач музичного мистецтва.

У професійній підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва важливим є оволодіння вміннями та навичками імпровізації як необхідної складової музичної творчості, що свідчить про рівень професіоналізму, майстерності, готовності майбутнього фахівця до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності.

Поширення форм вільного музикування, популяризація різноманітних сучасних стилів і жанрів зумовили необхідність оволодіння майбутнім фахівцем музичного мистецтва навичками імпровізаційної техніки, зокрема, грою на слух, добором акомпанементу, мелодії, здатністю до модуляційних переходів,

транспонування, вміннями миттєво складати, формувати, виконувати експромтом музичну думку тощо.

Термін «імпровізація» походить від французького (*improvisation*), італійського (*improvvisazione*) та латинського (*improvises*), що означає непередбачуваний, вказує на раптовість як на головну ознаку процесу імпровізації. Імпровізація – це процес та метод створення чогось без попереднього планування, що вимагає гнучкості мислення, креативності, здатності до швидкого реагування, адаптації, знаходження творчих рішень.

Як універсальне явище, імпровізація (*ex improvise* – без підготовки) є «творчістю з ходу». Термін «імпровізація» з'явився наприкінці XV ст. в Італії. Як вид творчості, імпровізація сягає давніх часів розвитку цивілізації, історично сформувалася як найдавніший тип музикування, відображалась у ритуальних обрядах, вигуках, ритмах, рухах, наскельних зображеннях тощо.

Дослідники зазначають, що імпровізація зумовлена специфічними особливостями різних видів діяльності, що спричиняє й її тлумачення. Так, наприклад, у філософському розумінні імпровізація визначається як здатність миттєво реагувати на навколишні події, поєднувати спонтанність та креативність, діяти без попереднього планування, виявляти справжнє «Я», переосмислювати, перетворювати, застосовувати нові форми втілення й значення дійсності [2; 3].

У психології імпровізація розглядається як «когнітивний танець», що передбачає складну взаємодію пізнавальних процесів, несвідомий пошук асоціативної домінанти і миттєвість відгуку на неї, здатність креативно мислити, генерувати нові ідеї і підходи, реагувати на непередбачувані ситуації, володіти інтуїцією, адаптуватись до змін, що складає психологічну гнучкість особистості.

У соціологічному аспекті імпровізація є важливою складовою «соціальної симфонії», сприяє розвитку полікультурних зв'язків, міжкультурної комунікації, соціальної згуртованості, діалогічності, взаєморозумінню. Спільні імпровізаційні дії, співтворчість допомагають подолати труднощі, знаходити

нестандартні рішення, слугує способом культурного самовираження, самобутності й унікальності через різні форми творчості.

Важливим компонентом творчого процесу є педагогічна імпровізація. С. Гончаренко визначає педагогічну імпровізацію як «діяльність учителя чи вихователя, що здійснюється у ході педагогічного спілкування без попереднього осмислювання, обдумування» [1, с. 141], адже вчитель може опинитись у ситуаціях непередбаченої комунікації, що виникають у педагогічному спілкуванні. Тому важливими є ерудиція вчителя, мовленнєва культура, здатність до діалогового спілкування, аналізу, оперативної оцінки ситуації, інтуїція, прийняття рішень.

Особливого значення імпровізація набуває у різних видах мистецької творчості. Як спосіб творчого самовираження і самореалізації, імпровізація дає змогу вільно виражати свої думки і почуття, пропонувати і втілювати оригінальні творчі ідеї і задуми, створювати унікальні композиції, неповторні шедеври «тут і зараз», демонструвати гнучкість мислення, здатність до авторства [4].

Отже, імпровізація використовується у декількох значеннях: як музичний жанр, як процес «легкого» творчого музикування для себе, для інших, як композиторська імпровізація для вдосконалення й пошуку варіантів у створенні художнього образу, як ефективний засіб розвитку творчих якостей майбутнього викладача музичного мистецтва, здатності до творчого самовираження

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
2. Денисюк І. С. Імпровізація як філософська, психолого-педагогічна та мистецтвознавча проблема. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць. Вип. 18 (23). К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. С. 32–37.

3. Косяк Л. І. Питання формування художньо-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. (197), 120–124.
4. Стратан-Артишкова Т. Б. Особливості творчо-виконавської підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва. «Наука і техніка сьогодні» : журнал. 2023. № 7(21) 2023. С. 476–484.

УДК 371.134:785

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА, докторка педагогічних наук, професорка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, Україна

Назар МЕРЗЛКІН, здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, Україна

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА КУЛЬТУРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Здійснено огляд наукових праць з проблеми формування музично-виконавської культури майбутнього викладача музичного мистецтва; розкрито і уточнено ключове поняття дослідження.

Ключові слова: музично-виконавська культура, художньо-інтерпретаційний процес, викладач музичного мистецтва.

Актуальною проблемою сучасної музично-педагогічної освіти є формування музично-виконавської культури майбутнього фахівця музичного мистецтва, який водночас має бути викладачем, музикантом-виконавцем у

загальноосвітніх та спеціалізованих закладах (музичних школах, дитячих юнацьких центрах, школах мистецтв, будинках культури та ін.), а також бути керівником інструментальних ансамблів, вокально-хорових колективів, гуртків, артистом, організатором, автором художньо-творчих проєктів, активним учасником соціуму. Відтак, означена проблема набуває значущості й актуальності.

Науковці підкреслюють, що професійна діяльність буде ефективною та результативною, якщо суб'єкт цього процесу володіє основами й глибинами своєї професії, теоретичними знаннями, практичним досвідом, вміннями та навичками, котрі необхідні для самореалізації особистості в соціокультурному середовищі [4]. Л. Ніколенко зазначає, що в суспільстві музично-виконавська культура функціонує як система, до якої входять: *динамічний суб'єкт культури* – особистість виконавця; *динамічний об'єкт культури* – особистість слухача; *різноманітні види їхньої діяльності* щодо створення, розповсюдження, споживання виконавських цінностей; *цінності виконавської культури* (зразкові інтерпретації); *заклади та соціальні інститути*, що забезпечують їхнє функціонування.

Музично-виконавську культуру вчителя Н. Згурська визначає як динамічне інтегративне утворення, що передбачає здатність розкривати, відтворювати в процесі інтерпретаторської діяльності зміст музичного твору та доносити його до учнів у художньо-досконалій формі, характеризує рівень особистісного, професійного розвитку викладача, прагнення до самовдосконалення [3]. У структурі музично-виконавської культури дослідниця виокремлює такі компоненти: мотиваційність, оцінність, обдарованість, тезаурус, творча самостійність.

У професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва однією із ключових О. Горбенко виокремлює музично-виконавську компетентність, розуміючи її як складну інтегративну професійно значущу особистісну якість, котра передбачає здатність майбутнього вчителя до

художньої інтерпретації в різних видах музично-виконавської діяльності, забезпечує спроможність активно, відповідально й ефективно самореалізовуватися в професійній діяльності, здійснювати повноцінний художньо-емпатійний діалог і спрямовувати його на формування духовної культури учнів.

Структурними компонентами музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва дослідниця визначає ціннісно-мотиваційний, когнітивно-знаннєвий, операційно-технологічний, самостійно-творчий, рефлексивно-оцінювальний, кожен з яких, згідно з особливостями художньо-інтерпретаційного процесу та педагогічного етапу їх формування, стають головними та набувають відповідної специфічності й своєрідності [1].

О. Шевцова стверджує, що суть музично-виконавської діяльності складає художньо-інтерпретаційний процес, який «передбачає високу міру творчої самостійності, неповторності предметно-асоціативного змісту суб'єктивного образу сприймання, нестереотипного розв'язання творчих завдань музично-виконавської діяльності» [5, с. 109]. Авторка наголошує, що суб'єкт художньої взаємодії сам конструює мистецький твір, доповнює його зміст своєю творчою уявою, фантазією, асоціаціями. Вміння творчого пошуку таких внутрішніх зв'язків художньо-образної системи є елементом структури художньо-інтерпретаційного досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва, сприяє реалізації духовного потенціалу музичного твору, розвитку потреби у творчості» [5, с. 109].

Погоджуємось з висновками Л. Гусейнової про те, що інструментально-виконавська культура являє собою сукупність професійних якостей та знань, котрі проєктуються у відповідні вміння і забезпечують сформованість високого рівня цієї діяльності. Структурними компонентами інструментально-виконавської діяльності дослідницею визначено мотиваційно-вольовий, когнітивно-аналітичний, креативний, ціннісно-орієнтаційний, операційний [2].

Ефективність формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, зазначає авторка, зумовлюється зовнішніми та внутрішніми чинниками. До зовнішніх чинників дослідники відносять створення сприятливої атмосфери художньо-педагогічного спілкування, професійну компетентність викладача, залучення студентів до різних видів музично-виконавської діяльності, застосування інтерактивних форм і методів навчання тощо. Внутрішні чинники, на думку Л. Гусейнової, визначаються особистістю майбутніх викладачів і містять: художньо-виконавський досвід, психологічну установку на концертне виконання музичних творів, здатність до адекватного художнього сприйняття-інтерпретації, розвиненість професійних якостей, зокрема, художньої емпатії, креативності, асоціативно-образного мислення, уяви, слухового контролю тощо. Під чинниками дослідницею розуміються «такі спеціально створені умови, що необхідні й достатні для досягнення і відтворення музичних творів на певному виконавському рівні в процесі виконавської діяльності» [2, с. 126].

Отже, формування музично-виконавської культури є важливим завданням у професійній підготовці майбутніх викладачів музичного мистецтва. Як складне, інтегроване професійно особистісне утворення, музично-виконавська культура передбачає здатність майбутнього викладача музичного мистецтва розкривати художньо-образний зміст музичного твору в єдності змісту і твору, відтворювати у власному виконанні, емоційно проникати у глибинні прошарки, співпереживати, володіти технікою художнього виконання, культурою сприйняття, комплексом професійно значущих особистісних якостей, зокрема, здатністю до художньої емпатії і рефлексії, готовністю до здійснення художньо-педагогічного діалогу з учнівською аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбенко О. Б. Музично-виконавська компетентність майбутнього вчителя музики в структурі професійної підготовки. Науковий часопис НПУ імені М. П.

- Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2011. Вип. 12. С. 56–61.
2. Гусейнова Л. В. Чинники формування виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 126–129.
3. Згурська Н. М. Формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2001. 16 с.
4. Ніколенко Л. І. Професійна культура в аспекті підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2018. Вип.173. С. 269–273.
5. Шевцова О.Б. Художня інтерпретація у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2024. № 11(29) 2024. С. 1088–1098.

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної науково-практичної конференції
МИСТЕЦТВО ТА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРІ

17–18 квітня 2025 року

Упорядники – ***Вікторія ГРИГОР'ЄВА***
Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО

*В оформленні титульної сторінки використано фото
з особистої колекції доцентки кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін Вікторії ГРИГОР'ЄВОЇ*

Підписано до друку 10.06.2025 р.
Формат: 60x84/24. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10,4. Замовлення №
Наклад 100 прим.

Друк Кафедра теорії та методики навчання
мистецьких дисциплін
69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 55а

